

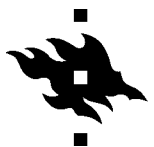
Kasvu-uskoa, vihreää kasvua ja kasvukritiikkiä

Talouskasvu 2000-luvun suomalaisessa ympäristökeskustelussa

Jenni Sademies

Ympäristönsuojelutiede

Maisterintutkielma huhtikuu 2018



Tiedekunta – Fakultet – Faculty Bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution– Department (Ympäristötieteiden laitos)	
Tekijä – Författare – Author Jenni Sademies			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kasvu-uskoa, vihreää kasvua ja kasvukritiikkiä – Talouskasvu 2000-luvun suomalaisessa ympäristökeskustelussa			
Oppiaine – Läroämne – Subject Ympäristönsuojelutiede			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma		Aika – Datum – Month and year 4/2018	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 100
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkin suomalaista talouskasvun ja ympäristön suhteesta käytävää keskustelua sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin keinoin. Koska luonnonvarojen kulutuksen jatkuvalla kasvulla on yhteys moniin ympäristöongelmiin, talouden toiminta on olennainen aihe ympäristöongelmien ratkaisuvaihtoehtoista keskustellessa. Halusin tutkielmassani selvittää, miten talouskasvun ja ympäristön suhteesta keskustellaan, sekä millaista ilmiötä talouskasvusta pyritään keskustelussa rakentamaan. Käytin teoreettisena vertailukohtana Hajerin (1995) sekä Dryzeikin (2005) ympäristödiskurssien analyysejä. Tarkastelin myös keskustelun taustalla vaikuttavia toimijoita, eli minkä organisaatioiden edustajina keskustelijat esiintyivät. Käytin aineistona internetissä julkaistua materiaalia, jonka muotoa tai julkaisijaa ei ollut mitenkään rajattu. Ainoana rajausperusteena toimivat hakutermit. Aineisto on otettu ”Talous ja ympäristö” -tietokannasta, ja sitä ei ole alun perin kerätty tätä tutkielmaa varten, vaan mitä tahansa tieteellistä tai opetustyötä varten.</p> <p>Analysoin keskustelusta kolme talouskasvun ja ympäristön suhteeseen liittyvää diskurssia: kasvu-uskon, vihreän kasvun sekä kasvukritiikin. Kasvu-uskossa talouskasvu oli itseisarvoinen päämäärä, ja elintason nousun tavoittelu oli kyseenalaistamattomasti hyvä asia. Kasvu-usko näyttäytyi tämän tutkielman aineistossa erityisesti elinkeinoelämän etujärjestöjen puhetapana. Myös akateemisia kirjoittajia oli paljon, mutta toisaalta akateemiset kirjoittajat eivät painottuneet kasvu-uskoon, vaan heitä oli paljon kaikkien diskurssien kirjoittajissa. Vihreä kasvu -diskurssissa taas talouskasvu ei ollut itseisarvoinen päämäärä, mutta sitä pidettiin välttämättömänä hyvinvointivaltion rahoittamiseksi. Vihreässä kasvussa toivottiin, että teknologinen kehitys, ekotehokkuus sekä palvelu- ja informaatiotalouteen siirtyminen vähentävät talouskasvun ympäristövaikutuksia. Teknologia oli vihreässä kasvussa tärkeässä roolissa, ja näyttäytyi jopa itsenäisenä toimijana, joka ratkaisee ympäristöongelmia ilman käyttäjien roolia. Vihreän kasvun kirjoittajissa painottuivat viranomaiset, sekä vihreät poliittisista puolueista. Kasvukriittisessä diskurssissa taas jatkuva talouskasvu nähtiin mahdolltomana rajallisella planeetalla, ja kasvun tavoittelun nähtiin aiheuttavan sekä ympäristö- että sosiaalisia ongelmia. Talousjärjestelmää haluttiin uudistaa sellaiseksi, että kasvun tavoittelusta voitaisiin luopua. Kasvusta luopuminen nähtiin myös globaalina oikeudenmukaisuuskysymyksenä: rikkaiden maiden toivottiin luopuvan kasvun tavoittelusta, jotta kehitysmaille jäisi resursseja kasvaa. Kasvukritiikin kirjoittajissa painottuivat muihin diskursseihin verrattuna hyvin selkeästi kansalaisjärjestöt ja -liikkeet sekä siviilit.</p> <p>Keskustelu talouskasvun ja ympäristön suhteesta muodosti sikäli yhtenäisen kokonaisuuden, että diskursseissa otettiin kantaa toisten diskurssien argumentteihin ja niiden esittäjiin. Toisaalta keskustelu sisälsi myös monia kohtaamattomuuksia. Diskurssien keskinäiseen kohtaamattomuuteen vaikuttivat diskurssien ilmisissä allon alla piilevät erilaiset käsitykset ympäristöongelmien luonteesta, sekä myös itse luonnosta. Tämä löydös sopii yhteen Hajerin ja Dryzeikin ympäristödiskurssien analyysein kanssa. Kasvu-uskossa ympäristöongelmat olivat paikallisia, ja yleisimmin päästöjä, joista päästään eroon puhdistusteknologialla. Luonto taas oli tyypillisimmin kokonaisuus, jota ihmisen voi käyttää ja järjestellä tarpeidensa mukaan. Myös vihreässä kasvussa ympäristöongelmat olivat useimmiten päästöjä, mutta myös muunlaisten ympäristöongelmien olemassaolo tunnistettiin. Myös globaali mittakaava oli olemassa, koska diskurssissa puhuttiin paljon ilmastonmuutoksesta. Kasvukritiikissä taas ympäristöongelmat nähtiin yhtenä suurena globaalina kriisinä, jonka aiheuttaa ihmiskunnan liian suuri luonnonvarojen kulutus. Sekä vihreässä kasvussa että kasvukritiikissä luonto nähtiin systeeminä, josta ihminen on riippuvainen.</p> <p>Keskustelun heikoimmat kohdat liittyivät talous- ja ympäristötieteellisten käsitteiden käyttöön sekä heikosti perusteltuihin argumentteihin. Kasvukriittisessä diskurssissa käytettiin rutiniinomaisesti hyvinkin vaikeita talous- ja ympäristötieteellisiä käsitteitä, joita muiden diskurssien kirjoittajat eivät välttämättä ymmärtäneet. Vihreää kasvua taas vaivasi jonkinlainen historiattomuus: esimerkiksi teknologioiden ja ekotehokkuuden merkityksestä talouskasvun ympäristövaikutusten pienenemiseen tehtiin hyvin vahvoja oletuksia ilman historiallista tarkastelua. Kasvu-uskossa taas hajanaisuutta liittyi itse talouskasvun määrittämään, ja lisäksi keinot ja päämäärät sekoittuivat talouskasvusta ja hyvinvoinnista keskustellessa. Sekä vihreässä kasvussa että kasvu-uskossa esitettiin myös hyvin ohuesti perusteltuja haaveita tietotekniikan ja palvelujen aikaansaamasta aineettomasta taloudesta.</p> <p>Mielenkiintoisia suomalaisen ympäristödiskurssin jatkotutkimusaiheita voisivatkin olla esimerkiksi vihreän politiikan puhetapa, keskustelu aineettomasta taloudesta sekä ekotehokkuuskeskustelun heikkoudet.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Talouskasvu ja ympäristö, talouskasvu ja luonto, degrowth, ympäristöongelmat, talouskasvukritiikki, diskurssianalyysi			
Ohjaaja tai ohjaajat –Handledare – Supervisor or supervisors Janne Hukkinen (HY) ja Timo Järvensivu (Aalto-yliopisto)			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta sekä opinnäytetöiden tietokanta http://ethesis.helsinki.fi/			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			



HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Faculty of Biological and Environmental Sciences		Laitos – Institution– Department (Department of Environmental Sciences)	
Tekijä – Författare – Author Jenni Sademies			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Belief in Growth, Green Growth and Growth Critique – Economic Growth in 21st Century Environmental Discussion in Finland			
Oppiaine – Läroämne – Subject Environmental Sciences			
Työn laji – Arbetets art – Level Master's thesis		Aika – Datum – Month and year April 2018	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 100
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>In my thesis I analyzed the ongoing discussion about the relationship between economic growth and the environment by the means of content analysis and discourse analysis. As the continuously growing use of natural resources has a connection to many environmental problems, the functioning of the economy is essential when discussing the alternative solutions to environmental problems. I wanted to investigate what the discussion about the relationship between economic growth and the environment includes, and what kind of phenomenon is economic growth represented as. Theoretical frameworks I used were the environmental discourse analyses of Hajer (1995) and Dryzek (2005). I also paid attention to the organizations behind the discourses by classifying the writers due to the organization they represented. The material I used were texts published in the Internet, with no limitations concerning the form of the publication or the publisher. The only limiting factors I used, were the search terms. The material was taken from a database called "Economy and the Environment" (translation from Finnish), and it was not originally collected for this thesis, but for any scientific or educational purposes.</p> <p>I analyzed three discourses in the discussion concerning the relationship of economic growth and the environment: "Belief in growth", "Green growth" and "Growth critique". In Belief in growth, economic growth was an intrinsic goal. Pursuit for higher material standard of living was unquestionably a good thing. Belief in growth seemed to be the discourse especially for business interest groups. There were quite many academic writers too, but the academics were not mainly writing in belief in growth discourse, but were also presented in great numbers among the writers of all three discourses. In Green growth discourse economic growth was not an intrinsic goal, but was considered necessary for financing the welfare state. There were hopes that technological development, ecoefficiency and a transformation towards service and information economy would lessen the adverse environmental effects of economic growth. Technology had a major role in Green growth, and it was even seen as a major force itself, solving environmental problems without any role from the users. Amongst the writers of Green growth, Officials and members of the political Green party of Finland were presented in large numbers. In Growth critique discourse endless economic growth was seen impossible on a finite planet, and the ongoing strive for economic growth was seen to cause environmental and social problems. The discourse wanted to change our economic system, so that the pursuit for growth could be abandoned. Abandoning the pursuit for growth was seen also as a question of global equality: the rich countries were hoped to abandon the pursuit for growth, so that the developing countries would have resources left for growth. Compared to other discourses, amongst the writers of Growth critique, NGO's, social movements, and civilians were presented in large numbers.</p> <p>The discussion about the relationship of economic growth and the environment constituted as a whole in such a way that in the discourses there were expressed opinions about other discourses and their writers. On the other hand, the discussion included many disconnecting elements. This was for example due to the underlying perceptions of environmental problems, and the nature itself, which differed clearly among the three discourses. This finding is convergent with the discourse analyses of Hajer and Dryzek. In Belief in growth environmental problems were local, and mostly described as pollution, which can be removed with the means of cleaning technology. Nature, in this discourse, was a collection of elements which can be used and organized by humans how ever needed. Also in Green growth environmental problems were mostly described as pollution, but the existence of other kinds of environmental problems were recognized as well. In this discourse the global scale existed, as there was a lot of discussion about climate change. In Growth critique environmental problems were seen as one big global crisis, caused by the excessive use of natural resources by humanity. In both, Green growth and Growth critique, nature was seen as a system of which humans are strongly dependent on.</p> <p>The weakest points in the discussion were related to the use of concepts of economics and environmental sciences, and weakly justifiable arguments. In Growth critique, some complicated concepts of economics and environmental sciences were used, which seemed to be poorly understood by the writers of other discourses. Green growth seemed to be suffering of a lack of historical perspective, especially considering the discussion about ecoefficiency, where strong presumptions about the significance of ecoefficiency in reducing the adverse effects of economic growth were made without any historical perspective. In Belief in growth there was incoherence with the concept of economic growth, and means and ends got mixed in the discussion about economic growth and wellbeing. In both Green growth and Belief in growth there were very weakly justified arguments about hopes for information technology and services creating immaterial economy. Interesting topics for future research in Finnish environmental discourse would be the discourse of Green politics, discussion about immaterial economy and the weaknesses in the arguments related to ecoefficiency.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Economic growth and environment / nature, degrowth, environmental problems, growth critique, discourse analysis			
Ohjaaja tai ohjaajat –Handledare – Supervisor or supervisors Janne Hukkinen (University of Helsinki), Timo Järvensivu (Aalto University)			
Säilytyspaikka – Förråingställe – Where deposited Faculty of Biological and Environmental Sciences (University of Helsinki), thesis database http://ethesis.helsinki.fi/			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisältö

1. Johdanto	6
2. Teoreettinen tausta	8
2.1 Ympäristödiskursseja	8
2.2 Ympäristötaloustieteen teorioita	14
3. Aineisto ja menetelmät	18
3.1 Aineisto: Näytteitä Internet-maailmasta	18
3.2 Menetelmät: Laadullinen sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi	23
4. Tulokset: Kolme diskurssia keskustelussa talouskasvun ja ympäristön suhteesta	32
4.1 Kasvu-usko	33
4.2 Vihreä kasvu	41
4.3 Kasvukritiikki	47
5. Tulokset: Kirjoittajien taustaorganisaatiot	53
5.1 Kasvu-uskon kirjoittajat	53
5.2 Vihreän kasvun kirjoittajat	54
5.3 Kasvukritiikin kirjoittajat	54
5.4 Organisaatioiden vertailu eri diskursseissa	55
6. Pohdinta	58
6.1 Diskurssien todellisuus ja rajapinnat	58
6.2 Diskurssi jatkumona	79
7. Yhteenveto ja johtopäätökset	82
8. Lähteet	89
9. Liitteet	92
9.1 Aineistotaulukko	92

9.2 Esimerkki epärelevantista näytteestä.....	99
9.3 Kuvakaappaus Talous ja ympäristö -tietokannasta	100

1. Johdanto

Tutkielman tarkoituksena on analysoida talouskasvun ja ympäristön suhdetta koskevaa keskustelua Suomessa. Miten talouskasvun ja ympäristön suhteesta keskustellaan, ja millaista ilmiötä talouskasvusta rakennetaan erilaisilla puhetavoilla? Millaisia organisaatioita eri näkökulmien taustalta löytyy?

Näen talouskasvun ja ympäristön suhteesta käytävän keskustelun tutkimisen arvoisena, koska talouden toiminta on merkittävä tekijä ympäristöongelmien taustalla. Talouden toiminnalla on yhteys luonnonvarojen kulutuksen kasvuun, ja luonnonvarojen kulutuksen kasvulla taas on yhteys moniin ympäristöongelmiin. Olen myös havainnut keskustelun olevan usein hajanaista ja väitteiden heikosti perusteltuja. Keskustelu sisältää toisinaan myös itsestäänselvyyksiä, joita voisi olla aihetta kyseenalaistaa. Välillä kuulostaa jopa siltä, kuin keskustelijat eivät todella keskustelisi toistensa kanssa, ikään kuin heidän argumenttinsa sisältäisivät joitakin ilmisällön alla piileviä kohtaamattomuuksia.

Näen talouskasvun ja ympäristön suhteesta 2000-luvulla käytävän keskustelun osana kehitystä, jossa ympäristöongelmien tarkastelu on laajentunut paikallisista saastumisongelmista globaaliin mittakaavaan. Lähestymistavasta, jossa kiinnitetään huomiota yksittäisiin päästölähteisiin ja pyritään korjaamaan paikallisia ongelmia, on siirrytty ekologiseen systeemiajatteluun ja ongelmien ennaltaehkäisemiseen (ks. esim. Hajer 1995, Harré ym. 1999). Näkökulman muutoksen myötä huomio on siirtynyt tehtaan piipusta tulevista päästöistä yhä enemmän koko ihmiskunnan vaikutukseen maapallolla, ja erityisesti luonnonvarojen kokonaiskulutuksen jatkuvan kasvun aiheuttamiin ympäristövaikutuksiin. Tässä tutkielmassa en kuitenkaan tarkastele vain talouskasvukriittisiä puheenvuoroja, vaan monenlaista keskustelua talouskasvun ja ympäristön suhteesta, sekä erityisesti sitä, millaisena ilmiönä talouskasvu näyttäytyy ympäristöongelmista käytävässä keskustelussa.

Halusin saada tutkielmassa mahdollisimman monimuotoisen kuvan talouskasvun ja ympäristön suhteesta käytävästä keskustelusta ja siihen osallistuvista tahoista Suomessa. Sen vuoksi käytin aineistona Internetistä etsittyjä materiaaleja, joiden muotoa tai kirjoittajaa ei ollut mitenkään rajattu. Ainaana rajauksena toimivat hakutermit (hakutermeistä lisää kohdassa 3.1) sekä hakujen ajankohta. Tutkielman aineisto on poimittu ”Talous ja ympäristö 2015” -tietokannasta (myös aineistosta ja tietokannasta enemmän kohdassa 3.1).

Analysoin aineistoja ensin laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, etsien niistä väittämiä talouskasvun ja ympäristön suhteesta, sekä toistuvia argumentteja ja käsitteitä. Alustavan sisällönanalyysin jälkeen syvensin menetelmää tuoden siihen diskurssianalyttisen otteen. Havaitsin että talouskasvu voidaan nähdä keskustelussa esimerkiksi ympäristölle hyödyllisenä, tai ympäristölle haitallisena mutta muista syistä tarpeellisenä, taikka sekä ympäristöongelmien että sosiaalisten ongelmien aiheuttajana. Toisaalta talouskasvun tarve voidaan nähdä myös itsestäänselvyytenä jota ei kyseenalaisteta.

Tutkielmani rakenne on seuraava: Luvussa 2. esittelen Hajerin (1995) ja Dryzekin (2005) ympäristödiskurssien analyysit, joita käytän myöhemmin teoreettisena kehyksenä sekä vertailukohtina omiin tuloksiini. Lisäksi esittelen luvussa 2. myös joitakin ympäristötaloustieteen teorioita ja käsitteitä jotka auttavat hahmottamaan talouskasvun ja ympäristön suhteesta käytävää keskustelua. Luvussa 3. kerron tarkemmin aineistosta ja käyttämästäni menetelmästä. Tutkielma sisältää kaksi tuloksista kertovaa lukua: Hahmottelemistani diskursseista kerron tarkemmin 4. luvussa, ja luvussa 5. tarkastelen millaisista taustaorganisaatioista kunkin diskurssin kirjoittajat tulevat. Pohdintaluvussa 6. tarkastelen sitä, millaista todellisuutta diskursseissa pyritään luomaan. Etsin diskurssien rajapintoja, yhteisiä tarinalinjoja sekä eroja ja yhteneväisyyksiä niissä esitetyissä argumenteissa. Hahmottelen myös sitä, näyttäisivätkö eri diskurssit keskustelemaan keskenään, eli käsitelläänkö tai tiedostetaanko kunkin diskurssin teksteissä toisten diskurssien näkökulmia, ja millaisia kohtaamattomuuksia keskustelussa on. Lisäksi tarkastelen Hajerin ja Dryzekin lähestymistapaa seuraten sitä, kuinka erilaiset käsitykset ympäristöongelmien luonteesta ovat voineet vaikuttaa diskurssien näkökulmiin, ja myös niiden esittämiin ratkaisuihin. Pohdintaluvun toisessa osassa 6.2 esitän kriittisiä huomioita diskurssianalyysistä menetelmänä. Luvussa 7. esitän vielä työstä lyhyen yhteenvedon sekä johtopäätökset.

2. Teoreettinen tausta

2.1 Ympäristödiskursseja

Diskurssille on olemassa lukemattomia erilaisia määritelmiä. Olennaista diskurssin käsitteen kannalta on ajatus, että kielen ja tietynlaisen puhetavan avulla luodaan sosiaalista todellisuutta (esim. Jokinen ym. 1993). Hajerin (1995) mukaan diskurssi on ideoiden, käsitteiden ja kategorioiden kokonaisuus, jonka avulla luodaan merkitystä sosiaalisille ja psykologisille ilmiöille. Erilaiset diskurssit voivat luoda keskenään kilpailevia versioita todellisuudesta, jotka ovat jopa yhteensovittamattomia keskenään (Davies ja Harré 1990).

Diskurssianalyysillä taas tarkoitetaan sellaista kielen käytön tutkimusta, jossa analysoidaan, millaista sosiaalista todellisuutta diskurssilla tuotetaan (ks. esim. Jokinen ym. 1993). Diskurssianalyysi voi koskea myös jotakin muuta merkitysvälitteistä toimintaa kuin kieltä, mutta tässä tutkielmassa keskitytään tekstin analyysiin. Kerron diskurssianalyysistä enemmän kohdassa 3.2 (menetelmät).

Ympäristökeskustelua ovat tarkastelleet diskurssianalyysin keinoin esimerkiksi Maarten A. Hajer teoksessaan *The politics of Environmental Discourse* (1995) sekä John S. Dryzek teoksessaan *The politics of the earth: environmental discourses* (2005). Hajer ja Dryzek eivät tarkastele vain talouskasvukeskustelua, vaan ympäristödiskurssia yleisemmin. Talouskasvukeskustelu nousee kuitenkin 1970-luvun jälkeen yhdeksi merkittäväksi ympäristökeskustelun teemaksi, ja on siksi olennaisessa asemassa myös Hajerin ja Dryzekin diskurssianalyysissä. Tämän vuoksi Hajerin ja Dryzekin diskurssianalyysit soveltuivat erinomaisesti tämän tutkielman viitekehyyksi.

Maarten A. Hajerin ekomodernisaatio

Hajer painottaa ympäristödiskurssin analyysissään ongelmanmäärittelyn tärkeyttä: se miten ympäristöongelmat määritellään, vaikuttaa myös mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen joukkoon. Ympäristöongelmien ratkaisuvaihtoehtoista keskustellessa ongelmanmäärittely ei kuitenkaan aina ole ilmi selvää eikä asiaa välttämättä puhuta auki. Diskurssianalyysin keinoin päästään kuitenkin käsiksi erilaisten puhetapojen taustalla vaikuttaviin käsityksiin ympäristöongelmien luonteesta.

Hajer keskittyy kuvailemaan erityisesti ekomodernisaatiodiskurssia, joka syntyi 1970-luvun loppupuolella ja yleistyi 1980-luvulla. Hajer piti ainakin teoksensa kirjoittamisen aikaan (1995) ekomodernisaatiota vallitsevana diskurssina ympäristöpolitiikassa. Ekomodernisaatio toi ympäristöpolitiik-

kaan elinkeinoelämän puhutavan: saasteet alettiin nähdä taloudellisena tehottomuutena, ja ympäristöteknologia tuottavana toimialana. Kestävä kehitys on Hajerin analyysissä yksi ekomodernisaatiodiskurssin tarinalinja (tarinalinjoista enemmän kohdassa 3.2).

Ekomodernisaatiodiskurssi laajensi aiempaa näkemystä ympäristöongelmista, jossa keskityttiin vain paikallisiin ympäristöongelmiin ja saasteiden puhdistamiseen, eikä huomioitu ympäristöongelmien rakenteellista luonnetta. Ekomodernisaatio huomioi ympäristöongelmien rakenteellisen luonteen, eli sen, että yhteiskunnassa on rakenteita jotka aiheuttavat ympäristöongelmia. Ekomodernisaatio oletti silti, että ympäristöongelmat voidaan ratkaista olemassa olevien poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten instituutioiden avulla. Hajerin mielestä ekomodernisaatio nojaa käsitteellisesti samoihin instituutioihin jotka aiheuttivat ympäristökriisin, eli tieteeseen, teknologiaan ja asiantuntijavetoiseen muutokseen.

Ekomodernisaatiodiskurssi ei nähnyt ristiriitaa taloudellisen kasvun ja ympäristönsuojelun välillä. Uutta oli kuitenkin painopisteen siirtyminen ympäristöongelmien ennaltaehkäisyyn, ja ajatus siitä, että ympäristönsuojelu voi olla taloudellisesti kannattavaa. Myös luontokäsitys muuttui ekomodernisaatiodiskurssin myötä: luonto ei ollut enää ilmainen jätienielu, vaan se oli yhteinen resurssi. Hajer pitää ekomodernisaatiota myös strategiana jonka avulla haluttiin kesyttää 1970-luvulla syntyneet radikaalit ympäristöliikkeet. (Hajer 1995).

John S. Dryzekin ympäristödiskurssit

Dryzek (2005) erottelee omassa analyysissään yhdeksän erilaista ympäristödiskurssia, jotka hän jakaa neljään eri luokkaan: I) globaalit rajat ja niiden kiistäminen, II) ympäristöongelmien ratkaiseminen, III) kestävyys etsintä ja IV) vihreä radikalismi. Dryzekin analyysi on niin pitkälle yksityiskohtiin menevää, että vastaava analyysi tämän opinnäytetyön aineistolle ei olisi ollut mahdollista. Monet Dryzekin näkökulmista olivat silti hyödyllisiä tämän opinnäytetyön tulosten tulkinnassa. Esittelen Dryzekin diskurssit tiivistetysti taulukossa 1.

I. Globaalit rajat ja niiden kiistäminen	
1. Survivalismi	Ekosysteemien kantokyky rajoittaa populaatioiden kasvua. Ihmispopulaation ja kulutuksen kasvua rajoittaa

	<p>maapallon globaali kantokyky. Rajaton väestön ja talouden kasvu rajallisella planeetalla johtaa katastrofiin.</p> <p>Toimijuus on eliiteillä ja asiantuntijoilla.</p>
2. Ikuinen kasvu: Prometheaaninen vastaus	<p>Maapallo ei aseta talouden tai väestön kasvulle rajoitteita, koska ihmisten luovuus on rajatonta. Resurssit eivät ole rajallisia koska teknologian kehittyessä niitä voidaan korvata toisilla. Markkinoiden hintamekanismi ohjaa resurssien käyttöä, ja valtion ei tule sekaantua markkinoiden toimintaan.</p> <p>Luontoa ei ole olemassa muuten kuin raaka-aine – ja energiavarastona.</p> <p>Toimijuus on ihmisillä, joita ohjaa materiaalsen oman edun tavoittelu.</p>
II. Ympäristöongelmien ratkaiseminen	
3. Hallinnollinen rationalismi	<p>Ympäristöongelmia ei tarkastella globaalina kriisinä, vaan yksittäisinä ongelmina, jotka ratkaistaan virastoissa hallinnollisen ongelmanratkaisun keinoin.</p> <p>Toimijuus on asiantuntijoilla ja heidän päälliköillään, joiden uskotaan toimivan yleisen edun hyväksi. Poliittikan rooli kiistetään.</p> <p>Liberaalikapitalistista talousjärjestelmää ei kritisoida, vaan sen olemassaolo otetaan annettuna.</p>
4. Demokraattinen pragmatismi	<p>Kuin hallinnollinen rationalismi, mutta laajemmalla osallistujajoukolla. Osallistumista ja yleisön kuulemistä korostetaan.</p>

	<p>Monenlaisia toimijoita. Poliitiikan olemassaolo huomioidaan, eli ympäristöongelmien ratkaiseminen ei ole vain hallinnollinen prosessi. Yleisen edun sijasta tunnistetaan eturistiriidat. Taloudellista valtaa ei kuitenkaan huomioida riittävästi, vaan kaikkien kansalaisten oletetaan olevan tasa-arvoisia toimijoita politiikassa.</p> <p>Liberaalikapitalistista talousjärjestelmää ei kritisoida, vaan sen olemassaolo otetaan annettuna.</p>
5. Taloudellinen rationalismi	<p>Taloudellinen liberalismi, mutta koska markkinat eivät toimi täydellisesti ympäristöasioissa, valtion harjoittama taloudellinen ohjaus on niiden osalta hyväksyttävää. Yksityisomistuksen korostaminen; ympäristöstä tehtävä markkinoilla myytävä hyödyke.</p> <p>Toimijuus on omaa taloudellista etua tavoittelevilla ihmisillä (<i>homo economicus</i>). Ihmiset eivät ole kansalaisia, vaan kuluttajia ja tuottajia markkinoilla.</p> <p>Luonnolla ei ole itseisarvoa, vaan sen arvo määräytyy ihmisten taloudellisten arvostusten mukaisesti. Ympäristö on ihmisten markkinatoimenpiteiden välittäjä (yhden taloudellisen toimijan saasteet voivat haitata toista taloudellista toimijaa). Luonnonvarat ovat kuitenkin rajalliset, ja siksi ne pitää yksityistää.</p>
III. Kestävyyden etsintä	
6. Kestävä kehitys	<p>Ympäristöongelmien ja sosiaalisen epätasa-arvon ratkaiseminen ovat sovitettavissa yhteen talouskasvun kanssa.</p> <p>Ympäristöongelmat ovat globaaleja, mutta ratkaisut niihin ovat paikallisia.</p>

	<p>Suhtautuminen resurssien rajallisuuteen on epäselvää; toisaalta resurssien rajallisuus tunnustetaan, toisaalta ajatellaan, että teknologioiden avulla rajoja voidaan veyntää.</p> <p>Luonto ei ole vain raaka-ainevarasto, vaan systeemi jossa ihminen elää. Luonnolla ei ole itseisarvoa, mutta sitä tulee suojella koska ihminen on siitä riippuvainen.</p> <p>Monenlaisia toimijoita, joita motivoi yleinen etu. Valtaa tulee siirtää kansallisvaltioilta kansainväliselle tasolle, ja toisaalta myös ruohonjuuritasolle.</p> <p>Kapitalistinen talousjärjestelmä otetaan annettuna.</p>
7. Ekologinen modernisaatio	<p>Ympäristönsuojelu on taloudellisesti kannattavaa, koska jätteet ja saasteet ovat merkki tehottomasta tuotannosta, ja kuluttajat ovat valmiita maksamaan ympäristöystävällisistä tuotteista. Varovaisuusperiaate: ympäristöongelmien ennaltaehkäisy on halvempaa kuin niiden korjaileminen jälkikäteen. Diskurssi ei ota kantaa globaaliin kehitykseen eikä kehitysmaihin.</p> <p>Luonnon systeeminen luonne tunnustetaan. Se tuottaa ihmisille raaka-aineita ja käsittelee ihmisten jätteet. Luonnolla ei ole itseisarvoa.</p> <p>Toimijuus on liiketoiminnan partnereilla, joita motivoi yleinen etu. Päätöksenteko on korporatiivista; tapahtuu suljettujen ovien takana asiantuntijoiden toimesta.</p> <p>Kapitalistinen talousjärjestelmä otetaan annettuna, mutta se tarvitsee jatkuvaa ohjausta, jotta ympäristönsuojelu ja taloudellinen kehitys voidaan yhdistää. Kysymys kasvun mahdollisista rajoista sivuutetaan.</p>

	<p>Heikko ja vahva ekomodernisaatio: heikko keskittyy teknologiseen kehitykseen, vahva saattaa haastaa koko teollisuusyhteiskunnan rakenteen. Heikossa on teknokorporatistinen päätöksenteko, vahvassa demokraattinen.</p>
IV. Vihreä radikalismi	
8. Vihreä tietoisuus	<p>Luonnon itseisarvo sekä luonnon ja ihmisten tasa-arvo ovat tärkeitä. Ihminen ei ole luonnon yläpuolella ja myös ihmiset ovat keskenään tasa-arvoisia. Teollisuusyhteiskunta vääristää ihmisen näkemyksen omasta paikastaan maailmassa. Tarvitaan tietoisuuden ja kulttuurin muutos, jossa ihminen löytää uudelleen sisäisen luontonsa ja paikkansa luonnossa. Tunteet ja intuitio ovat tärkeitä.</p> <p>Toimijuus on ihmisillä, ja se voi olla myös luonnolla. Muutos lähtee ihmisistä yksilöinä. Ihminen subjektina korostuu, kollektiivisiin toimijoihin kuten hallituksiin ja korporaatioihin ei kiinnitetä huomiota.</p> <p>Rajallinen maapallo asettaa rajat talouskasvulle.</p>
9. Vihreä politiikka	<p>Muutos ei lähde vain yksilöistä, vaan siihen tarvitaan sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten käytänteiden ja rakenteiden muuttamista.</p> <p>Toimijuus on monenlaisilla itsenäisillä ja kollektiivisilla toimijoilla. Ihmiset ovat tasa-arvoisia, ja hierarkiat ovat pahasta. Ihminen ei ole luonnon yläpuolella, mutta voi olla luonnosta huolehtija. Luonto koostuu monimutkaisista ekosysteemeistä.</p>

	<p>Vihreän politiikan diskurssia tuottavat monet erilaiset instituutiot, kuten ympäristöjärjestöt ja -liikkeet sekä eri maiden vihreät puolueet.</p> <p>Ihmiskunnan materiaalisen kulutuksen kasvulle on olemassa globaalit rajat.</p>
--	--

Taulukko 1. Dryzekin (2005) ympäristödiskurssit.

Hajerista poiketen Dryzek näkee kestävän kehityksen diskurssin ja ekomodernisaatiodiskurssin erilisinä. Merkittävimpänä erona Dryzek näkee näiden kahden välillä sen, että kestävän kehityksen diskurssissa valtaa halutaan siirtää kansallisvaltioilta toisaalta ruohonjuuritasolle, toisaalta kansainväliselle tasolle. Ekomodernisaatiodiskurssissa taas valtio on edelleen merkittävä toimija. Valtio ei kuitenkaan ole vahva sääntelijä, vaan yritykset tekevät ympäristömyötäisiä päätöksiä vapaaehtoisesti, siksi että se on kannattavaa. Päätöksenteko Dryzekin ekomodernisaatiossa on korporatiivista, eli tapahtuu hallinnon, yritysten ja ammattiliittojen edustajien kesken suljettujen ovien takana. Kestävän kehityksen diskurssissa taas tällaista suljettujen ovien päätöksentekojärjestelmää ei ole, joten Dryzekin kestävän kehityksen diskurssi on demokraattisempi kuin ekomodernisaatiodiskurssi.

2.2 Ympäristötaloustieteen teorioita

Esittelen seuraavaksi joitakin ympäristötaloustieteen teorioita ja käsitteitä, jotka esiintyvät usein ympäristön ja talouskasvun suhteesta käytävässä keskustelussa. Nämä seuraavaksi esittelemäni teorit ja käsitteet eivät ole tämän tutkimuksen varsinainen teoreettinen viitekehys (jonka esittelin kohdassa 2.1), mutta ilman näihin teorioihin ja käsitteisiin tutustumista talouskasvun ja ympäristön suhteesta käydyn keskustelun argumentteja voi olla vaikeaa ymmärtää.

Suhteellinen ja absoluuttinen irtikykentä

Suhteellisella irtikykennällä tarkoitetaan tilannetta, jossa bruttokansantuote kasvaa nopeammin kuin luonnonvarojen kulutus tai ympäristövaikutukset. Suhteellista irtikykentää on havaittu esimerkiksi OECD-maissa energiankulutuksen suhteen, eli bruttokansantuote on kasvanut nopeammin kuin energiankulutus (Ward ym. 2016). Suhteellinen irtikykentä ei siis tarkoita luonnonvarojen kulutuksen tai ympäristövaikutusten vähenemistä, vaan ainoastaan niiden kasvamista hitaammin kuin bruttokansantuote. (Ks. esim. Holm ja Englund 2008).

Absoluuttinen irtikykentä tarkoittaa, että luonnonvarojen kulutus tai ympäristövaikutukset vähenvät, vaikka bruttokansantuote kasvaa (ks. esim. Holm ja Englund 2008). Vain absoluuttisen irtikykennän toteutuessa voitaisiin saavuttaa ympäristövaikutusten vähenemistä talouden kasvaessa. Ympäristövaikutusten kannalta ei ole merkitystä sillä, kuinka paljon nopeammin talous kasvaa suhteessa luonnonvarojen kulutukseen (suhteellinen irtikykentä). Merkityksellistä sen sijaan on, kuinka suuri materiaalivirta globaalin talouden läpi kokonaisuudessaan kulkee, ja kuinka suuria ympäristövaikutuksia materiaalien louhiminen, käyttäminen ja käytöstä poistaminen aiheuttavat.

Rebound-efekti ja Jevonsin paradoksi

Rebound-efektillä tarkoitetaan yleisimmin energiankulutukseen liittyvää ilmiötä, jossa osa energiatehokkuuden lisääntymisellä potentiaalisesti saavutettavasta energiansäästöstä ei toteudukaan, koska tehokkuusparannus johtaa myös energiankulutuksen kasvuun. Kun kulutuksen lisäys tapahtuu saman tuotteen tai palvelun käytössä (lamppuja pidetään päällä pidempään koska ne eivät kulu niin paljon sähköä), puhutaan suorasta rebound-efektistä. Epäsuorasta rebound-efektistä puhutaan, kun kulutus siirtyy energiakuluista säästyneiden rahojen vuoksi johonkin toiseen tuotteeseen tai palveluun. Kuluttaja ostaa esimerkiksi uusia tuotteita siksi että hänen sähkölaskunsa on pienentynyt. (Dimitropoulos ja Sorrell 2006).

Lisäksi puhutaan makrotaloudellisesta tai rakenteellisesta rebound-efektistä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi investointien suuntautumista uudelleen (esim. Sorrell 2010). Jos energia esimerkiksi halpenee tehokkaamman tuotantoteknologian vuoksi, kannattaa ihmistyötä korvata koneilla. Jos valaistuksen hinta halpenee energiatehokkaampien valaisimien vuoksi, kannattaa valaista yhä useampia kohteita ja lisätä esimerkiksi ulkovalaistusta.

Myös yli 100 %:n rebound-efektejä on havaittu, eli energiankulutus voi kasvaa tehokkuuden paronemisen seurauksena. Ilmiön havaitsi vuonna 1865 W.S. Jevons, ja siksi sitä kutsutaan Jevonsin paradoksiksi. (esim. Sorrell 2010). Rebound-efekti esiintyy mahdollisesti myös materiaalien ja luonnonvarojen kulutuksessa, mutta valtaosa rebound-aiheisesta tutkimuksesta on keskittynyt energiankulutukseen. Rebound-efekti on merkityksellinen ilmiö talouskasvukeskustelun kannalta, koska yhtenä ratkaisuna talouskasvun ja ympäristön ongelmalliseen suhteeseen esitetään energia- ja materiaaltehokkuuden parantamista.

Kuznets -hypoteesi

Ympäristön Kuznets -hypoteesin (Environmental Kuznets Curve EKC) mukaan ympäristövaikutukset ensin kasvavat bruttokansantuotteen kasvaessa, mutta tietyn elintason saavuttamisen jälkeen ne alkavatkin laskea. Ajatus perustuu siihen, että kun talous kasvaa, on varaa suojella ympäristöä (IBRD 1992), ja toisaalta siihen, että elintason parantuessa ihmiset alkavat vaatia parempaa ja puhtaampaa elinympäristöä (Grossman ja Krueger 1991). EKC -hypoteesin mukaisia päästöjen vähenemisiä bkt:n noustessa on havaittu esimerkiksi urbaaneissa rikki- ja savupäästöissä (Grossman ja Krueger 1991).

EKC -hypoteesi on saanut runsaasti kritiikkiä. Sternin (2004b) mukaan hypoteesin empiiriset todisteet ovat tilastollisesti keuhkoja. Päästöjen määrän väheneminen korreloi voimakkaammin ajan kuin tulotason kanssa, eli päästöjä on vähennetty myös siellä missä tulotaso ei ole parantunut. Lisäksi EKC-hypoteesin mukaiset tulokset on saatu huomioimalla lähinnä päästöjen konsentraatioita ympäristössä. Päästöjen konsentraatiot ympäristössä taas voivat pienentyä tulotason myötä siksi, että tulotason noustessa päästöjen alueellinen jakautuma muuttuu. Vaikka päästöjen konsentraatiot jollakin alueella ovat pienentyneet, ne eivät välttämättä ole kokonaisuudessaan vähentyneet, vaan päästölähteet ovat vain siirtyneet toiseen paikkaan.

EKC-hypoteesi ei huomioi ulkomaankaupan myötä siirtyviä päästöjä, eli tilannetta, jossa kulutus ja tuotanto tapahtuvat eri paikassa. Suuri osa päästöjen vähenemisestä korkean elintason maissa johtuu siitä, että saastuttavaa teollisuutta on siirtynyt alemman tulotason maihin (Suri ja Chapman 1998). Esimerkiksi Britanniassa hiilipäästöt ovat laskeneet alueen sisällä 5 % vuosina 1990–2004, mutta jos ulkomaankauppa huomioidaan, Britannian päästöt ovatkin kasvaneet 15 % (Druckman ja Jackson 2009). Jos esimerkiksi suomalaisten ostamien tuotteiden valmistamisen aiheuttamat ympäristövaikutukset kohdistuvat suurelta osin muualle kuin Suomeen, ympäristön tila sekä päästötilastot voivat Suomessa parantua, vaikka suomalaisten aiheuttamat ympäristövaikutukset kokonaisuudessaan kasvaisivat. EKC -hypoteesin ei siis ole koskaan havaittu pätevän elintason nousun aiheuttamiin ympäristövaikutuksiin kokonaisuudessaan (Stern 2004b). Hypoteesin toteutuminen edellyttäisi talouskasvun ja ympäristövaikutusten absoluuttista irtikytkeytymistä.

Kestävä kehitys, heikko kestävyys ja vahva kestävyys

Kestävän kehityksen käsite tuli laajasti tunnetuksi YK:n perustaman Brundtlandin toimikunnan vuonna 1987 julkaiseman raportin myötä. Brundtlandin komissio määritteli kestävä kehityksen

näin: "Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa" (Brundtland 1987). Vuosien kuluessa kestävän kehityksen käsitteelle on syntynyt eri yhteyksissä lukuisia erilaisia määritelmiä. Dryzeikin (2005) mielestä kestävä kehitys ei olekaan määriteltävissä oleva käsite, vaan kokonainen diskurssi. Kestävän kehityksen diskurssi oli Dryzeikin mukaan vielä 1970-luvulla radikaali kolmansien maiden kehitykseen liittyvä kasvukriittinen diskurssi, joka ei ottanut liberaalikapitalistista talousjärjestelmää itsensänselvyytenä. Diskurssin näkökulma oli se, että maapallon resurssit eivät riitä, jos kolmannen maailman maiden kehitys tarkoittaa samanlaista talouskasvua ja teollistumista kuin nykyisissä teollisuusmaissa. Siksi kolmansien maiden talouskasvua tuli ohjata ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan, ja rikkaiden maiden tuli vähentää niiden talouskasvun ympäristölle aiheuttamaa taakkaa. Brundtlandin komission julkaisu vuonna 1987, sekä sen toimenpideohjelma Agenda 21, muuttivat kestävän kehityksen diskurssia ratkaisevasti. Toimenpideohjelman mukaan globaalit ympäristöongelmat kyllä johtuivat rikkaiden maiden tuhlaavaisesta tuotannosta ja kulutuksesta, mutta se liitti silti rikkaidenkin maiden talouskasvun välttämättömäksi osaksi kestävästä kehitystä. (Dryzek 2005).

Kestävän kehitykseen liittyen määritellään usein kolme osa-aluetta, joilla kehityksen täytyisi olla kestävä: ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen/kulttuurinen. Lisäksi on kehitetty heikon ja vahvan kestävyiden käsitteet. Heikolla kestävyydellä tarkoitetaan sitä, että luonnon pääomaa voidaan korvata ihmispääomalla. Eli ei esimerkiksi haittaa, jos ekosysteemejä tuhotaan tai uusiutumattomia luonnonvaroja otetaan käyttöön, jos ihmiskunnalla on niiden ansiosta käytössään vaikkapa enemmän tuotantoteknologiaa. Heikon kestävyiden näkemyksessä ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen/kulttuurinen ulottuvuus ovat keskenään samanarvoisia kategorioita. Vahvan kestävyiden periaatteen mukaan eri pääomalajit taas eivät ole toisiaan korvaavia ja samanarvoisia, vaan ekologinen kestävyys on sosiaalisen/kulttuurisen sekä taloudellisen kestävyiden edellytys (heikosta ja vahvasta kestävydestä ks. esim. Heikkurinen 2014). Talouskasvukeskusteluun nämä käsitteet liittyvät siten, että yhden näkemyksen mukaan jatkuva talouskasvu ei ole ympäristön kannalta ongelma, jos luonnon pääomaa voidaan korvata ihmisen tuottamalla pääomalla.

3. Aineisto ja menetelmät

3.1 Aineisto: Näytteitä Internet-maailmasta

Mistä aineisto koostuu

Tutkielman aineisto on poimittu ”Talous ja ympäristö 2015” -tietokannasta, johon on kerätty talouden ja ympäristön suhteesta käytyyn keskusteluun liittyvää materiaalia Internetistä. Tietokannan materiaaleja ei ole alun perin kerätty nimenomaan tätä tutkielmaa varten, vaan ne on koottu käytettäväksi mitä tahansa tieteellistä tai opetustyötä varten (katso lisää kohdasta 8. Lähteet: ”Talous ja ympäristö 2015-tietokanta”). Tietokanta on kerätty tämän tutkielman toisen ohjaajan, Timo Järvensivun, toimesta. Tietokannan kokoamisen ja julkaisemisen tarkoituksena on yhteisen oppimisen edistäminen, sekä kokonaisvaltaisemman näkemyksen löytäminen hajanaiseen keskusteluun talouden ja ympäristön suhteesta. Tietokanta sisältää paljon muutakin kuin tähän tutkielmaan valittu aineisto, esimerkiksi erilaisista kirjastotietokannoista etsittyä materiaalia. Tietokannan materiaali on kerätty kesällä 2015.

Tämän tutkielman aineistoksi valitsin internetissä julkaistua tekstimateriaalia, joka on etsitty Google-hauilla. Haut on tehty suomen kielellä ja suomenkielisiltä sivuilta. Näytteisiin sisältyy muoltaan rajaamatonta aineistoa: blogikirjoituksia, digitaalisen median artikkeleita, erilaisten organisaatioiden internetsivuja, tiedotteita, raportteja ja keskustelupalstoja. Valitsin tutkielman aineistoksi seuraavilla hakutermeillä etsityt materiaalit:

- *Taloukasvu ja luonto*
- *Taloukasvu ja ympäristö*
- *Degrowth*

Valitsin aineistoksi nimenomaan *taloukasvuun* ja *ympäristöön* liittyvillä hakusanoilla haettua materiaalia, koska taloukasvun ja ympäristön suhteesta käytävä keskustelu oli tutkielman mielenkiinnon kohteena. Talous ja ympäristö -tietokanta sisältää myös materiaalia joka on haettu termeillä *Talous ja luonto*, *Talous ja ympäristö* sekä *Taloukasvun rajat*. En kuitenkaan ottanut näitä tutkielman aineistoiksi, koska näillä hakutermeillä löytyneet tekstit sisälsivät hyvin vähän nimenomaan taloukasvun ja ympäristön suhteeseen liittyvää keskustelua. Käytän tutkielmassa hakutermeistä ja niihin liittyvistä näytteistä lyhenteitä TL (taloukasvu ja luonto), TY (taloukasvu ja ympäristö) ja DG (degrowth). Lyhenteen perässä on näytteen numero.

Yksi hakutulos muodostaa yhden näytteen riippumatta tekstin pituudesta. Yksi näyte voi siten olla esimerkiksi puolen sivun mittainen blogikirjoitus tai yli sadan sivun pituinen raportti. Analysoitavan sivumäärän rajoittamiseksi rajasin aineiston kuitenkin niin, että analysoin vain tietokantaan tallennetun tekstin. Joistakin teksteistä oli tietokannassa esimerkiksi vain insertti, jolloin otin vain sen mukaan analyysiin, enkä lähtenyt etsimään tekstiin täydennystä tietokannan ulkopuolelta. Koska aineiston sivumäärä oli jo muutenkin turhan suuri, jätin myös esimerkiksi blogeihin ja artikkeleihin kirjoitetut kommenttiketjut sekä linkkien takaa löytyvät lisämateriaalit pois analyysistä. Esimerkiksi kommenttiketjut saattoivat olla kymmenien sivujen pituisia, ja hyvin usein jo ensimmäisissä kommentteissa lähdettiin keskustelemaan aivan muista aiheista.

Google -hakukone kustomoi hakutulokset käyttäjän entisten aktiviteettien perusteella. Tämän kustomointiominaisuuden voi laittaa pois toiminnasta, mutta näin ei kuitenkaan ollut Talous ja ympäristö -tietokannan hakuja tehdessä valitettavasti tehty. Haut tehtiin kuitenkin tietokoneilla, joilla ei ollut aiemmin tehty mitään tähän aiheeseen liittyvää työtä. Pysin välttämään kustomoinnin aiheuttamaa vinoumaa sillä, että valitsin näytteet otannalla, jolloin sain niihin mukaan muitakin kuin hakukoneen priorisoimia tuloksia. Koska tietokannan materiaalia ei ollut kokonaisuudessaan luetteloitu ja numeroitu, vaan se sijaitsi kansioituna usean eri tason alakansioihin, jouduin tekemään satunnaisotannan yksinkertaisesti ottamalla mukaan joka viidennen (1, 6, 11, 16 jne.) näytteen. Tyhjiä sivuja ja vahingossa kahtena kappaleena tallentuneiden sivujen tuplakappaleita en huomionut laskennassa, enkä myöskään hakutulosten koontisivuja (ks. liite 9.3 kuvakaappaus tietokannasta). Kävin tällä tavoin läpi tietokannan koko materiaalin valittujen hakusanojen osalta, rajaten kuitenkin niin että jokaisesta hakusanasta tuli mukaan yhtä monta näytettä. Otantaan kertyi näytteitä jokaisesta hakusanasta 50, eli yhteensä 150 (ks. liite 9.1 aineistotaulukko). Otantaan sattuneista näytteistä viisi oli kaksoiskappaleita, eli ne esiintyivät jo kertaalleen aineistossa jonkun muun hakusanan kohdalla. Näitä näytteitä en enää ottanut mukaan toiseen kertaan, vaan siirryin seuraavaan otannan mukaiseen näytteeseen. Tällä menetelmällä sain uskoakseni hakukoneen kustomoinnin tuottamat vinoumat eliminoitua, mutta sain kuitenkin riittävästi aineistoa, jotta keskustelun diskurssit ja toimijat hahmottuivat.

Otanta oli tarkoitus verifioida liittämällä tutkielmaan kuvakaappaus tyypillisestä tietokannan kansioista, josta otanta on tehty. Tämä osoittautui kuitenkin mahdottomaksi tehdä jälkikäteen, koska näytteet eivät olleet pysyneet tietokannan kansioissa samassa järjestyksessä kuin otantaa tehdessä. Tämä oli tärkeä opetus tieteellisen tutkimuksen teosta. Opin että myös se osa aineistoa jota ei tule

tutkimuksessaan käyttämään, tulee heti luetteloida, ja tehdä otanta tästä luettelosta. En kuitenkaan tutkielman teon alkuvaiheessa ryhtynyt luotteloimaan kaikkea tietokannan materiaalia, koska siihen olisi mennyt niin valtavasti aikaa. En arvannut, että materiaali ei olekaan enää myöhemmin kansioissa samassa järjestyksessä, ja tämä tulisi aiheuttamaan ongelmia verifiointin suhteen.

150 näytteen joukossa oli 24 näytettä, jotka luokittelin epärelevanteiksi analyysin kannalta. Osassa näistä ei ollut riittävästi tekstiä analyysia varten, ne olivat esimerkiksi tapahtumailmoituksia tai kirjainmainoksia. En kuitenkaan rajannut esimerkiksi tapahtumailmoituksia tai kirjainmainoksia kategorisesti analyysin ulkopuolelle, vaan rajausperusteena oli se, löytyikö näytteestä riittävästi talouskasvun ja ympäristön suhteen kannalta relevanttia analysoitavaa tekstiä. Näiden lisäksi mukana oli joitakin tekstejä, jotka käsitelivät aivan muita aiheita, ja aineiston haussa käytetyt hakusanat olivat mukana sattumalta. Yhteensä luettua aineistoa oli 1 655 sivua, ja tästä lopulliseen analyysin päätyttyä aiheen kannalta relevanttia oli 1 567 sivua. Analyysista pois jätettyjä epärelevanteiksi luokittelemiani näytteitä oli 88 sivua. Sivumäärältään noin 95 % otantaan sattuneesta tekstimateriaalista oli siis tutkielman kannalta riittävän relevanttia analysoitavaksi.

Näytteiden muoto ja julkaisuajankohta

Ne aineiston näytteet, joissa näkyi vuosiluku, oli julkaistu vuosina 1997-2015. Julkaisemisen vuosiluku puuttui 26 näytteestä. Valtaosa näytteistä oli vuosilta 2010-2015 (ennen vuotta 2010 julkaistuja oli vain 9 kappaletta).

Koska näytteiden muotoa ei ollut tietokannassa eikä tämän opinnäytetyön valinnassa mitenkään rajattu, näytteet olivat hyvin eri tyyppisiä. Mukana oli niin blogeja, keskustelupalstoja kuin tieteellisiä raporttejakin. Esittelen näytteiden tyypit ja niiden lukumäärät taulukossa 2. Aineiston heterogeenisyys loi suuria haasteita analysoinnille. Kuinka analysoida samalla kaavalla keskustelufoorumia, kirjainmainosta ja satojen sivujen tieteellistä raporttia? Laadullinen analyysi tarjosi kuitenkin työkaluja monenlaisten tekstien analyysiin, ja haasteista huolimatta aineiston monipuolisuus osoittautui enemmän rikkaudeksi kuin haitaksi.

Näytteen muoto	Relevantit kpl	Epärelevantit kpl
Blogi	39	5
Verkkolehti	22	4
Verkkosivu	21	2
Tiedote	11	1
Ilmoitus/mainos	6	8
Oppimateriaali	4	-
Tieteellinen tai viran- omaisraportti	3	-
Keskustelupalsta	4	-
Esitelmä	3	-
Mielipidekirjoitus	3	-
Tieteellinen artikkeli	2	-
Kirja	2	-
Kirja-arvio	1	-
Kirjelmä	1	-
Lausunto	1	-
Esite	1	-
Opinnäytetyö	1	-
Wikisivu	1	-
Kirjastoviite	-	2
Kuvapalvelun kuva	-	1
Koulutehtävä	-	1
Yhteensä kpl	126	24
Sivumäärä	1567	88
% Sivuista	95 %	5 %

Taulukko 2. Näytteiden muoto ja sivumäärä

Internet vs. perinteinen media

Miksi valitsin tutkielmaan nimenomaan Google-hauilla etsityn aineiston, enkä esimerkiksi perinteisempää mediamateriaalia? Väliwerrosen (2014) mukaan vielä 1990-luvulla oli aivan uskottavaa

tehdä mediatutkimusta käyttämällä materiaalina esimerkiksi pelkkiä Helsingin sanomien artikkeleita. Nykyisin media on kuitenkin niin paljon muutakin kuin pelkkiä sanomalehtiä, että Väliwerosen mielestä on kyseenalaista voiko uskottavaa mediatutkimusta enää tehdä tutkimalla pelkästään sanomalehtiä. Opinnäytetyöhön Helsingin sanomien artikkeleista koostuva aineisto olisi varmasti ollut ihan riittävä, ja kenties helpompi analysoida ja luokitella, mutta valitsin tämän haastavamman aineiston sen kiinnostavuuden vuoksi.

Valitessani aineistoa tutkielmaan luin ensin läpi noin 300 Talous ja ympäristö -tietokannan näytettä, jotka oli etsitty samoilla hakutermeillä, mutta haku oli rajattu digitaalisiin sanomalehtiin. Kun sitten siirryin lukemaan Google-hauilla etsittyjä näytteitä, joissa näytteen lähdettä tai muotoa ei ollut mitenkään rajoitettu, keskustelun maailma aukeni aivan uudella tavalla. Sekä keskusteluissa esitetyt näkökulmat, että niitä esittävät kirjoittajat monipuolistuivat huomattavasti verrattuna digitaalisten lehtien sisältöön. Tämä on ristiriidassa Gerhardsin ja Schäferin (2010) havaintojen kanssa, joiden mukaan internet ei ole monipuolistanut toimijoita ja näkökulmia mediassa. Perusteluna Gerhardsilla ja Schäferillä on se, että hakukoneet valitsevat merkittävimmät toimijat hakutulosten alkuun, ja ihmiset katsovat vain ensimmäisiä hakutuloksia. Valitsin tähän tutkielmaan kuitenkin näytteitä myös muualta kuin hakutulosten alkupäästä, mikä voi selittää kirjoittajien monipuolisuuden. Vaikuttava seikka voi olla myös se, että Gerhardin ja Schäferin tutkimus koski vain yhdestä aiheesta (ihmisen genetiikka) käytävää keskustelua, ja toimijajoukko voi varmasti olla erilainen riippuen keskusteltavasta ilmiöstä. Gerhardsin ja Schäferin näkökulmassa pidettiin olennaisena myös sitä, kuinka suuren yleisön sisällöt tavoittavat. Tässä tutkielmassa mielenkiinnon kohteena olivat nimenomaan erilaiset näkökulmat ja niiden esittäjät, jotka olivat tasapuolisesti tarkastelun kohteena riippumatta niiden tavoittamasta lukijamäärästä.

Aineiston yhtenäisyys

Tutkielman aineistoa voi kritisoida siitä, että se ei muodosta yhtenäistä kokonaisuutta. Näytteiden tekstihän on kirjoitettu hyvin erilaisissa yhteyksissä ja erilaisia tarkoituksia varten, eivätkä näytteiden kirjoittajat ole välttämättä lainkaan tietoisia toistensa teksteistä. Näytteiden ei siis voi tässä mielessä katsoa muodostavan kokonaisuutta, tai keskustelevan suoranaisesti keskenään. Kokonaisuus näytteistä muodostuu kuitenkin hakusanojen ja aiheen kautta, eli näytteet ovat jossain määrin samasta aiheesta tuotettuja ja enimmäkseen saman aikavälin (2010-2015) sisällä internetissä julkaistuja tekstejä. Monissa näytteissä jopa viitataan toisen diskurssin argumentteihin ja niiden esittäjiin, joten ainakin siltä osin näytteiden voi katsoa edustavan samaa keskustelua.

3.2 Menetelmät: Laadullinen sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi

Käytin tutkielmassani kahta eri menetelmää saadakseni aineistosta irti mahdollisimman paljon. Aloitin analyysin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin, eli tarkastelin aineistoa ilman teoreettisia ennakko-oletuksia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käytetään induktiivista päättelyä, jossa päättelyn suunta kulkee yksityisestä yleiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta etsitään esimerkiksi toistuvia ilmaisuja tai säännönmukaisuuksia, joista kootaan laajempia asiakokonaisuuksia eli teemoja (ks. esim. Silvasti 2014). Aineistoa voidaan myös ryhmitellä erilaisiksi tyypeiksi etsimällä samankaltaisuuksia ja muodostamalla aineistosta eräänlaisia tyyppitarinoita (Eskola ja Suoranta 2000). Tutkimuskysymyksenä tässä vaiheessa analyysia oli yksinkertaisesti ”Mitä talouskasvun ja ympäristön suhteesta aineistossa sanotaan?”

Diskurssi ja tarinalinjat

Sisällönanalyysin löydösten syvempi analyysi ja tulkinta edellyttivät myös diskurssianalyyttistä lähestymistapaa. Diskurssille on esitetty lukemattomia erilaisia määritelmiä. Daviesin ja Harrén (1990) mukaan ihmiset tuottavat diskursseilla aktiivisesti sosiaalista ja psykologista todellisuutta. Hajerin (1995) määritelmän mukaan diskurssi on ideoiden, käsitteiden ja kategorioiden kokoelma, joiden avulla luodaan merkityksiä sosiaalisille ja psykologisille ilmiöille.

Diskurssianalyytisessä lähestymistavassa on olennaista sosiaalisen konstruktionismin näkökulma: Kielen ei ajatella vain kuvailevan objektiivisesti olemassa olevaa todellisuutta, vaan kielen käytöllä erilaisissa tilanteissa luodaan sosiaalista todellisuutta. Ei ole siis tarkoitus kurkistaa kielen taakse ja etsiä millaista todellisuutta kieli kuvaa, vaan tutkia sitä, millaista todellisuutta ja millaisia merkityksiä kielen avulla pyritään luomaan. Diskurssianalyysin tarkoitus on tuoda näitä kielen avulla luotavia ja usein arkielämässä huomaamattomia sosiaalisia konstruktioita näkyviksi. (Esim. Jokinen ym. 1993)

Diskurssia tuotetaan ja uudistetaan vuorovaikutustilanteissa (Davies ja Harré 1990, Hajer 1995) sekä erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym. 1993). Myös julkaistut tekstit nähdään diskurssia tuottavaksi vuorovaikutustilanteeksi, ja niiden katsotaan siten luovan sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysia käytetään useimmiten kohtalaisen suppeisiin aineistoihin, koska menetelmä on liian raskas laajojen aineistojen analysointiin. Jokinen ym. (1993) mainitsevat kuitenkin myös mahdollisuuden tehdä laajoille aineistoille kevyempää diskurssianalyysia, jolloin aineistossa ei mennä niin

syvälle yksityiskohtiin. Tällainen lähestymistapa tuntui toimivalta tässä opinnäytetyössä, koska tarkoituksena oli kuitenkin saada myös mahdollisimman monipuolinen yleiskuva siitä, miten talouskasvun ja ympäristön suhteesta Suomessa keskustellaan.

Ympäristöpolitiikassa diskurssilla on merkitystä esimerkiksi siksi, että kielellä on kapasiteetti luoda politiikkaa. Diskurssin avulla luodaan merkkejä ja symboleja jotka voivat muuttaa valtasuhteita ja vaikuttaa instituutioihin sekä käytännön politiikkaan. Diskurssit ovat yhteiskunnan instituutioiden ohjelmistoa eli ”softaa”. (Dryzek 2005). Hallitsevat diskurssit ovat sisällä yhteiskunnan rakenteissa; ne luovat tilan, jonka puitteissa ongelmia voidaan käsitellä, ja ne mahdollistavat tai rajoittavat toimintaa. Diskurssit voivat määritellä rakenteita joko pysyviksi, tai sellaisiksi että niitä on mahdollista muuttaa. Vakiintuneet diskurssit voivat myös estää tehokkaasti yhteiskunnallista muutosta. Diskursiiviset rakenteet voivat siten olla yhtä suuri este sosiaaliselle muutokselle kuin aidat ja piikkilanka kulkemiselle. Yksi syy sille, että diskurssit estävät yhteiskunnallista muutosta ovat niiden sisältämät itsestäänselvyydet, joita ei kyseenalaisteta. Nämä itsestäänselvyydet saattavat ilmetä niin sanottujen tarinalinjojen muodossa. Tarinalinjoilla tarkoitetaan eräänlaisia tiivistettyjä kertomuksia, jotka helpottavat monimutkaisista asioista keskustelemista yksinkertaistamalla monimutkaisia ilmiöitä ja tapahtumia. Ne ovat jatkuvasti toistettavia puheen muotoja, jotka dominoivat yleistä ymmärrystä, sekä rationalisoivat ja naturalisoivat olemassa olevaa sosiaalista järjestystä. Tarinalinjojen käyttö diskursiivisena keinona johtaa lähes aina siihen, että jokin asia muodostuu niin itsestään selväksi, ettei sitä tarvitse enää kyseenalaistaa. (Hajer 1995).

Diskurssin tilannesidonnaisuus

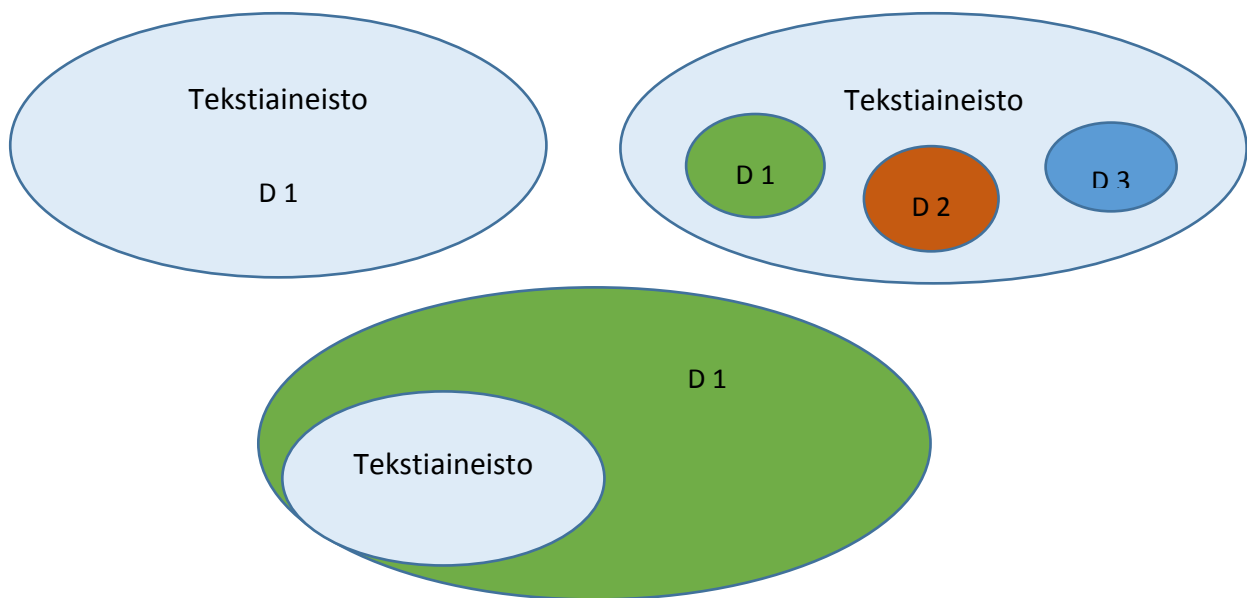
Moni diskurssianalyysistä kirjoittava korostaa diskurssin tilannesidonnaisuutta (ks. esim. Hajer 2005 sekä Eskola ja Suoranta 2000). On siis merkitystulkintojen kannalta olennaista, missä tilanteessa tai yhteydessä jokin asia sanotaan. Taustalla on Wittgensteinilainen kielifilosofia, jonka mukaan kieltä ei voida erottaa tilanteesta jossa sitä käytetään (Hajer 2005). Tämän opinnäytetyön aineiston ilmeinen heikkous on aineiston hajanaisuus kontekstin suhteen. Aineisto koostuu tekstinäytteistä, jotka on julkaistu hyvin vaihtelevissa tilanteissa ja vaihtelevia tarkoituksia varten. Koska aineisto on myös hyvin laaja, ei tekstin tuottamisen varsinaista kontekstia, eli sitä, missä tilanteessa ja mitä tarkoitusta varten teksti on luotu, ole ollut mahdollista analysoida tarkemmin. Näytteiden muoto (esimerkiksi blogi, raportti, tiedote) on kuitenkin kirjattu esimerkkeihin kontekstin hahmottamiseksi. Lisäksi olen tarkastellut tekstejä julkaisseiden kirjoittajien taustaorganisaatioita, koska näen myös ne osana

tekstin kontekstia. Aineiston laajuudesta johtuen kontekstin analyysi on kuitenkin tutkielmassa hyvin pinnallinen. Syvempi kontekstin analyysi olisi edellyttänyt rajatumpaa aineistoa.

Diskurssi tulkintana

Metsämuurosen (2008) mukaan laadullinen tutkimusprosessi on pitkälti tutkijan omaan intuitioon, tulkintaan, järjeilykykyyn ja yhdistämis- ja luokittamisvalmiuksiin perustuvaa. Laadullisessa tutkimuksessa tulosten ja tulkinnan raja ei ole selkeä, vaan jo tulosten esittäminen sisältää väistämättä myös tulkintaa (ks. myös Gibbs 2007). Tämä pätee myös tämän tutkielman tuloksiin. Esimerkiksi se, miten olen rajannut ja nimennyt kolme aineistosta löytämäni diskurssia, on jo tulkintaa.

Lukiessani tutkielman teon yhteydessä useiden eri tutkijoiden tekemiä diskurssianalyyseja samankaltaisten aihepiirien ympärillä, minulle syntyi voimakas vaikutelma diskurssianalyysin subjektiivisuudesta ja diskurssin rajauksen tulkinnallisuudesta. Joku muu lukija olisi melko varmasti löytänyt tämän opinnäytetyön aineistosta samankaltaisia puhetapoja kuin omissa tuloksissani, mutta olisi saattanut silti hahmotella niistä aivan eri tavoin rajattuja diskursseja. Tutkielmaa tehdessä minulle heräsi kysymys myös siitä, voiko diskurssi edes olla kovin tarkasti rajattu kokonaisuus? Esimerkiksi Hajer (1995) ja Dryzek (2005, ks. luku 2.1) hahmottelivat ja rajasivat ympäristödiskursseja hyvin eri tavoin, vaikka heidän tutkimuksensa käsittelivät samankaltaisia ympäristökeskustelun puhetapoja. Tämä johdatti minut ajattelemaan, että diskurssi on pikemminkin määrittelykysymys ja tulkinnallinen rajausvalinta, eli määrittelijästä ja tilanteesta riippuen voidaan samasta kokonaisuudesta rajata erilaisia diskursseja. Hahmottelen näkemystäni diskurssien erilaisista rajauksista kuvassa 1.



Kuva 1. Erilaisia tapoja rajata diskursseja samassa tekstiaineistossa. Koko tekstiaineisto voitaisiin määritellä edustamaan yhtä laajaa diskurssia (vasen soikio, koko teksti edustaa diskurssia D 1). Tätä voisi verrata esimerkiksi Hajerin (1995) analyysiin, jossa hän puhuu ”ympäristödiskurssista” yksikössä. Tekstiaineistosta voitaisiin eritellä useita erilaisia diskursseja D1, D2, ja D3 (soikio oikealla ylhäällä). Tätä voisi verrata esimerkiksi Dryzeikin (2005) analyysiin, jossa oli yhdeksän erilaista ympäristödiskurssia. Toisaalta koko tekstiaineisto voitaisiin määritellä osaksi yhtä laajempaa diskurssia D1 (alin soikio). Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi analysoitaessa lakitekstiä, jolloin pätkä mitä tahansa lakitekstiä voitaisiin määritellä osaksi lainsäädäntökielen diskurssia.

Tulosten ja tulkinnan rajan häilyvyys tuo laadulliseen tutkimukseen väistämätöntä subjektiivisuutta, mutta se ei kuitenkaan tee laadullisesta tutkimuksesta epäluotettavaa (Potter ja Levine-Donnerstein 1999). Luotettavuutta voi lisätä avoimuudella, ja esimerkiksi Eskola ja Suoranta (2000) puhuvat avoimesta subjektiviteetista laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Tässä tutkielmassa toteutin avoimen subjektiviteetin periaatetta esimerkiksi kertomalla avoimesti, että aineistosta muotoilemani diskurssit ovat minun omia tulkintojani, eli myös tulosluvut 4. ja 5. sisältävät paljon tulkintaa. Toisaalta yritin välttää subjektiivisuutta esimerkiksi valitsemalla analysoitavat näytteet satunnaisotannan avulla. Silti ne kohdat jotka lopulta arvioin teksteissä merkityksellisiksi, olivat minun subjektiivisia valintojani. Yritin lieventää tätä ongelmaa jälleen kerran avoimuudella eli sillä, että en luonut muotoilemistani diskursseista epärealistisen yhtenäistä kuvaa, vaan toin avoimesti esiin myös poikkeuksia ja omiin kategorisointeihini huonosti sopivia esimerkkejä.

Kuvailen seuraavassa tarkemmin, miten analysoin aineiston. Luin ensin jokaisesta hakutermistä noin 50 esimerkkinäytettä ilman otantaa, koodausta tai sisällön luokittelua, jotta saisin yleiskuvan aineistosta (tätä suosittelee esimerkiksi Alasuutari 2011). Aineistosta alkoi hahmottua tyypillisiä teemoja sekä toistuvia tarinalinjoja ja argumentteja jo tällä ensimmäisellä lukukierroksella, mutta en vielä tässä vaiheessa luokitellut näytteitä. Toisella lukukierroksella käytin otantaa, ottaen mukaan kullakin hakutermin löytäneestä aineistosta joka viidennen hakutuloksen (ks. otannasta tarkemmin luvussa 3.1). Tälle valikoituneelle aineistolle tein laadullisen sisällönanalyysin atlas.ti -ohjelman avulla. Etsin näytteistä ympäristön ja talouden suhteeseen liittyviä väitteitä, joiden perusteella luokittelin näytteitä, ja hahmottelin samalla teemoja joihin kukin näyte voisi kuulua. Tässä vaiheessa mukaan tuli myös diskurssianalyttinen lähestymistapa: Tarkastelin pääasiallisesti sitä, millaisena asiana talouskasvu esitetään, ja mitä talouskasvun ja ympäristön suhteesta sanotaan. Kiinnitin huomiota myös siihen, millaisia määreitä talouskasvuun liitetään ja miten ympäristöongelmia kuvaillaan, sekä näytteissä esiintyviin tyypillisiin aiheisiin ja käsitteisiin (ks. taulukko 4. s. 33). Merkityksellisenä seikkana nostin esiin myös sen, millaiset toimijat tai yhteiskunnalliset muutosajurit diskurssissa korostuivat.

Tämän analyysin pohjalta hahmottelin aineistosta kolme talouskasvun ja ympäristön suhteeseen liittyvää diskurssia. Luokittelin kunkin näytteen johonkin kolmesta diskurssista sen pääasiallisen puhtavan ja näkökulman perusteella. Useimmat näytteistä edustivat diskurssiaan hyvin selkeästi, mutta joissakin näytteissä esiintyi tai esiteltiin myös useampia diskursseja. Löytyi myös joitakin tekstejä, joissa esiintyi useampien diskurssien mukaista puhetapaa ja argumentteja jopa keskenään ristiriidassa. Näissä teksteissä oli useampi kirjoittaja, ja vaikutelmaksi jäi, että eri kirjoittajat tai puhujat edustivat eri diskursseja. Tämä oli tyypillistä esimerkiksi keskustelupalstoille, paneelikeskusteluista kertoville artikkeleille sekä tieteellisille teksteille. Tällaisessa tapauksessa luokittelin näytteen kaikkiin sen edustamiin diskursseihin. Hahmottelemani kolme diskurssia eivät olleet selvärajaisia tai täysin yhtenäisiä, vaan ne sisälsivät myös poikkeuksia ja aineksia muista diskursseista. Esimerkiksi Jokinen ym. (1993) suosittelevat lähestymistapaa, jossa poikkeuksia ei jätetä diskurssianalyysissa huomiotta, vaan ne nostetaan esiin. Tämä on ristiriidassa Alasuutarin (2011) näkemyksen kanssa, jonka mukaan laadullisessa analyysissä yksikin poikkeus aina kumoaa säännön. Jokisen ym. lähestymistapa tuntui tämän tutkielman aineistossa huomattavasti hedelmällisemmältä, koska jos diskurssit olisi

rajannut niin laajoiksi, että kaikki poikkeuksetkin mahtuvat niiden sisään, ei diskurssien keskinäisistä eroista olisi enää saanut minkäänlaista käsitystä.

Alasuutari (2011) kirjoittaa laadullisesta ja määrällisestä tutkimuksesta toisaalta jatkumona, toisaalta toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. Tämänkin tutkielman analyysi on pääosin laadullista, mutta sisältää myös määrällistä tarkastelua. Tärkeimmässä osassa ovat tutkielman aineistosta löytyneet diskurssit ja niiden sisältö. Kuitenkin kirjoittajien taustaorganisaatiot eri diskursseissa tuntuivat niin mielenkiintoisilta aiheen kannalta, että halusin ottaa mukaan myös määrällistä tarkastelua. Taustaorganisaatioiden tarkastelun mukaan ottamista puolsi myös se, että diskurssianalyysissä olennaista on myös konteksti, jossa diskurssia käytetään (ks. esim. Eskola ja Suoranta 2000, Hajer 1995).

Kirjoittajien taustaorganisaatiot

Tarkastelin kirjoittajien taustaorganisaatioita ja vertailin niiden painotuksia eri diskursseissa luokittelemalla näytteet joko kirjoittajan, julkaisijan tai tekstissä esiintyvän puhujan edustaman organisaation perusteella erilaisiin luokkiin ja katsoin, millaisissa suhteissa ne esiintyivät eri diskursseissa.

Taustaorganisaatioiden hahmottelu ei ollut suoraviivainen tehtävä. Jokainen meistä kuuluu yhtäaikaan useampiin erilaisiin ryhmiin ja organisaatioihin, ja se minkä organisaation edustajana esiinnyimme, vaihtelee tilanteen mukaan. Periaatteenani tässä tutkielmassa oli luokitella näyte tiettyyn organisaatioluokkaan ensisijaisesti sen perusteella, millä nimikkeellä tai tittelillä kirjoittaja oli tekstinsä allekirjoittanut, tai millä nimikkeellä puhujat tekstissä esiteltiin. Jos kirjoittaja oli lisännyt nimensä alle esimerkiksi jonkin kansalaisjärjestön nimen, esiintyen siten kirjoituksessaan kyseisen järjestön edustajana, laskin näytteen luokkaan ”kansalaisjärjestöt ja -liikkeet”. Poliittisista kirjoittajista huomioin myös puolueen, jonka edustajana kirjoittaja esiintyi. Jos kirjoitus oli julkaistu jonkin organisaation toimesta niin, että se oli tulkittavissa organisaation omaksi julkaisuksi, käytin luokitteluperusteena kirjoittajan tittelin sijasta organisaatiota. Esimerkiksi järjestöjen tai muiden organisaatioiden nimissä tuotettuja julkaisuja, joiden kirjoittajilla oli akateemisia nimikkeitä, en laskenut luokkaan akateemiset, jos nämä julkaisut oli selvästi tuotettu jonkin organisaation nimissä ja edustamaan organisaation kantaa. Poikkesin tästä periaatteesta, jos kirjoituksessa oli erikseen mainittu, että kysymyksessä on kirjoittajan henkilökohtainen kannanotto, joka ei edusta organisaation linjaa. Hahmotelin aineistosta kahdeksan erilaista organisaatioluokkaa, jotka esittelen taulukossa 3.

Kansalaisjärjestöt ja -liikkeet	Yhdistykset ja järjestöt, voittoa tavoittelemattomat aatteelliset säätiöt sekä rekisteröimättömät kansalaisliikkeet, pois lukien elinkeinoelämän etujärjestöt ja puoluepoliittiset järjestöt.
Poliittiset	Puolueet, puoluepoliittiset järjestöt sekä puoluepoliittiset mediajulkaisut. Julkaisusta riippumatta myös tekstit, jotka kirjoittaja oli allekirjoittanut jonkin poliittisen puolueen poliitikkona tai ehdokkaana.
Akateemiset	Kaikki, jotka olivat allekirjoittaneet tekstinsä jonkin akateemisen organisaation kuten yliopiston tai tutkimuslaitoksen edustajana, taikka akateemisella nimikkeellä tilanteessa, jossa teksti tai julkaisu ei ollut laskettavissa minkään muun organisaation tuotamaksi. Myös opinnäytetyöt.
Media	Poliittisesti sitoutumattomien digitaalisten mediajulkaisujen toimitukselliset artikkelit (pois lukien mielipide- ja muut kannanottokirjoitukset, jotka luokittelin kirjoittajan ilmoittaman tittelin perusteella).
Viranomaiset	Ministeriöiden ja virastojen sekä muun valtion- ja kunnallishallinnon julkaisut, sekä muut julkisen alan toimijoiden julkaisut. Oppilaitokset yliopistoja lukuun ottamatta.
Kaupalliset toimijat	Yritykset
Etujärjestöt	Elinkeinoelämän, tuottajien ja kaupallisten toimijoiden etujärjestöt (ammattiliittoja ei esiintynyt näytteiden kirjoittajissa).

Siviilit	Kirjoittajat, jotka kirjoittivat kokonaan ilman titteliä, eikä kirjoitus ollut julkaistu minkään organisaation puolesta tai kannanottona. Tyypillisimmillään kirjoittajan oma blogi. Myös poliittisesti sitoutumattomassa mediassa julkaistut mielipidekirjoitukset ja kannanotot, joissa kirjoittaja ei ollut lisännyt nimensä alle minkäänlaista tittelä.
----------	---

Taulukko 3. Kirjoittajien taustaorganisaatioiden luokittelu.

On mahdollista, että sama henkilö esiintyy luokittelussa useammassa eri ryhmässä, jos aineistossa on ollut useampia hänen kirjoittamiaan tekstejä, ja ne on allekirjoitettu eri tittleillä. Joku saattaa julkaista Internetissä tekstejä esimerkiksi sekä työroolissaan että siviiliroolissaan, jolloin hän esiintyy niissä eri organisaatioiden edustajana. Tämä ei kuitenkaan muodosta tutkielmassa ongelmallista riskiä, koska mielenkiinnon kohteena olivat nimenomaan tekstejä tuottaneet ja julkaisseet organisaatiot eivätkä niitä kirjoittaneet yksilöt. Joissakin teksteissä kirjoittaja oli allekirjoittanut tekstinsä useammalla eri tittelillä, jotka sijoittuivat eri organisaatioluokkiin. Näissä tapauksissa huomioin kaikki kirjoittajan ilmoittamat organisaatiot.

Joissakin tapauksissa määräävämpi tekijä kuin julkaisija, oli se, kuka kirjoituksessa oli äänessä. Esimerkiksi näytteet joissa oli litteroitu paneelikeskusteluja sanasta sanaan, käsittelin niin, että organisaatio määräytyi kunkin paneelikeskustelijan ilmoitetun tittelin, tai sen organisaation perusteella, jota hänen ilmoitettiin edustavan.

Yhdeksässä tekstissä oli selkeästi edustettuna useampia eri diskursseja. Tyypillinen esimerkki tällaisesta oli vaikkapa paneelikeskustelusta julkaistu kooste, jossa keskustelijat edustavat eri diskursseja, tai media-artikkeli, jossa esitellään erilaisia lähestymistapoja asiaan. Myös nämä useampia diskursseja sisältävät näytteet on laskettu mukaan organisaatioita koskeviin lukuihin siten, että jos keskustelussa on esimerkiksi kaksi akateemista, joista toinen edustaa diskurssia 1 ja toinen diskurssia 2, on molempien diskurssien lukuun laskettu yksi akateeminen organisaatio. Tämän vuoksi taustaorganisaatioiden kokonaismäärä on luvuissa suurempi kuin näytteiden määrä. Organisaatiotarkastelun tuloksista kerron luvussa 5.

Tutkielman aineisto koostuu Internetissä julkaistusta materiaalista. Tästä voisi tehdä nopean päätelmän, että aineiston käyttö on täysin eettisesti ongelmatonta, koska materiaali on kerran julkista ja kenen tahansa nähtävillä. Päädyin kuitenkin pohtimaan aineiston käytön eettisiä puolia kahdesta syystä: Ensinnäkin pohdin siviilien julkaisemien tekstien käytön oikeutusta akateemisen opinnäytetyön aineistona. Kirjoittaessaan blogiaan yksityisenä ihmisenä ilman julkaisevaa organisaatiota, ihmiselle ei välttämättä tule mieleen, että oma teksti saattaisi päätyä tutkimusaineistoksi. Näytteiden kirjoittajat on tutkielmassa periaatteessa anonymisoitu, mutta koska tutkielman aineisto on Internetissä kenen tahansa nähtävillä, on näytteiden kirjoittajat hyvin helppo selvittää.

Pohdin jopa siviilien tekstien pois jättämistä ainakin tutkielmassa käytetyistä esimerkkiteksteistä. Päädyin kuitenkin ottamaan siviilien tekstit mukaan, koska näin suurempana ongelmana niiden pois jättämisen, joka olisi tuonut vinoumaa tutkielman tuloksiin. Siviilien kirjoittamia tekstejä oli aineistossa kohtalaisen paljon (20 kpl), ja erityisesti kasvukriittisessä diskurssissa niissä esitetyt näkökulmat olivat tulosten kannalta olennaisia. Siviilien tekstien pois jättäminen esimerkeistä olisi ollut heidän esittämiensä näkökulmien vaientamista, joka olisi ollut eettisesti vielä ongelmallisempaa. Lisäksi se ei olisi palvellut aineiston valinnassa painottamaani motiivia saada mahdollisimman monipuolisia toimijoita ja näkökulmia mukaan.

Toinen eettinen näkökulma jota pohdin, oli ajallinen. Aineiston tekstit on julkaistu internetissä jonnain tiettyinä ajankohtana. Sen jälkeen tekstin julkaisija on saattanut saada uutta tietoa ja muuttaa näkökulmaansa, ja on voinut päivittää tekstiään tai jopa poistaa julkaisemansa tekstin Internetistä, koska kokee sen vanhentuneeksi. Vanha teksti jää kuitenkin elämään, koska se on tallennettu tietokantaan, josta olen ottanut sen käyttöön tutkimusaineistoksi. Tämän ajallisen näkökulman vuoksi olen lisännyt esimerkkeihin julkaisuvuoden, jolloin tekstit eivät esiinny kirjoittajien tämänhetkisenä puheena, vaan tulevat sidotuksi nimenomaan tiettyyn julkaisuajankohtaan.

4. Tulokset: Kolme diskurssia keskustelussa talouskasvun ja ympäristön suhteesta

Pidin aineiston analyysissa olennaisena erityisesti sitä, millaista ilmiötä talouskasvusta pyritään kielellä käytöllä rakentamaan. Kasvu ja sen tavoittelu voi olla esimerkiksi itseisarvoinen päämäärä, tai se voi olla väline muiden tavoitteiden saavuttamiseen. Se voi olla myös joko itsestäänselvyys taikka kyseenalaistettava asia. Kasvu voi myös olla joko ongelmien syy, tai niiden ratkaisu.

Myöskään ympäristöongelmat eivät ole määrittelyltään yksiselitteisiä. Ympäristöongelmissa voi olla kysymys esimerkiksi teknologisesta ongelmasta, taikka vain väärästä aineesta väärässä paikassa. Toisaalta ympäristöongelmissa voi olla kysymys yhdestä suuresta globaalista kriisistä, jolla on myös kulttuurisia ulottuvuuksia. Sillä, miten jokin ympäristöongelma määritellään, tullaan usein rajanneeksi myös mahdollisten ratkaisujen joukkoa (Hajer 1995). Tämä näkyy selvästi myös talouskasvun ja ympäristön suhteesta käytävässä keskustelussa.

Hahmottelin aineistosta kolme talouskasvun ja ympäristön suhteeseen liittyvää diskurssia. Nimesin diskurssit seuraavasti: 1. Kasvu-usko, 2. Vihreä kasvu ja 3. Kasvukritiikki. Taulukkoon 4. on koottu tiivis esitys diskursseista. Taulukossa olevat näytteiden kappalemäärät on esitetty niin, että ensimmäinen luku kertoo kokonaan tätä diskurssia edustaneiden näytteiden määrän, ja toinen luku kertoo sellaisten näytteiden määrän, joissa oli edustettuna useampia diskursseja. Lukumäärät tulee kuitenkin joka tapauksessa käsittää suuntaa antavina, koska näytteiden voisi toisaalta myös ajatella sijoittuvan jonkinlaiselle jatkumolle (ks. kohta 6.2 diskurssi jatkumona). Lukumääristä ei myöskään tule tehdä johtopäätöksiä diskurssien yleisyydestä tai painoarvosta yhteiskunnallisessa keskustelussa ylipäätään, koska lukumäärien suhteet koskevat vain tämän opinnäytetyön aineistoa, joka koostuu valituilla hakusanoilla internetistä etsitystä aineistosta.

Diskurssi	Tyypillisiä teemoja ja käsitteitä
1. Kasvu-usko, 27+ 7 kpl Elintason ja kulutuksen jatkuva kasvu ovat kyseenalaistamattomasti hyviä asioita. Kansallisvaltiot käyvät keskenään kasvukilpailua. Suomen taloutta tulee kasvattaa kiihtyvällä tahdilla, jotta emme häviä kilpailussa. Ympäristöongelmat ovat paikallisia, ja ne johtuvat talouskasvun puutteesta.	Työllisyys Tuottavuus Teknologia Elintaso

<p>2. Vihreä kasvu, 28 + 9 kpl</p> <p>Ympäristöongelmat johtuvat päästöistä, erityisesti hiilidioksidista. Ongelmat voidaan ratkaista siirtymällä puhtaisiin teknologioihin ja uusiutuviin energianlähteisiin, parantamalla ekotehokkuutta sekä vähentämällä hiili-intensiteettiä.</p>	<p>Vihreä kasvu Kestävä kehitys Cleantech Ekotehokkuus Päästöt Uusiutuvat energiat Hiilijalanjälki/vähähiilinen Tietoyhteiskunta</p>
<p>3. Kasvukritiikki, 60 + 10 kpl</p> <p>Ympäristöongelmat johtuvat kasvavasta kulutuksesta. Rajaton kasvu rajallisella maapallolla on mahdotonta. Kasvu ei enää lisää onnellisuutta rikkaissa maissa, vaan se lisää turhaa kulutusta. Kasvun tavoitteluun tähtäävä politiikka luo myös sosiaalisia ongelmia. Talousjärjestelmää tulee uudistaa niin että kasvuriippuvuudesta päästään eroon.</p>	<p>Ekologinen kantokyky Rajaton kasvu rajallisella maapallolla Kasvupakosta luopuminen Kulutuskritiikki Elämänlaatu Onnellisuus Arvot</p>

Taulukko 4. Diskurssit.

Esittelen seuraavaksi kunkin diskurssin tarkemmin. Tarkastelen diskurssin tyypillisintä puhetapaa, siinä usein esiintyviä teemoja ja käsitteitä, sekä diskurssin painottamia yhteiskunnallisia toimijoita ja muutosajureita.

Näytteistä otetut esimerkkitekstit on kopioitu lähteistä sellaisenaan, eli esimerkiksi kirjoitusvirheitä ei ole korjattu. Jos esimerkkiteksti on välillä katkaistu, välissä on kolme pistettä. Kunkin esimerkkitekstin kohdalla on kerrottu hakusanan lyhenne (TL = talouskasvu ja luonto, TY = talouskasvu ja ympäristö, DG = degrowth), näytteen numero, julkaisumuoto (esimerkiksi blogi tai tiedote), organisaatioluokka johon olen kirjoittajan luokitellut (esimerkiksi viranomainen tai siviili), sekä julkaisu-vuosi jos se on ollut näytteessä näkyvillä.

4.1 Kasvu-usko

4.1.1 Tyypillisin puhetapa

Kasvu-usko -diskurssissa talouskasvu nähtiin yleensä itsestään selvästi tarpeellisena tai välttämättömänä. Diskurssin teksteille oli tyypillistä, että talouskasvun tarvetta ei kyseenalaistettu lainkaan, ja

sen vuoksi olen nimennyt diskurssin kasvu-*uskoksi*. Joissakin teksteissä oltiin kuitenkin tietoisia jatkuvaa talouskasvua kohtaan esitetystä kritiikistä ja vastattiin siihen. Tyypillisin puhe tässä diskurssissa pohti hitaan kasvun syitä ja etsi keinoja kasvun vauhdittamiseen. Näytteessä TL 176 (tiedote, kaupallinen, 2011) käytettiin tälle diskurssille hyvin tavallista puhetapaa:

”Ruotsin talous kasvoi odotusten mukaisesti ensimmäisellä vuosineljänneksellä ja sitä vauhditti erityisesti viennin ja investointien kasvu. Ensimmäisen vuosineljänneksen bruttokansantuotteen kasvu oli 6,4 % suurempi verrattuna edellisvuoteen. Korkeasti kasvusta huolimatta kansantalous on alkanut näyttää hidastumisen merkkejä, joka johtuu erityisesti ulkoisen (vienti) kysynnän heikkenemisestä.”

Elintason nousu nähtiin tässä diskurssissa kyseenalaistamattomasti positiivisena ja tavoiteltavana asiana. Tyypillinen esimerkki tällaisesta puhetavasta oli näytteessä TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005):

”Tästä syystä ei ole realistista olettaa, että olisi olemassa yksi ja selkeä kasvun resepti, jota noudattamalla voitaisiin varmistaa pitkän aikavälin kasvun jatkuminen ja siten nykyisten nuorten ja tulevien suomalaisten sukupolvien elintason tasainen nousu.”

4.1.2 Teemoja ja käsitteitä

Tyypillisiä teemoja ja käsitteitä tässä diskurssissa olivat esimerkiksi työllisyys, tuottavuus, teknologia ja elintaso. Elintasoa ja hyvinvointia käytettiin monissa teksteissä toistensa synonyymeinä, ja välillä taas käytettiin käsitettä taloudellinen hyvinvointi.

Kasvu on kehitystä

Kasvun ja kehityksen käsitteiden eroja ei käsitelty diskurssin teksteissä, ja talouskasvua ja kehitystä käytettiin toistensa synonyymeina. Välillä termeistä muodostettiin myös yhdistelmä taloudellinen kehitys. Seuraavat esimerkit ovat eri kohdista näytteestä TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005, korostus lisätty):

*”Maailmantalouden **kasvu** 1900-luvulla*

*Maailmantalouden suotuista **kehitys** katkesi ensimmäiseen maailmansotaan. Sitä seurasivat pian 1920- ja 1930-lukujen talouskriisit ja toinen maailmansota. Monissa maissa nämä*

*vaikkeudet hidastivat selvästi taloudellista **kasvua**, vaikka sodat toisaalta kiihdyttivätkin teknologista kehitystä.”*

...

*”Suomen talous **kasvoi** nopeasti koko 1900-luvun ajan sodista ja lamakausista huolimatta. Suomen **kehitystä** voi syystä pitää menestystarinana. **Kasvu** perustui pitkälti investointeihin.”*

Diskurssissa käytettiin toisinaan myös ympäristökeskustelussa yleistä kestävä kasvu -käsitettä, mutta kestävyydellä ei yleensä viitattu sosiaaliseen kestävyYTEEN, tai kestävyYTEEN ympäristön kannalta, vaan ainoastaan ajallisesti pitkäkestoiseen talouskasvuun.

Sää ja terveys retorisisina keinoina

Diskurssissa käytettiin voimakasta retoriikkaa. Kasvun puutteeseen liitettiin esimerkiksi huonoon säähän liittyviä attribuutteja, kuten synkkyys tai synkät pilvet. Synkkyydestä puhuttiin esimerkiksi näytteessä TY 41 (blogi, akateeminen, 2012):

”Nämä luvut tukevat näkemystä, että Suomen pitkän aikavälin kasvunäkymät ovat synkentyneet edelleen.”

Retorisena keinona käytettiin myös elämään, esimerkiksi sairauteen, terveyteen, heikkenemiseen ja vahvistumiseen liittyvien attribuuttien liittämistä talouskasvuun. Tämä on tehokas retorinen keino, koska näin talous vertautuu elävään olioon, joka voi sairastua tai kuolla, jos se ei kasva. Esimerkiksi näytteessä TL 201 (blogi, kaupallinen, 2013) puhuttiin toipumisesta:

”Tänä vuonna talouskasvu on -0,2 prosentin tasoa, ensi vuonna toivuttaneen jo +1 prosenttiin.”

Näytteessä TL 176 (tiedote, kaupallinen, 2011) ensin yskittiin ja sitten vahvistuttiin:

”Myös yleisesti käytetty ns. ostopäällikköindeksi kertoo talouden yskimisestä niin Yhdysvalloissa, Euroopassa kuin jopa Kiinassa.”

...

”Helmikuun puoliväliin mennessä maailmantalous alkoi näyttää vahvistumisen merkkejä.”

Kiire

Tässä diskurssissa oli voimakkaasti läsnä nopeus ja kiireen tuntu; ei ollut riittävää, että talous kasvaa, vaan sen täytyi kasvaa kiihtyvällä vauhdilla. Esimerkiksi näytteessä TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005), politiikan tehtäväksi asetettiin kasvun kiihdyttäminen:

”Politiikalle näytti siis avautuvan kasvuteoreettisen tutkimuksen valossa selkeä tehtävä: tiedon markkinat toimivat vajavaisesti, korjaamalla markkinapuutteita ja lisäämällä tiedon tuotantoa julkisin toimin voidaan kasvua kiihdyttää.”

Myös elintason kasvattamisella oli tässä diskurssissa kiire (sama näyte):

”Jos työn tuottavuus kasvaa 5 prosenttia vuodessa, niin tuottavuuden mukaan nouseva palkkataso kaksinkertaistuu 14 vuodessa. Mutta jos tuottavuus kasvaa vain 2,5 prosenttia vuodessa, niin palkkojen kaksinkertaistumiseen kuluu 28 vuotta.”

Aineeton kasvu

Kasvu-usko -diskurssissa esitettiin toisinaan ajatus aineettomasta kasvusta. Mielenkiintoista vaihtelua kasvu-usko -diskurssissa liittyikin itse talouskasvun määritelmään. Talouskasvu oli välillä nimen omaan aineellisen elintason kasvua, välillä taas aineetonta. Esimerkiksi näytteessä TY 6 (raportti, akateeminen, 2013) kasvu oli ensin aineellisen elintason, sekä tavaroiden ja palvelujen määrän kasvua:

”Taloudellisella kasvulla tarkoitetaan kansantalouden tavaroiden ja palvelujen tuotantokyvyn kasvua. Sitä mitataan asukasta kohden lasketun bruttokansantuotteen (bkt) määrän kasvulla. Talouskasvu merkitsee aineellisen elintason kasvua siinä mielessä, että asukasta kohden käytettävissä olevien tavaroiden ja palvelujen määrä sekä niiden hankkimiseksi tarvittavat tulot kasvavat.”

Saman näytteen toisella sivulla talouskasvu oli sittenkin vain ideoiden kasvua (jonka taustalla oli kuitenkin myös fyysinen materia eli alkuaineet):

”Taloukasvu on viime kädessä ideoiden lukumäärän kasvua, eikä välttämättä sitä, että jotakin tuotetta valmistetaan jatkuvasti entistä enemmän. Koska ideoiden lukumäärälle ei ole olemassa ylärajaa, ei myöskään taloukasvulle ole periaatteessa rajoitteita. ... Esimerkiksi alkuaineita on maapallolla yli 100 kappaletta. Niitä voi yhdistää toisiinsa 10 potenssiin 30 erilaisella tavalla, joten ideat eivät maailmasta loppu.”

Ihmiskeskeisyys

Edellisessä esimerkissä tuli hyvin ilmi myös tämän diskurssin ihmiskeskeisyys; kaikki maailman resurssit olivat tässä diskurssissa itsestään selvästi ihmisten käytettävissä. Edellisen esimerkin kirjoittaja ei käsitellyt tämän loputtoman alkuaineiden yhdistelemisen aiheuttamia ympäristövaikutuksia, eikä sitä, onko olemassa muita eliöitä jotka näitä resursseja tarvitsevat. Luonnonvarojen kulutuksen problematiikka ei liittynytäkään kasvu-usko -diskurssissa ympäristösuojeluun. Jos luonnonvarojen niukkuudesta puhuttiin, se typistyi taloudelliseksi raaka-aineiden riittävyysongelmaksi, joka oli hoidettavissa sillä, että raaka-aineita korvataan toisilla raaka-aineilla.

Kasvu ja ympäristöongelmat

Ympäristönsuojelua ei välttämättä vastustettu kasvu-uskon kirjoituksissa, mutta se ei myöskään ollut päämäärä itsessään. Ympäristönsuojelulla oli merkitystä tässä diskurssissa siksi, että se voi joissakin tapauksissa hyödyttää taloukasvua. Ympäristöongelmiin haluttiin myös puuttua, jos ne uhkaavat taloukasvua. Tämä näkyi esimerkiksi näytteessä TY 31 (verkkosivu, viranomainen, 2006):

”Saastuminen voi rajoittaa talouskehitystä huomattavasti jo lähivuosina, jos ympäristöongelmiin ei pikaisesti puututa.”

Sekä TL 66 (tiedote, etujärjestö, 2014):

”Britanniassa on herätty myös siihen, että jatkuva taloukasvu vaatii myös hyvinvoivaa luontoa. ”Luonto ja talous ovat toisistaan riippuvaisia.””

Joissakin näytteissä tunnistettiin taloukasvua kohtaan esitetty kritiikki ja vastattiin siihen. Kasvun tarvetta perusteltiin, ja sen uskottiin ratkaisevan sekä ympäristöongelmia että sosiaalisia ongelmia. Ympäristöasioissa tapahtunut kehitys laskettiin taloukasvun ansioksi, ja taloukasvu esitettiin siten ratkaisuna ympäristöongelmiin. Esimerkiksi näytteessä DG 11 (blogi, media, 2014):

”1900 -luvun nopean talouskasvun ja markkinatalouden voittokulun aikana elinolosuhteemme ovat parantuneet lähes jokaisella elämämme osa-alueella. Luonto, ihmiset ja yhteiskunnat voivat huomattavasti paremmin nyt kuin 1900 -luvun alussa, ja tilanne näyttää paranevan edelleen.”

Ympäristöongelmien ei nähty johtuvan talouskasvusta, vaan talouskasvun puutteesta; köyhissä maissa ei ole tarpeeksi varoja huolehtia ympäristöstä. Sama koski ainakin joitakin sosiaalisia ongelmia. Esimerkiksi näytteessä TY 111 (kirja, etujärjestö 2005) todettiin:

”Muun muassa ympäristökysymyksiin, työoloihin tai lasten oikeuksiin paneudutaan huolella lähinnä maissa, joilla on näihin ”ylellisyyksiin” varaa.”

Taustalla vaikuttava teoria näytti olevan ympäristön Kuznets -hypoteesi (ks. kohta 2.2.3), johon diskurssin teksteissä toisinaan viitattiinkin. Kasvulla nähtiin olevan suora vaikutus myös kansanterveyteen (sama näyte):

”Suomen tie ”köyhästä ja sairaasta rikkaaksi ja terveeksi” voidaan ymmärtää vain tarkastelemalla Suomessa tapahtunutta pitkän aikavälin talouskasvua.”

Kasvu päämääränä

Päämäärien ja keinojen keskinäiset suhteet olivat tässä diskurssissa usein epäselviä. Talouskasvu nostettiin usein päämääräksi itsessään, eli se ei ollut vain väline muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseen. Myös Liisa Haapanen puhui pro gradu -työssään päämäärien ja välineiden vaihtumisesta talouskasvukeskustelussa (Haapanen 2013). Esimerkiksi näytteessä TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005) kasvu haluttiin otettavan politiikan tärkeimmäksi tavoitteeksi:

”Talouspolitiikan muutosta tarvitaan, jotta menestyisimme kansakuntana myös tulevaisuudessa. Talouskasvu on palautettava politiikan tärkeimmäksi tavoitteeksi, tuottavuuden kasvu välineeksi ja uuden teknologian hyödyntäminen keinoksi.”

Diskurssin suhde hyvinvointiin oli ambivalentti. Oli epäselvää, onko hyvinvointi tavoiteltava päämäärä ja onko sillä itseisarvoa, vai onko talouskasvu itsessään päämäärä, ja hyvinvointi jotakin joka tulee kaupan päälle, kun talouskasvua tavoitellaan. Seuraava esimerkki on samasta näytteestä kuin edellinen (TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005)):

”Pitkän aikavälin talouskasvu on perusteltua nostaa nykyistä selvemmin yhdeksi talouspolitiikan tärkeimmistä päämääristä – kansakunnan vaurauden kasvu kun voi tuskin koskaan olla kansalaisten hyvinvoinnin este.”

Mielenkiintoista tässä oli, että talouskasvua ei perusteltu sillä, että se olisi väline hyvinvoinnin saavuttamiseen. Hyvinvoinnilla on kuitenkin joku merkitys, koska esimerkissä todettiin, että vaurauden kasvu ei ole esteenä hyvinvoinnille. Vaurautta ei kuitenkaan tavoitella hyvinvoinnin vuoksi, vaan sillä on joku oma arvonsa, eikä se estä hyvinvointia. Saman näytteen toisessa kohdassa hyvinvointi oli kuitenkin perimmäinen tavoite. Itsestään selvää taas oli, että mahdollisimman ripeä talouskasvu on paras keino hyvinvoinnin kasvattamiseen, TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005):

”Kansallisvaltion perimmäinen tavoite on nykyisten ja tulevien kansalaisten hyvinvoinnin mahdollisimman korkea taso. Taloudellisessa mielessä tämä tarkoittaa kansallisvarallisuuden ja kansantulon ylläpitämistä ja mahdollisimman ripeää kasvattamista kuitenkin siten, että nykyisen yksityisen ja julkisen kulutuksen sekä tulevaisuuteen suuntaavien aineellisten ja aineettomien investointien tarpeet tulevat huomioituksi.”

Erityisen kuvaava esimerkki päämäärien ja välineiden vaihtumisesta löytyi seuraavasta esimerkistä. Luvussa pohdittiin talouskasvun jatkumisen edellytyksiä tilanteessa, jossa osa ihmisistä ei enää koe-kaan sitä onnellisuutensa kannalta tarpeelliseksi, TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005):

”Hyvin pitkällä aikavälillä kansakuntien vaurastuminen saattaa johtaa siihenkin, että niiden kasvuhakuisuus vähenee esimerkiksi arvojen muuttumisen kautta. Tämä ei kuitenkaan ole kovin todennäköistä esimerkiksi seuraavan sadan vuoden aikana – ei ainakaan globaalilla tasolla.”

...

”Onnellisuustutkimuksen eräs löydös on se, että rikkaiden maiden ihmiset eivät keskimäärin ole sen onnellisempia kuin keskituloisten maiden ihmiset, vaikka ero suhteessa köyhimpiin maihin onkin selvä. Siitä huolimatta tarve elintason kasvattamiseen tulee todennäköisesti säilymään myös rikkaissa maissa. Tämä johtuu siitä, että koettu onnellisuus kasvaa yksilöiden suhteellisen aseman parantuessa. Jos suurin osa ihmisistä pyrkii parantamaan elintasoaan suhteessa muihin, on tuloksena yleinen elintason nousu ja myös talouskasvun jatkuminen.”

Kirjoittajan mielestä oli hyvä, että ihmiset tavoittelevat elintason nousua, vaikka se ei lisäisi yleistä onnellisuutta, koska näin saadaan talouskasvu jatkumaan. Tästä syntyi vaikutelma, että talouskasvulla on kirjoittajalle jokin arvo, joka ei liity ihmisten onnellisuuden lisääntymiseen.

Mielenkiintoinen seikka oli, että samassa näytteessä TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005) puhuttiin kasvupolitiikan taustalla olevasta talouspoliittisesta konsensuksesta. Tämä konsensus sopi hyvin muidenkin kasvu-usko -diskurssin tekstien ajatusmaailmaan:

”Ei voi myöskään vähätellä sen ideologis-poliittisen vallankumouksen merkitystä, joka seurasi Ronald Reaganin valintaa Yhdysvaltain presidentiksi 1980-luvun alussa. Yhdysvalloista alkoi tuolloin talouden deregulaatioon ja verotuksen alentamiseen tähdännyt uudistusaalto, joka pian levisi muihin maihin. Näiden muutosten voimaa heijastaa hyvin 1990-luvulla muodostunut ns. Washingtonin konsensus eli verrattain yleisesti hyväksytty käsitys siitä, millaista hyvä kasvupolitiikka on. Sen mukaan markkinat pitää avata vapaalle kilpailulle, erilaisista tukijärjestelmistä ja kaupan esteistä tulee luopua ja pääomaliikkeet vapauttaa. Talouspolitiikan tehtävänä on huolehtia hintavakaudesta ja budjettitasapainosta. Tällainen ajattelu oli radikaalia vielä 1980-luvun alussa, mutta 1990-luvun puolivälissä siitä oli tullut jo osa kansainvälistä konsensusta. Nykyään tämän mukaisia politiikkasuosituksia antavat rutiininomaisesti EU:n komissio, OECD ja IMF. Malli ei jätä juurikaan sijaa muille kansallisille kasvua vauhdittaville politiikkainterventioille kuin verokilpailulle.”

Tämä konsensus kasvun edistämisen keinoista saattaa olla yksi merkittävä tekijä kasvu-usko -diskurssin puhutavan taustalla. Kaikkein olennaisimpaan kysymykseen, eli siihen, mistä on peräisin kasvun nostaminen itseisarvoiseksi päämääräksi yli muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden, ei kuitenkaan löytynyt tästä aineistosta vastausta. Diskurssin teksteissä käytetyt lähteet vaihtelivat melko paljon, mutta tyypillisiä lähteitä olivat esimerkiksi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD), Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) sekä muiden taloudellisten tutkimuslaitosten julkaisemat taloustilastot. Schmelzer (2015) näkee nimenomaan OECD:n merkittävänä organisaationa talouskasvun nostamisessa sekä vallitsevaksi diskursiksi politiikassa, että itseisarvoiseksi poliittiseksi päämääräksi. Schmelzerin mukaan talouskasvu ei ollut merkittävä poliittinen tavoite tai edes yhteiskunnallinen puheenaihe ennen 1950-lukua. Tällöin muotoiltiin OECD:n johdolla kasvuparadigma, jossa kasvu nähdään toivottavana, välttämättömänä

ja rajattomana. Bkt määriteltiin, ja bkt:n kasvusta tehtiin kansakuntien menestyksen mittari, jota valtioiden tuli tavoitella.

4.1.3 Toimijat ja muutosajurit

Olennaisimmat yhteiskunnalliset toimijat kasvu-usko -diskurssissa olivat markkinat, sekä niillä toimivat kuluttajat ja yritykset. Vaikka diskurssissa oli vahva markkinaliberalistinen vire, myös valtiolla oli diskurssissa toimijuus, koska talouskasvun edellytysten takaaminen oli kansallisvaltion tehtävä. Valtioiden tehtävänä oli myös käydä taloudellista urheilukilpailua keskenään. Esimerkiksi Iso-Britannian pärjäämistä kilpailussa pohdittiin näytteessä TL 176 (tiedote, kaupallinen, 2011):

”Maaliskuun lopussa päättyneen puolivuotiskauden aikana Iso-Britannian kansantuote ei kasvanut lainkaan ja vuositasollakin kasvu on vain 1,8 %. Kansantalous on edelleen 4,1 % alle taantumaa edeltävän tason ja G7 maiden joukossa maa on kolmanneksi huonoin Japanin ja Italian jälkeen.”

Myös näytteessä TY 111 (kirja, etujärjestö, 2005) valtiot kilpailivat:

”Esimerkiksi viimeisen 20 vuoden aikana keskeisiä kysymyksiä eurooppalaisessa keskustelussa on ollut Länsi-Euroopan maiden jatkuva jääminen jälkeen Yhdysvaltain kasvuvauhdista.”

4.2 Vihreä kasvu

4.2.1 Tyypillisin puhetapa

Hyvin yksinkertaistetussa muodossa tämän diskurssin tavallisin puhe näytti koskevan sitä, että talouskasvu ei aiheuta ympäristöongelmia, kunhan tuotannosta tehdään tehokkaampaa ja puhtaampaa, ja uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö korvataan uusiutuvilla. Talouskasvu ei kuitenkaan näyttäytynyt tässä diskurssissa itseisarvoisena päämääränä, eikä sen esitetty ratkaisevan ympäristöongelmia itsessään. Kasvu nähtiin pikemminkin välineenä joidenkin muiden tavoitteiden saavuttamiseen, ja kasvun aiheuttamat ympäristöongelmat sivuvaikutuksena, joka voidaan poistaa poliittisella ohjauksella. Vihreä kasvu -diskurssissa ei haluttu muuttaa yhteiskunnan perusrakenteita eikä talousjärjestelmän toimintalogiikkaa. Siinä haluttiin kuitenkin siirtyä käyttämään vähäpäästöisempiä ja ekotehokkaampia teknologioita, ja tämän saavuttamiseksi hyväksyttiin esimerkiksi verojen ja

päästökaupan tyyppinen taloudellinen ohjaus sekä päästörajoitukset. Tässä diskurssissa suurin ympäristöongelma oli usein päästöt, ja erityisesti hiilidioksidipäästöt. Joissakin näytteissä myös tunnus-tettiin resurssien rajallisuus, ja siihen nähtiin ratkaisuna ekotehokkuus ja uusiutuvat energianlähteet. Yksi tyyppillinen esimerkki vihreä kasvu -diskurssin puhetavasta löytyi näytteestä TL 141 (raportti, viranomaisen, 2012):

”Ympäristöystävälliset ratkaisut yleistyvät. Ilmastonmuutoksen hillintään tarvitaan muun muassa uusiutuvan energian käytön suosimista, energian säästöä ja monia muita toimia. Luonnonvaroja tulee kyetä hyödyntämään nykyistä kestävämmiin ja innovatiivisemmin, mikä voi synnyttää uutta työtä ja yrittäjyyttä.”

4.2.2 Teemoja ja käsitteitä

Tyypillisiä teemoja ja käsitteitä tässä diskurssissa olivat esimerkiksi vihreä kasvu, kestävä kasvu, kestävä kehitys, cleantech, ekotehokkuus, päästöt, uusiutuvat energianlähteet, ilmastonmuutos ja hiilijalanjälki. Lisäksi puhuttiin paljon palvelutaloudesta ja tietotekniikasta. Retoriikka oli pääosin hillit-tyä ja maltillista verrattuna kasvu-uskon ja kasvukritiikin retoriikkaan.

Ilmastonmuutos ja hiilipäästöt

Ilmastonmuutos ja hiilipäästöt olivat vihreä kasvu -diskurssissa keskeisessä asemassa. Joissakin näytteissä käytettiin hiilipäästöjä ympäristövaikutusten mittana kokonaisuudessaan. Esimerkiksi näytteessä TY 46 (verkkosivu, viranomaisen, ei vuosilukua) puhuttiin vuorotellen hiilipäästöistä ja ympäristövaikutuksista käyttäen niitä toistensa synonyymeina (korostus lisätty):

*”Kulutuksen siirtyminen tuotteista palveluihin ei välttämättä johda **päästöjen** vähentymi- seen, sillä vaikka palvelujen **ympäristövaikutukset** maksettua palvelua kohti ovat alhaisia, niitä käytetään paljon (viittaus kuvaan). Palveluiden **hiili-intensiteetti** vaihtelee paljon, mutta se on yleensä noin 15% alhaisempi kuin tavaroiden. **Hiilitehokkaita** palveluita ovat ainakin virkistys- ja kulttuuripalvelut sekä jossain määrin ravitsemuspalvelut. Tavaroiden **ympäristövaikutukset** ovat verrattain pieniä: esimerkiksi vaatteet ja huonekalut eivät nouse erityisesti esiin keskimääräisen kuluttajan **hiilijalanjäljessä**.”*

Ympäristöongelmien typistäminen hiilipäästöiksi näytti johtavan ajatukseen, että kunhan talouden hiili-intensiteettiä vähennetään, se voi kasvaa aiheuttamatta ympäristöongelmia. Esimerkiksi näytteessä TL 136 (blogi, poliittinen/vihreät, 2015) kannatettiin asioita jotka vähentävät hiilijalanjälkeä, mutta tuovat kasvua:

”Voimme rakentaa älykkäitä sähköverkkoja sekä parempia ratkaisuja energian varastointiin tukemaan uusiutuviin siirtymistä. Siten vähennämme siirtohäviötä ja tasaamme kysyntää. Samalla helpotetaan sähkön hajautettua pientuotantoa uusiutuvilla. Kaikki tämä vähentäisi hiilijalanjälkeämme, mutta samalla tuoden kasvua.”

Tällainen ympäristöongelmien typistäminen hiilipäästöiksi oli vihreä kasvu -diskurssissa melko yleistä, mutta ei kuitenkaan niin kattavaa, että voisi sanoa muiden ympäristöongelmien olleen diskurssissa kokonaan unohdettuja.

Aineeton kasvu ja bkt-indifferenssi

Taloudellisen kasvun arveltiin vihreä kasvu -diskurssissa voivan olla aineetonta, mutta toisaalta argumentit olivat välillä ristiriitaisia. Esimerkiksi näytteessä DG 31 puhuttiin ensin materiasta jota riittää, mutta sitten kuitenkin luonnonvaroja kuluttamattomasta laadullisesta kasvusta (blogi, poliittinen/kokoomus, 2012):

”Vastaus löytyy talouskasvun laadusta. Materiaa pallollamme riittää, kunhan hyödynnämme sen oikein. Tehokkaamman kierrätysteknologian kehittäminen ja myyminen maailmalle on osa talouskasvua, kuten vaikkapa entistä parempien kirjojen tai informaatioteknologioiden tuottaminen. Kaikki talouskasvua tuottava toiminta ei lainkaan käytä luonnonvaroja tai käyttää niitä hyvin vähän. Suomen taloudellinen kehitys jo pitkän aikaa ollut valtaosin laadullista.”

Kolmessa näytteessä otettiin aineettoman kasvun ajatuksen johdosta selkeän indifferentti kanta bruttokansantuotteeseen. Luonnonvarojen kasvava kulutus ja sen aiheuttamat ympäristövaikutukset tunnustettiin näissä kirjoituksissa ongelmaksi. Kasvava bruttokansantuote ei kuitenkaan ollut kirjoittajien mielestä ongelma, koska bkt kuvaa vain rahan liikkeitä, ja tällä ei välttämättä ole mitään tekemistä luonnonvarojen kulutuksen kanssa. Tyypillinen esimerkki tällaisesta puhetavasta löytyi näytteestä TL 111 (verkkolehti, akateeminen, 1997):

”Vuorineuvokset ja monet ympäristöaktivistit voivat jatkaa hyödytöntä väittelyään kasvun puolesta ja sitä vastaan loputtomiin, koska eivät tee eroa taloudellisen ja aineellisen kasvun välille.”

...

”Aineellinen kasvu rajallisessa tilassa on ennen pitkää mahdottomuus, mutta omia talous-symbolejaan ihminen sen sijaan voi kasvattaa rajattomasti. Bruttokansantuotetta voidaan kasvattaa loputtomasti keksimällä uusia tuotteita ja palveluja, vähän tai ei lainkaan ainetta kuluttavia.”

Vaikka sama aineettoman kasvun ajatus esiintyi monissa muissakin näytteissä, merkittävänä erona näissä näytteissä oli kuitenkin suhtautuminen kasvuun itseensä: Siinä missä kasvu oli yleisimmin vihreän kasvun diskurssissa välttämätön paha, bkt-indifferenssiä korostavissa teksteissä siihen halettiin suhtautua välinpitämättömästi. Bruttokansantuotteen kasvua sinänsä ei pidetty merkityksellisenä asiana, vaan huomio haluttiin kiinnittää talouden materiaalivirtoihin ja luonnonvaroihin.

Cleantech tuottaa kasvua

Teknologia oli vihreä kasvu -diskurssissa näkyvässä asemassa. Monissa näytteissä oltiin iloisia siitä, että ympäristöystävällinen teknologia voi tuottaa talouskasvua, esimerkiksi näytteessä TY 181 (tiedote, akateeminen, 2015):

”Ympäristö- ja ilmasto-ongelmien ratkaisut toimivat uuden työn ja kasvun lähteinä, joiden pohjalta voidaan kehittää vientiin uusia tuotteita ja palveluita. Energian kulutuksen yleisen tason laskeminen on mahdollista ennen kaikkea energiatehokkuuden kautta. Kotimaisten, uusiutuvien energiamuotojen (bio- ja aurinkoenergia, tuulivoima sekä maalämpö) kehittäminen ja tukeminen vie kohti energian suhteen omavaraisempaa, hiilineutraalia Suomea. Talouskasvu on mahdollista yhdistää ekologisesti kestäviin arvoihin.”

Erityisen mielenkiintoinen argumentti joka tämän diskurssin näytteistä löytyi, oli se, että taloudellinen kasvu ja ympäristöllinen kestävyys eivät ole keskenään ristiriidassa, koska ympäristönsuojelu ja cleantech-ala voivat olla taloudellisesti kannattavia ja luoda työpaikkoja. Tämä näyttäisi sisältävän implisiittisesti päätelmän, että koska ympäristönsuojelu voi hyödyttää taloutta, ei talouskasvukaan ole haitaksi ympäristölle. Tällainen argumentti esiintyi tyypillisessä muodossaan esimerkiksi näytteessä TY 6 (raportti, akateeminen, 2013):

"Towards a green economy -raportissa korostetaan, että viimeistään nyt on päästävä irti kahdesta vihreää taloutta koskevasta sitkeästä myytistä (UNEP 2011b, 16). Ensimmäinen on myytti, jonka mukaan ympäristöllisen kestävyys ja taloudellisen kehityksen välillä on väistämätön vastakkaisuus. ... Raportin mukaan monet vihreät sektorit tarjoavat mahdollisuuksia investoinneille, työpaikoille ja kasvulle."

Samankaltaista ajattelua näkyi myös näytteessä TL 16 (keskustelupalsta, siviili, 2009):

"Tuskin luonto niin suuri kärsijä on, markkinatalous on kehittänyt uuden toimialankin ympäristöä ajatellen. Yritykset kuten Delete tai Ekokem tekevät esim. purkamisilla ja erilaisilla maaputsauksilla sekä materiaalien kierrätyksillä energiaa, hyvää tulosta ja kasvavat. Cleantech-alalla on toki Suomessa muitakin osajia, politikkojen puheissa ollaan jopa maailman kärkimaita. Jätebusiness on valtava business, ala jolla tuskin työt tulevat loppumaan niin kauan kuin ihminen kuluttaa."

Antautuminen kasvun välttämättömyydelle

Taloukasvua ei nähty tässä diskurssissa ongelmaksi, mutta ei välttämättä ratkaisuksikaan, vaan jokikin väistämättömäksi ja itsestään selväksi olosuhteeksi, taikka asiaksi jota ilman yhteiskuntamme ei osaa toimia. Ehkäpä kasvu nähtiin myös jonakin, joka on niin syvällä yhteiskunnan rakenteissa, ettei sitä kannata, tai ole poliittisesti realistista, kyseenalaistaa. Tämä todettiin avoimesti näytteessä TL 236 (blogi, poliittinen/vihreät, 2013):

"Kasvun hivuttaminen ekologiseen suuntaan on globaalisti ja poliittisesti helpompaa kuin kasvuparadigmaa vastaan taistelemisen. Toisaalta helpoin tie ei ai ole paras tai oikea tie. Voin rehellisesti sanoa, etten tiedä kumpaan pyrkimykseen kallistuisin. On vaikeampi saada kiireellisyyttä vaativassa tilanteessa muutosta aikaan siten, että keskittyy yksinäisenä ritarina vastustamaan koko olemassa olevan järjestelmän megalomaanista linnaketta. Tämän vuoksi olen yrittänyt ilmastopolitiikassa pelailla realistina sen puitteissa."

Asennoitumisessa oli selkeä ero verrattuna kasvu-uskoon, jossa kasvupakon edessä ei niinkään antauduttu, vaan kasvua haluttiin edistää aggressiivisesti muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden ohi. Kasvuhakuisen talousjärjestelmän kritisointi koettiin kuitenkin vihreä kasvu -diskurssissa liian suurena ja epärealistisena tehtävänä.

4.2.3 Toimijat ja muutosajurit

Olennaisin toimija yhteiskunnan muutoksessa ympäristöystävällisemmäksi oli tässä diskurssissa teknologia. Tärkeä rooli oli myös kuluttajilla, joiden odotettiin tekevän vihreitä valintoja, sekä yrityksillä, joiden odotettiin tekevän tuotannostaan puhtaampaa ja tehokkaampaa. Markkinat olivat merkittävä toimija, mutta monissa kirjoituksissa huomioitiin markkinoiden epätäydellinen toiminta ympäristöongelmien suhteen. Talouselämään ei suhtauduttu tiukan liberalistisesti, vaan yhteiskunnan ohjaus kohti vähäpäästöisempiä ja tehokkaampia teknologioita nähtiin tarpeelliseksi. Siksi myös valtiolla oli rooli toimijana, joka voi asettaa esimerkiksi päästörajoituksia ja tehokkuusnormeja. Esimerkiksi näytteessä DG 181 (raportti, viranomainen, 2012) kaipailtiin valtiota avuksi vähähiiliseen teknologiaan siirtymisessä:

”Näihin skenaarioihin voisi liittää vielä yhden. Käytetään maksimaalisesti hyväksi jo olemassa olevaa tekniikkaa ja tuetaan sen käyttöönottoa tiukan hallinnollisoikeudellisen säätelyn avulla, koska itse asiassa huomattavan pitkälle kohti vähähiilistä yhteiskuntaa päästäisiin jo olemassa olevan tekniikan avulla ja säätelemällä nykyistä tarkemmin energian käyttöä.”

Näytteessä TL 136 (blogi, poliittinen/vihreät, 2015) näkyi teknologian keskeinen rooli toimijana. Vähemmän kuluttavien laitteiden oletettiin lisäävän energiatehokkuutta, ja kehittyneempien ohjelmistojen arvioitiin säästävän energiaa:

”Pystymme suunnittelemaan vähemmän kuluttavia laitteita ja siten lisäämään energiatehokkuutta. Entistä tarkempi jätevesien puhdistaminen helpottaa vesistöjen tilaa. Kehittyneemmät ohjelmistot toimivat nopeammin ja säästävät ajan lisäksi energiaa.”

Ajattelussa jossa teknologialla itsellään on toimijuus, unohtuu usein teknologian käyttäjän rooli. Käyttäjällä on kuitenkin hyvin merkittävä rooli siinä, johtavatko tehokkuusparannukset todella kulutuksen vähenemiseen.

Myös talousjärjestelmä voi toimia niin, että teknologiset tehokkuusparannukset johtavatkin kulutuksen kasvuun eivätkä kulutuksen vähenemiseen (ks. kohta 2.2 Rebound-efekti ja Jevonsin paradoksi). Joissakin teksteissä tiedostettiin rebound-efektin olemassaolo, mutta tyypillisimmin teksteissä oletettiin energia- ja ekotehokkuusparannusten siirtyvän suoraan kulutuksen vähenemiseen. Niissäkin teksteissä joissa rebound-efektin käsite mainittiin, erityisesti ilmiön makrotaloudellisten ja

epäsuorien vaikutusten huomiointi yleensä unohtui tai jäi puutteelliseksi. Näytteessä TY 46 (verkkosivu, viranomaisen, ei vuosilukua) vaikutti siltä, että henkilöautoilun päästöt ovat ongelmallisia, mutta muu kulutus on positiivinen asia:

”Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi suuripäästöinen auto tulisi korvata mahdollisimman nopeasti vähäpäästöisemmällä autolla, varsinkin jos autolla ajetaan paljon. Liikkumistapojen muutoksesta on myös taloudellista hyötyä: Sitran selvityksen mukaan luopumalla autoilusta ja lentomatkustamisesta jää Etelä-Suomen kaupungissa asuvalle noin 2000 euroa vuodessa enemmän käytettäväksi kuin keskimääräisellä kaupunkilaisella.”

Rebound-efektiin suhtautumisessa löytyi kuitenkin kaksi poikkeusta. Kahdessa vihreän kasvun näytteessä ilmiöön suhtauduttiin niin vakavasti, että sen torjumiseen esitettiin toimenpiteitä (TY 121 oppimateriaali, viranomaisen, 2012 sekä DG 181 raportti, viranomaisen, 2012).

Vihreä kasvu -diskurssin kirjoituksista ei ollut kovin selkeästi hahmotettavissa, mistä vihreän kasvun ajatukset olivat lähtöisin. Yksi useamman kerran viitattu lähde oli Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma UNEP ja sen vihreää taloutta koskevat raportit, esimerkiksi *Towards a green economy* (UNEP 2011). Scoones ym. (2015) toteavat teoksessaan *The politics of green transformations* UNEP:in lähestymistavan olevan teknologiakeskeinen; ikään kuin vihreys olisi teknologian itsensä ominaisuus, ja teknologia olisi toimija taloudellisessa transformaatiossa. Teknologian rooli itsenäisenä toimijana sekä vihreys teknologian ominaisuutena olivat hyvin nähtävissä myös vihreä kasvu -diskurssin teksteissä.

4.3 Kasvukritiikki

4.3.1 Tyypillisin puhetapa

Taloukasvu nähtiin tässä diskurssissa monien ongelmien, erityisesti globaalin ympäristökriisin, aiheuttajana: Kasvu lisää luonnonvarojen kulutusta, joka johtaa yhä pahenevaan ympäristökriisiin. Taloukasvun tavoittelun ajateltiin aiheuttavan myös sosiaalisia ongelmia ja eriarvoisuutta. Kasvu nähtiin siis sekä ympäristö- että sosiaalisena ongelmana. Hyvin tyypillinen tarina tässä diskurssissa oli, että rajaton kasvu rajallisella maapallolla ei ole mahdollista. Tämä tyyppitarina esiintyi esimerkiksi näytteessä TL 216 (blogi, siviili, 2010):

”Ympäristön kannalta nykymallin mukainen taloukasvu on haitallista yksinkertaisesti siitä syystä, että lineaarinen ja rajaton kasvu ei ole mahdollista järjestelmässä, joka on rajallinen.

Taloukasvu edellyttää, että maapallon resursseja käytetään yhä enemmän ja enemmän. Vaikka joidenkin mielestä teknologinen kehitys ratkaisee tämän ongelman, fakta on, että kasvava väestö ja ikuisesti kasvava kulutus rajatussa tilassa on mahdoton yhtälö.”

Myös talouden liian hallitsevaa asemaa yhteiskunnassa kritisoitiin. Esimerkiksi näytteessä TY 206 (verkkosivu, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2011) todettiin:

”Omassa yhteiskunnassamme ja globaalisti ajattelua hallitsee kaikkien elämänalueiden alistaminen taloudelle. Tämä näkyy takertumisessa jatkuvan taloukasvun ajatukseen. Rajaton kasvu on kuitenkin mahdottomuus rajallisella maapallolla.”

4.3.2 Teemoja ja käsitteitä

Usein käsiteltyjä teemoja ja toistuvia käsitteitä tässä diskurssissa olivat esimerkiksi ekologinen kantokyky, rajaton kasvu rajallisella maapallolla, kulutus ja kulutusyhteiskunta, kasvuriippuvuus, kasvu-pakko (vapaus kasvupakosta), elämänlaatu, hyvinvointi sekä arvot. Hyvinvointivaltion rahoitusta pohdittiin paljon, sekä kritisoitiin bruttokansantuotetta hyvinvoinnin mittarina. Lisäksi puhuttiin paljon sekä valtioiden sisäisistä, että kehitysmaiden ja rikkaiden maiden välisistä tuloeroista ja oikeudenmukaisuudesta.

Arvot ja kulutuskulttuurin kritiikki

Diskurssin näytteissä kritisoitiin usein voimakkain sanoin kulutuskulttuuria. Esimerkiksi näytteessä DG 186 (verkkolehti, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2010) sitä kritisoitiin näin:

”Ostokeskukset pullistelevat ihmisistä, mainoksia on joka paikassa, kulutusmania riivaa.”

Näytteessä DG 36 (verkkosivu, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2015) puolestaan näin:

”Taloukeskeisyydestä on siirryttävä elämänkeskeisyyteen! Haluamme olla aktiivisia kansalaisyhteiskunnan jäseniä ja luoda edellytyksiä konkreettisille toimille sellaisen yhteiskunnan rakentamiseksi, jossa olemme ensisijaisesti ihmisiä, lähimmäisiä ja kansalaisia, emme kuluttajia.”

Kulutuskulttuurin vastavoimana diskurssissa nähtiin muun muassa hitaus, luonnollisuus ja mainoskritiikki. Hidastaminen näyttäytyi vastakohtana kasvu-usko -diskurssissa korostetulle kiireelle ja kasvun kiihdyttämiselle. Hitautta ja hiljaisuutta kaivattiin esimerkiksi näytteessä TY 206 (verkkosivu, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2011):

”Meillä on

- oikeus hiljaisuuteen*
- oikeus hitauteen eli asioiden tekemiseen luonnollisessa rytmissä*
- oikeus kävellä kadulla ilman mainoksia ja ”lööppisaastetta”*
- oikeus pimeyteen ja tähtitaivaaseen”*

Kasvukriittisessä diskurssissa kaipailtiin usein myös arvomuutosta ja korostettiin postmateriaalisia arvoja, esimerkiksi näytteessä TL 216 (blogi, siviili, 2010):

”Väitän, että olemme jo tilanteessa, jossa vaurautta tasaisemmin jakamalla jokaiselle maapallon kansalaiselle voitaisiin taata riittävä ravinto, asumus ja muut kohtuullisen mukavaan elämään tarvittavat asiat. Olisiko mahdollista arvioida uudelleen talouskasvun arvopohjaa ja pyrkiä irti pelkästä voiton ja rahan tekemisen ihanteesta? Ihanteesta, joka on aiheuttanut valtavan määrän ongelmia ympäristölle ja ihmisille sekä samalla vieraannuttanut meidät muista tärkeämmistä arvoista.”

Kasvun suhde hyvinvointiin

Kasvukriittisessä diskurssissa kyseenalaistettiin talouskasvun kyky lisätä hyvinvointia rikkaissa maissa. Elämänlaadun nähtiin rikkaissa maissa muodostuvan nyt muista asioista kuin materiaalisen kulutuksen loputtomasta kasvattamisesta. Monissa kasvukriittisissä näytteissä kuitenkin myönnettiin, että talouskasvu on aiemmin luonut hyvinvointia. Bruttokansantuotetta kuitenkin kritisoitiin hyvinvoinnin mittarina ja kaivattiin parempia hyvinvoinnin kuvaajia. Näin esimerkiksi näytteessä TY 106 (verkkolehti, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, ei vuosilukua):

”Bruttokansantuote (bkt) on ongelmallinen kehityksen mittari muun muassa siksi, että se ei ota huomioon tulonjakoa, ihmisten hyvinvointia tai ympäristökuormitusta. Bkt mittaa ennen kaikkea yhteiskunnan tavara- ja palvelutuotannon laajuutta. Bkt:n rinnalle on jo kehitetty useita malleja mittaamaan sosiaalista kehitystä ja ympäristön tilaa, kuten esimerkiksi aidon kehityksen indikaattori (GPI), kestävän taloudellisen hyvinvoinnin indeksi (ISEW), hiilijalanjälki tai onnellisen planeetan indeksi (HPI). Degrowth ei ole ihmisten tarpeiden tyydyttämistä vastaan, mutta kun talouden menestys mitataan bkt:n kasvun kautta, ei mitata olennaisia tarpeita.”

Haasteena kasvuvapaaseen yhteiskuntaan siirtymisessä nähtiin kuitenkin monissa kasvukriittisissä kirjoituksissa hyvinvointivaltion rahoitus, jonka nähtiin nykyisessä talousjärjestelmässä olevan riippuvaista kasvusta. Tämä näkökulma löytyi esimerkiksi näytteestä TY 16 (blogi, akateeminen, 2011):

”Olemme kohdanneet aikamme paradoksin: jatkuvan talouskasvun tie on sekä välttämätön että mahdoton. Välttämätön hyvinvointivaltion rahoittamiseksi, mahdoton ekosysteemien kestävyys kannalta.”

Joissakin teksteissä ongelmaan etsittiin ratkaisuja, ja yleisin ehdotettu ratkaisu oli verotuksen korottaminen. Tällaista ratkaisua esitettiin esimerkiksi näytteessä DG 141 (verkkolehti, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2011):

”Degrowth-ajattelun mukaan talouslasku ei välttämättä tarkoita ihmisten köyhtymistä ja hyvinvointivaltion tuhoutumista, vaan esimerkiksi kovemman verotuksen avulla voidaan pitää julkiset palvelut toiminnassa. Kerskakulutusta on kuitenkin vähennettävä.”

Talouskasvun katsottiin kykenevän vielä luomaan hyvinvointia köyhissä maissa, ja siksi köyhien maiden talouskasvua ei diskurssissa vastustettu. Sen sijaan rikkaiden maiden talouskasvu nähtiin useissa näytteissä ongelmallisena siksi, että se aiheuttaa kehitysmaissa ympäristöongelmia, sekä rajoittaa luonnonvarojen niukkuuden vuoksi kehitysmaiden mahdollisuutta talouskasvuun. Esimerkiksi näytteessä TY 1 (verkkolehti, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, ei vuosilukua) todettiin:

”Ekologisen kantokyvyn ylittyminen johtuu lähinnä kulutuksen kasvusta rikkaissa maissa. Tuotanto, saastuminen ja luonnonvarojen liiakäyttö puolestaan sijoittuvat suurissa määrin köyhiin maihin. Kalleimman laskun maksavatkin ne köyhien maiden asukkaat, joiden elinympäristöä länsimainen kulutus tuhoaa.”

Kestävän kehityksen ja ekotehokkuuden kritiikki

Kestävän kehityksen käsitettä pidettiin kasvukriittisessä diskurssissa usein vesittyneenä ja jopa viherpesuna, eikä ekotehokkuus näyttäytynyt tässä diskurssissa ratkaisuna ympäristöongelmiin kuin korkeintaan paikallisesti. Viherpesusta puhuttiin esimerkiksi näytteessä DG 51 (verkkolehti, akateeminen 2011):

”Kestävä kehitys on menettänyt merkityksensä. Siinä on kolme pallukkaa: talous, sosiaalinen hyvinvointi ja ekologinen kestävyys, joista aina talous voittaa. Jos olette tutustuneet YK:n UNEPin kestävän kehityksen raporttiin, siinä sanotaan eksplisiittisesti: ”tämä on talouskasvun ohella...”. Talouskasvusta pyritään tekemään vihreätä. Talouskasvu on valittu valmiiksi viitekehykseksi. Vihreä talous voisi olla hyvä ajatus. Ei kestävän kehityksen keskustelu ole muuta kuin talouskasvukeskustelua, jota pyritään vihertämään. Se on viherpe-sua!”

Ekotehokkuutta ympäristöongelmien ratkaisuna kritisoitiin esimerkiksi näytteessä DG 1 (blogi, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2011):

”Kasvu kuitenkin syö ekotehokkuuden hyödyt. Taustalla on kokemus siitä, ettei ekotehokkuus ole taannut luonnonvarojen käytön pysymistä ympäristön kantokyvyn rajoissa. Itse asiassa Jevonsin paradoksin mukaan jonkin resurssin käytön tehostuminen johtaa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä tämän resurssin käytön lisääntymiseen eikä niinkään vähentymiseen. Tämä paljon tutkittu rebound-ilmiö on todennettu erityisesti energiataloudessa lukuisin esimerkein.”

4.3.3 Toimijat ja muutosajurit

Tärkeimpiä toimijoita ja yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaajia kasvukriittisessä diskurssissa olivat yksittäiset ihmiset sekä erilaiset kansalaisliikkeet ja -järjestöt. Demokratian vahvistamista ja paikallisdemokratian lisäämistä kaivattiin. Myös tutkijoilla ja akateemisilla toimijoilla oli merkittävä rooli yhteiskunnallisessa muutoksessa tarvittavan tiedon tuottajina. Vaikka ruohonjuuritason toiminnan arvostus oli vahvaa, kansallisvaltiollakin oli tehtävä muutoksessa. Valtiolta toivottiin toimia esimerkiksi verotuksen korjaamiseksi ja tuloerojen tasaamiseksi.

Nykyinen talouskasvukriittinen keskustelu Suomessa liittyy läheisesti 2000-luvun kansainväliseen degrowth-liikkeeseen, joka on kyseenalaistanut talouskasvun tarpeellisuuden poliittisena tavoitteena. Degrowth -liikkeen nimekkäitä kirjoittajia ovat esimerkiksi ranskalainen Serge Latouche (*Petit traité de la décroissance sereine* 2007, suomennos *Jäähyväiset kasvulle* 2010), kanadalainen Peter Victor (*Managing without growth: Slower by design, not disaster* 2008) sekä brittiläinen Tim Jackson

(Prosperity without growth 2009, suomennos Hyvinvointia ilman kasvua 2009). 2000-luvun de-growth-liike näkee talouskasvun merkittävänä tekijänä ympäristöongelmien taustalla, koska se kiihdyttää luonnonvarojen kulutusta. Lisäksi talouskasvun tavoitteluun takertuminen aiheuttaa myös muita yhteiskunnallisia ongelmia (ks. esim. Jackson 2009, Latouche 2010). Edellä mainitut teokset olivat kasvukriittisen diskurssin näytteissä usein viitattuja lähteitä. Talouskasvukriittistä keskustelua on käyty kuitenkin jo 1970-luvulla. Merkittäviä teoksia olivat ainakin Georgescu-Roegenin vuonna 1971 kirjoittama kasvukriittinen teos *The entropy law and the economic problem* (Georgescu-Roegen 1971), sekä Herman Dalyn vuonna 1977 kirjoittama *Steady state economy* (Daly 1977). Nämä vanhemmat teokset saivat kuitenkin huomattavasti vähemmän viittauksia kasvukriittisen diskurssin kirjoituksissa kuin 2000-luvun teokset.

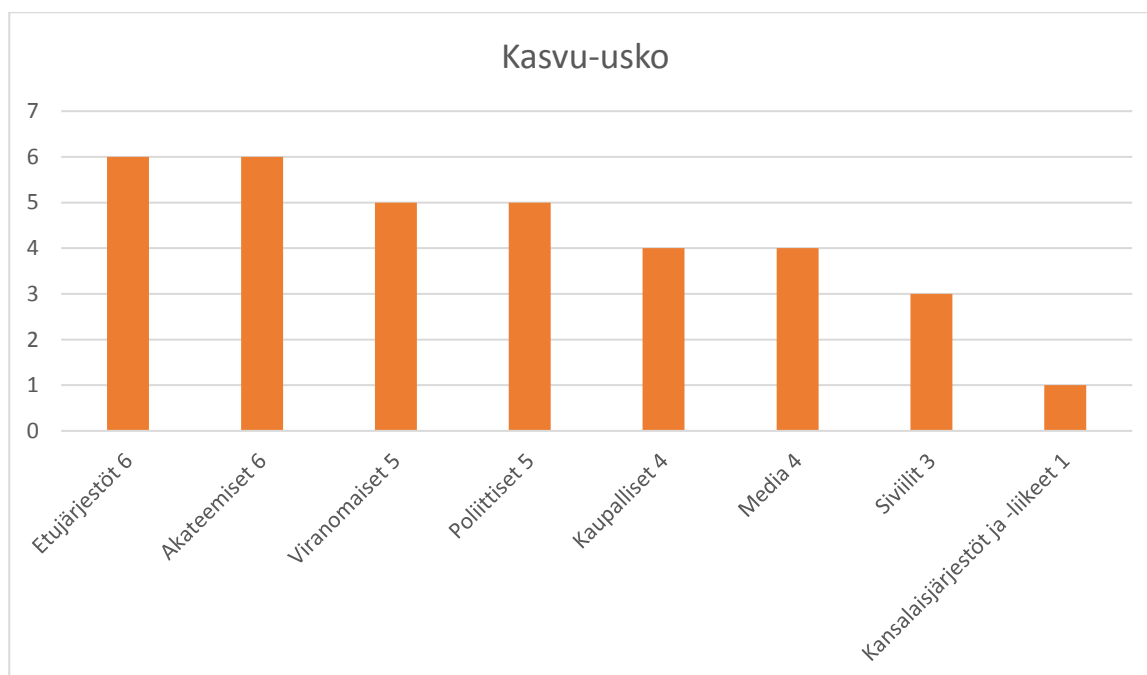
Yhtenä talouskasvukriittisen keskustelun tunnetuksi tekijänä pidetään Rooman klubille vuonna 1972 kirjoitettua raporttia *Limits to growth* (Meadows ym. 1972), jossa tuotiin esille luonnonvarojen käytön ja väestön eksponentiaalisen kasvun aiheuttamat riskit ihmiskunnan kehitykselle. Tähän raporttiin viitattiin myös kasvukriittisen diskurssin näytteissä joitakin kertoja. *Limits to growth* -raportissa korostettiin erityisesti luonnonvarojen loppumisen ongelmaa, kun taas tämän aineiston kasvukritiikissä olivat keskiössä luonnonvarojen kasvavan kulutuksen aiheuttamat ympäristöongelmat sekä epäoikeudenmukaisuus ja muut sosiaaliset ongelmat. Dryzek (2005) nimitti omassa ympäristökeskustelun diskurssianalyysissään *Limits to growth* -raportin käynnistämää diskurssia survivalismiksi, ja näki sen erittäin autoritäärisenä. Kasvukriittisen diskurssin näytteissä taas tällaista autoritääristä otetta ei näkynyt. Teksteissä ei esiintynyt toiveita ylhäältäpäin johdetusta muutoksesta, vaan päinvastoin demokratian ja paikallisyhteisöjen vahvistamisesta.

5. Tulokset: Kirjoittajien taustaorganisaatiot

Luokittelin aineiston kirjoittajat taustaorganisaationsa perusteella kahdeksaan erilaiseen luokkaan: Kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, siviilit, poliittiset, akateemiset, media, viranomaiset, kaupalliset toimijat ja etujärjestöt. Kerron organisaatioiden luokittelun periaatteista tarkemmin menetelmiä kuvaavassa luvussa kohdassa 3.2, ja tässä luvussa keskityn tuloksiin. Muistutan kuitenkin, että organisaatioluokissa olevien lukujen kokonaismäärä on suurempi kuin näytteiden kokonaismäärä. Tämä johtuu siitä, että joissakin näytteissä oli useampi kirjoittaja, jotka sijoittuivat eri luokkiin, jolloin luokittelini näytteen kaikkiin sen kirjoittajien edustamiin luokkiin. Lukujen suhteet toisiinsa ovat siis tässä tarkastelussa olennaisempia kuin eksaktit kappalemäärät.

5.1 Kasvu-uskon kirjoittajat

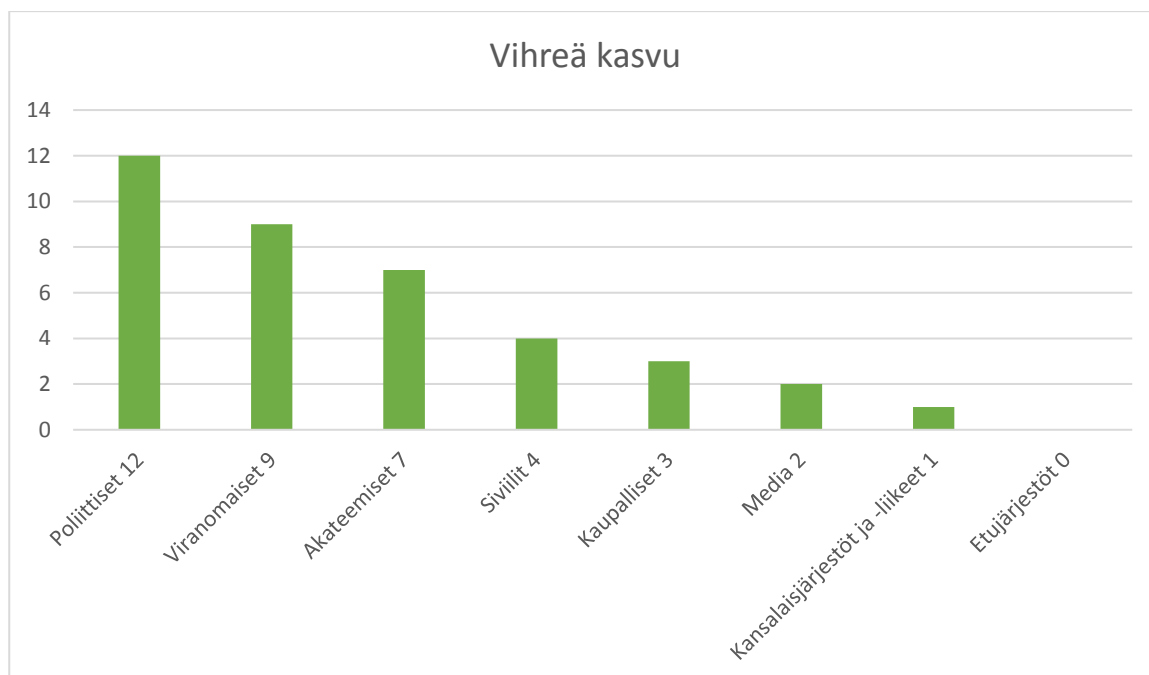
Kasvu-usko -diskurssin kirjoittajien taustaorganisaatiot jakautuivat kohtalaisen tasaisesti eri ryhmiin verrattuna muihin diskursseihin. Etujärjestöjä ja akateemisia oli tämän diskurssin kirjoittajissa eniten (molempia 6 kpl). Viranomaisia ja poliittisia toimijoita oli molempia 5 kpl, riippumatonta mediaa sekä kaupallisia toimijoita molempia 4 kpl ja siviilejä 3 kpl. Kansalaisjärjestöjä ja -liikkeitä oli tämän diskurssin kirjoittajissa vähiten (1 kpl). Viisi poliittista kirjoittajaa jakautuivat kasvu-usko -diskurssissa puolueittain seuraavasti: RKP 2, keskusta 2, SDP 1. Kasvu-uskon kirjoittajat on esitetty kootusti kuvassa 2.



Kuva 2. Kirjoittajat diskurssissa 1. Kasvu-usko

5.2 Vihreän kasvun kirjoittajat

Vihreä kasvu -diskurssin kirjoittajissa painottuivat poliittiset kirjoittajat (12 kpl) ja viranomaiset (9 kpl). Myös akateemisia kirjoittajia oli melko paljon (7 kpl). Siviilejä oli 4 kpl ja kaupallisia toimijoita 3 kpl. Riippumatonta mediaa (2 kpl) sekä kansalaisjärjestöjä (1 kpl) oli vähän, eikä etujärjestöjen tekstejä ollut tässä diskurssissa yhtään. Poliittiset kirjoittajat jakautuivat Vihreä kasvu -diskurssissa puolueittain seuraavasti: Vihreät 6, kokoomus 2, vasemmisto 2 ja keskusta 2. Vihreä kasvu -diskurssi näytti siis olevan viranomaisten lisäksi erityisesti poliittisten vihreiden puhetapa. Mielenkiintoista ja ehkä hieman yllättävääkin oli, että tässä diskurssissa oli niin vähän kirjoituksia kansalaisjärjestöiltä ja siviilikirjoittajilta. Vihreä kasvu -diskurssin kirjoittajat ovat koottuna kuvassa 3.

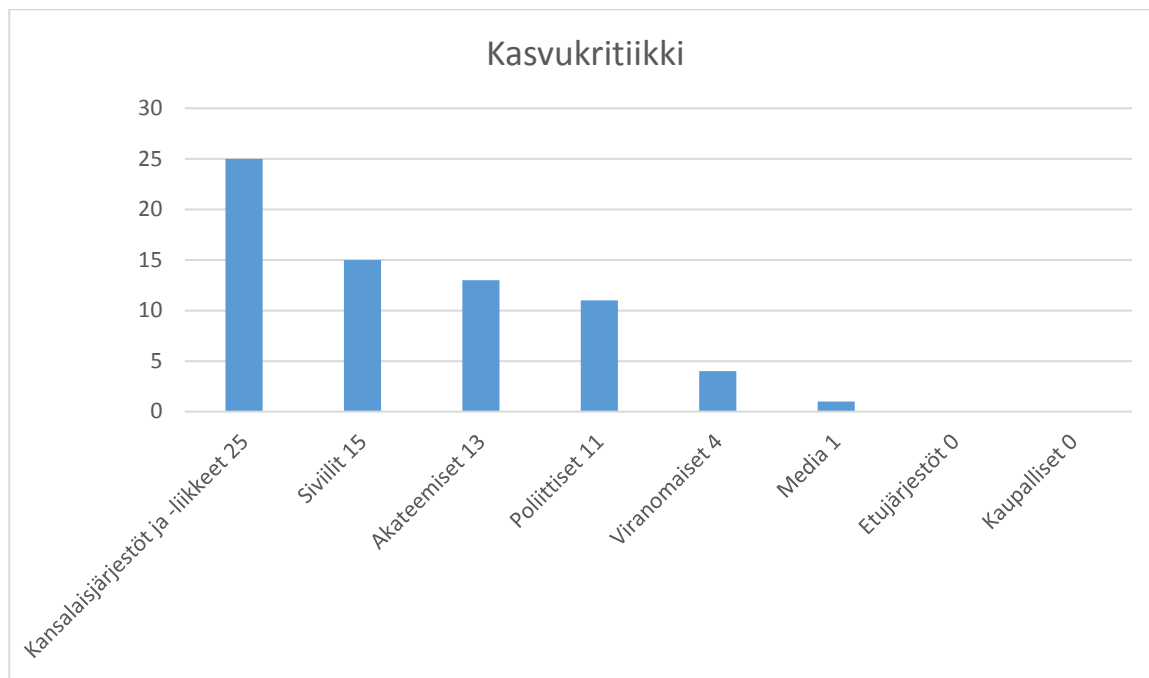


Kuva 3. Kirjoittajat diskurssissa 2. Vihreä kasvu

5.3 Kasvukritiikin kirjoittajat

Kasvukriittisen diskurssin kirjoittajissa painottuivat selkeästi kansalaisjärjestöt ja -liikkeet (25 kpl) sekä siviilit (15 kpl). Myös akateemisia (13 kpl) ja poliittisia (11 kpl) kirjoittajia oli kohtalaisen paljon. Poliittiset kirjoittajat jakautuivat puolueittain seuraavasti: Vasemmisto 3, vihreät 3, SDP 2, keskusta

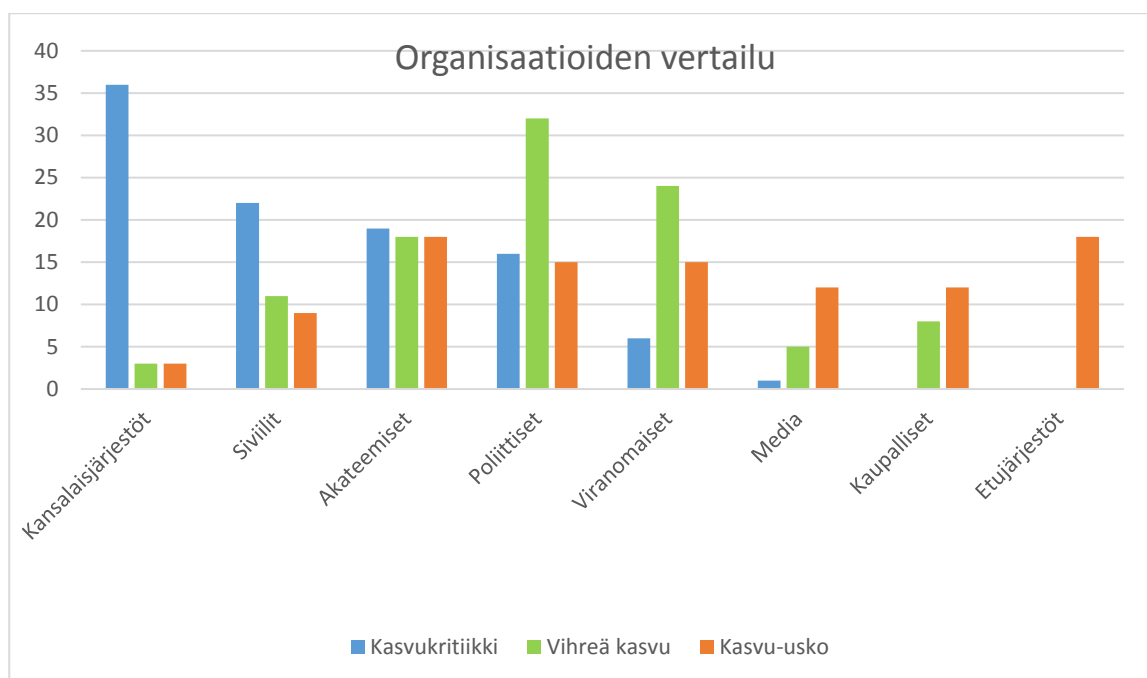
2, piraattipuolue 1. Viranomaisia (4 kpl) ja riippumatonta mediaa (1 kpl) oli kirjoittajissa vähän, ja kaupallisia toimijoita ja etujärjestöjä ei yhtään. Kansalaisjärjestöjen ja -liikkeiden suuri määrä oli silmiinpistävää siihen nähden, että molempien muiden diskurssien kirjoittajissa niitä oli vain yksi. Kasvukriittisiä kirjoituksia julkaisseet kansalaisjärjestöt ja -liikkeet olivat suurilta osin ympäristö-, kehitys- tai talousasioihin keskittyviä järjestöjä ja liikkeitä. Kuvassa 4. on esitetty kasvukriittisen diskurssin kirjoittajien taustaorganisaatiot kootusti.



Kuva 4. Kirjoittajat diskurssissa 3. Kasvukritiikki

5.4 Organisaatioiden vertailu eri diskursseissa

Vertailun helpottamiseksi esitän kuvassa 5. kasvukritiikin, vihreän kasvun ja kasvu-uskon kirjoittajien organisaatiot koottuna yhteen kaavioon. Lisäksi esitän organisaatiot prosenttilukuina taulukossa 5. Näissä organisaatioiden osuudet on laskettu prosenttiosuuksina kunkin diskurssin näytteiden kokonaismäärästä, jotta näytteiden erilainen määrä eri diskursseissa ei vaikeuttaisi vertailua.



Kuva 5. Kirjoittajien jakautuminen organisaatioihin prosenttiosuuksina, vertailu

	Kasvukritiikki	Vihreä kasvu	Kasvu-usko
Kansalaisjärjestöt	36 %	3 %	3 %
Siviilit	22	11	9
Akateemiset	19	18	18
Poliittiset	16	32	15
Viranomaiset	6	24	15
Media	1	5	12
Kaupalliset	0	8	12
Etujärjestöt	0	0	18

Taulukko 5. Organisaatiot prosenttiosuuksina kunkin diskurssin kirjoittajista. Kaksi suurinta lukua kussakin diskurssissa on korostettu.

Kasvu-uskon kirjoittajien taustat olivat osin kuin peilikuva kasvukritiikin kirjoittajien taustoista: kasvukritiikissä korostuivat kansalaisjärjestöt sekä siviilikirjoittajat, eikä etujärjestöjä ollut yhtään. Kasvu-uskossa taas asia oli päinvastoin: etujärjestöjä oli paljon, mutta kansalaisjärjestöjä ja siviilikirjoittajia vähän. Kansalaisjärjestöjä ja siviilikirjoittajia oli vähän myös vihreässä kasvussa, eli ne painottuivat selvästi kasvukritiikkiin.

Vihreässä kasvussa taas painottuivat viranomaiset ja poliittiset kirjoittajat. Akateemiset kirjoittajat jakautuivat kaikkein tasaisimmin kolmeen eri diskurssiin, eli heitä oli kohtalaisen paljon kaikkien kolmen diskurssien kirjoittajissa. Tosin akateemiset eivät olleet aina kirjaimellisesti tekstien kirjoittajia, vaan heitä oli esimerkiksi litteroiduissa paneelikeskusteluissa, joissa eri näkemysten edustajia oli kutsuttu keskustelemaan aiheesta.

6. Pohdinta

Pohdintaluvun ensimmäisessä osassa 6.1 tarkastelen diskurssien rajapintoja sekä sitä, millaista todellisuutta aineistosta kuvailemani diskurssit pyrkivät kielen käytöllä luomaan. Osassa 6.2 esitän kriittisiä näkemyksiäni diskurssianalyysistä menetelmänä.

6.1 Diskurssien todellisuus ja rajapinnat

Tässä luvussa tarkastelen diskurssien välistä keskustelua, sekä niiden yhtäläisyyksiä ja kohtaamattomuuksia. Vertailen, millaista todellisuutta diskurssit pyrkivät keskeisillä argumenteillaan ja käsitevalinnoillaan luomaan. Etsin diskursseista myös yhteisiä tarinalinjoja eli jaettuja, tiivistettyjä kertomuksia (ks. tarinalinjan määritelmä kohdasta 3.2 Diskurssi ja tarinalinjat). Työn paisumisen välttämiseksi en kuitenkaan lähde analysoimaan tarinalinjoja syvällisesti. Kiinnitän tässä luvussa huomiota myös diskurssien ilmisisällön alta löytyviin käsityksiin ympäristöongelmien luonteesta ja myös itse luonnosta. Liitän löydökseni Dryzeikin ja Hajerin ympäristödiskurssien kehykseen, kiinnittäen erityistä huomiota niiden yhtymäkohtiin ekomodernisaatiodiskurssin kanssa. Lukijaa saattaa hämmentää se, että käytän myös pohdintaluvussa esimerkkejä aineistoni teksteistä. Tekstiesimerkit ovat kuitenkin valaisevia, kun käsittelen luvussa esimerkiksi diskurssien eroja, yhteneväisyyksiä sekä rajapintoja.

Merkityksellisiä käsitevalintoja

Harré ym. (1999) korostavat ympäristödiskurssin analyysissaan, että sanavalinnoilla voidaan rakentaa todellisuutta. Tietyn sanan käyttöönotto jonkin ilmiön kohdalla vaikuttaa siihen, miten ilmiötä kehystetään, millaisia puolia siitä korostetaan ja millaisia häivytetään. Harrén ym. esimerkit koskevat enimmäkseen uusien käsitteiden käyttöönottoa (esimerkiksi kasvihuoneilmiö ja happosade), ja sitä miten ne alkavat muokata käsityksiä niiden tarkoittamista ilmiöistä.

Käsitevalinnat voivat olla merkityksellisiä myös silloin, kun ei varsinaisesti kehitetä uusia käsitteitä. On esimerkiksi huomionarvoista, että kasvu-usko -diskurssissa käytettiin kasvun ja kehityksen käsitteitä toistensa synonyymeina. Tämä on merkityksellinen käsitevalinta, koska kehityksellä viitataan yleensä jonkin asian positiiviseen laadulliseen muutokseen. Esimerkiksi Harré ym. (1999) sekä Meadows ym. (1992) käsittelevät kasvun ja kehityksen käsitteiden eroavuutta: Kasvu tarkoittaa materiaalista suurenemista, kun taas kehitys tarkoittaa laadullista muutosta. Suomen kielitoimiston sanakirjassa kasvulla viitataan ensisijaisesti biologiseen kasvuun sekä lisääntymiseen ja suurentumiseen,

ja kehityksellä taas esimerkiksi ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen, teknologiseen kehitykseen sekä evoluutioon¹. Taloudellisen kasvun ja muun yhteiskunnallisen kehityksen rinnastaminen toisiinsa synonyymeina on tehokas retorinen keino, koska kehityksellä viitataan yleensä laadulliseen muutokseen, joka tapahtuu parempaan suuntaan. Samaistamalla talouden määrällinen kasvu laadulliseen kehitykseen, määrälliseen kasvuun assosioituu positiivisen laadullisen muutoksen ominaisuuksia.

Kasvu-usko -diskurssissa puhuttiin paljon elintasosta, ja elintason kasvun ajateltiin olevan itsestään selvästi tavoiteltava asia. Kasvukritiikissä taas määrällisen kasvun ja laadullisen kehityksen eroa haluttiin korostaa. Kasvukriittisessä diskurssissa puhuttiin elämänlaadusta ja sen parantamisesta, joka voi tapahtua jopa materiaalista elintasoja pienentämällä. Myös vihreässä kasvussa määrällisen kasvun ja kehityksen välille tehtiin eroa.

Todellisuutta voidaan rakentaa myös lainaamalla käsitteitä toisesta diskurssista. Hajer (1995) puhuu teoksessaan diskursiivisesta kontaminaatiosta, jossa elementtejä siirtyy diskurssista toiseen. Esimerkiksi kasvu-usko -diskurssin tapa käyttää taloudesta ja valtiosta elävään olioon viittaavia termejä kuten sairastuminen, toipuminen ja elpyminen, tekevät taloudesta ja valtiosta eläviä olioita jotka voivat kuolla, ja joista on siksi syytä olla huolissaan.

Kasvu-uskossa ja vihreässä kasvussa käytettiin täsmälleen samaa käsitettä *kestävä kasvu* aivan erilaisissa merkityksissä. Vihreässä kasvussa kestävä kasvu oli ympäristöhaitat huomioivaa kasvua, kun taas kasvu-uskossa se oli mahdollisimman pitkään kestävää talouskasvua.

Kasvukriittisessä diskurssissa käytettiin rutiininomaisesti hyvin monimutkaisia ympäristötieteellisiä ja taloustieteellisiä käsitteitä, kuten *ekologinen kantokyky* ja *absoluuttinen irtikytkeä*, mutta hyvin harvassa näytteessä kuitenkaan avattiin käsitteiden merkitystä. Tästä syntyi vaikutelma, että käsitteiden ajateltiin olevan yleisesti ymmärrettyjä. Aineistosta heräsi kuitenkin epäily, pystyvätkö esimerkiksi muiden diskurssien kirjoittajat, tai aiheeseen aiemmin perehtymättömät, ymmärtämään argumentteja joissa käytetään ilman selityksiä näin monimutkaisia käsitteitä. Kasvukritiikin kirjoittajissa korostuivat erityisesti kansalaisjärjestöt ja siviilit, joten on mielenkiintoista, että kirjoituksissa

¹ Suomen kielitoimiston sanakirja. <http://www.kielitoimistonanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>. Katsottu 4.4.2017.

käytettiin niin paljon monimutkaisia tieteellisiä käsitteitä. Eli vaikka kirjoittajat allekirjoittivat tekstinsä siviileinä ilman titteliä taikka kansalaisjärjestön tai -liikkeen edustajina, heillä oli paljon ympäristö- ja taloustieteellistä tietoa.

Syytöksiä

Joissakin näytteissä otettiin kantaa toisiin diskursseihin, ja niistä löytyi jopa kiinnostavia syytöksiä toisen diskurssin kirjoittajia kohtaan. Esimerkiksi vihreän kasvun näytteessä TL 36 (blogi, poliittinen/kokoomus, 2010) otettiin kantaa kasvukriitikoihin:

”Kiintoisaa on, että usein talouskasvua vastaan puhuvat ne tahot, jotka kuuluvat pikeminkin kakun syöjien kuin leipojien piiriin.”

Kasvu-uskon näytteessä DG 11 (blogi, media, 2011) ei kohdistettu syytöksiä nimenomaan suomalaisiin kasvukriitikoihin, vaan kansainväliseen degrowth-liikkeeseen:

”Myönsivätpä he sitä tai eivät, degrowth -liikkeen juuret ovat englantilaisissa 1800-luvun alkupuolella vaikuttaneissa koneenrikkojissa, luddiiteissa.”

Kasvu-usko -diskurssissa syytettiin kasvukriitikkoja myös laman tavoittelusta, ja muistutettiin että talouden lasku aiheuttaa työttömyyttä ja muita ongelmia. Tämä oli ristiriitaista sikäli, että laman aiheuttamat ongelmat olivat kasvukritiikissä juuri yksi syy miksi nykyistä talousjärjestelmää haluttiin kritisoida. Ongelma nostettiin esiin esimerkiksi näytteessä TY 216 (esitelmä, akateeminen 2013):

”Havaintojen mukaan talouskriisin syveneminen vähentäisi jo itsessään luonnonvarojen kysyntää eli lisäisi ekologista kestävyyttä. Ongelmana kuitenkin olisi, että nykyisissä talouskasvuun sitoutuneissa talousjärjestelmissä talouden nollakasvu tai supistuminen tulisi lisäämään sosiaalista eriarvoisuutta, työttömyyttä ja köyhyyttä.”

Kasvukriittisissä kirjoituksissa puolestaan syytettiin kasvun kannattajia. Esimerkiksi elinkeinoelämän keskusjärjestöt saivat osansa näytteessä TY 11 (blogi, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet sekä poliittinen/vihreät, 2011):

”Parhaimmillaan siirtyminen kasvuvapaaseen degrowth-yhteiskuntaan voi lähteä liikkeelle juuri ylemmästä keskiluokasta, joka intoutuu hakemaan elämälleen merkityksiä ja ryhtyy

dowshiftaamaan. Ehkä tästä syystä dowshiftaus näyttäytyy niin pahana painajaisena elinkeinoelämän etujärjestöille ja Matti Apusen kaltaisille henkilöille, joiden identiteetti ja arvomaailma nojaavat vanhan maailman oppeihin.”

Kasvukriittisessä näytteessä TL 146 (verkkosivu, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2009) huutia saivat kasvun kannattajat, joita nimitetään kasvu-uskovaisiksi, mutta ”vastapuolta” syytellään myös:

”Köyhyydestä keskustellaan useimmiten köyhien itsensä ohi. Kasvu-uskovaiset syyttävät aatteellisia vastustajiaan köyhyyden romantisoinnista ja sanovat tietävänsä, että köyhät haluavat ensi sijassa modernia länsimaista elämäntapaa. Vastapuoli taas turhan usein hakee ”alkuperäistä” perinnettä ja sanoo tietävänsä, että köyhät haluavat ensi sijassa perinteisen elämäntapansa ylläpitämistä.”

Vihreän kasvun ajatuksia syytettiin kasvukriittisessä diskurssissa naiiveiksi (DG 141, verkkolehti/kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2011):

””Vihreän kasvun fantasioissa ajatellaan, että voimme pelastaa maapallon ja jatkaa ihan samalla tavalla elämää kuin nytkin – muutetaan vain taloutta vihreämmäksi. Haluttaisiin yhtäkkiä, että talous kasvaisi, mutta ympäristötuho ei kasvaisikaan. Se on naiivia puhetta”, toteaa suomalainen vapaa tutkija ja degrowth-aktivisti Jarna Pasanen.”

Diskursseissa siis tiedostettiin toisten diskurssien olemassaolo, ja otettiin niihin kantaa välillä kiiwaastikin. Kannanotoissa ei viitattu ainoastaan keskustelun argumentteihin, vaan myös niitä esittäviin ihmisryhmiin. Tällä yritettiin leimata toisten diskurssien argumentteja epäuskottaviksi.

Hyvinvointivaltion rahoitus

Kaikissa diskursseissa käsiteltiin hyvinvointivaltion rahoitusta, ja sen takaamista pidettiin tärkeänä asiana. Kaikissa diskursseissa myös pidettiin hyvinvointivaltion rahoitusta problemaattisena ei-kasvun tilanteessa. Kasvu-uskon suhtautuminen hyvinvointivaltioon oli kuitenkin ambivalentti, koska toisaalta kiihtyvän kasvun tarvetta perusteltiin hyvinvointivaltion rahoituksella, toisaalta pidettiin tärkeänä julkisten menojen supistamista ja verotuksen alentamista. Vihreässä kasvussa pidettiin itsestään selvänä sitä, että hyvinvointivaltion rahoitus on aina riippuvaista bruttokansantuotteen kasvusta. Talousjärjestelmän muutosta sellaiseksi, että näin ei olisi, ei joko käsitelty, taikka pidetty mahdollisena tai realistisena. Kasvukritiikissä taas haluttiin uudistaa talousjärjestelmää esimerkiksi ve-

rotusta kohdentamalla sellaiseksi, että hyvinvointivaltion rahoitus ei olisi enää riippuvaista bruttokansantuotteen kasvusta. Tällainen konkreettinen ehdotus löytyi esimerkiksi näytteestä TY 146 (esitelmä/akateeminen, 2012):

”Julkisten palvelujen rahoitus (ja eläkkeet) on katettava muusta kuin bkt:n kasvusta - Mitä?”

- Energian ja materian kulutus ei lopu koskaan (vaikka vähenisikin), joten sitä voidaan verottaa ”loputtomasti”

*- Energian- ja materiankulutuksen tasaisesti kiristytvä verottaminen siirtää työnte-
koa kestävämmästä työstä kestävään työhön, mutta ei lopeta työnte-
koa. Seurauksena positiivinen rakennemuutos*

- Kaikki työ ja kulutus ei ole yhtä arvokasta!

*- Ekologisesti kestävämpi työ ja kulutus on määriteltävä ja pantava suuremmalle
verolle kuin muu työ ja kulutus*

*- Kestävämmästä työstä vapautuu käsiä ja aivoja kestävään työhön (ja muuhun
toimintaan, kuten vapaaehtoistyöhön.)”*

Kasvun suhde hyvinvointiin

Diskursseista löytyi myös yhteisiä tarinalinjoja (ks. tarinalinjan määritelmä kohdasta 3.2 Diskurssi ja tarinalinjat). Kaikissa diskursseissa oltiin samaa mieltä siitä, että talouskasvu on luonut hyvinvointia. Erimielisyydet koskivat kuitenkin sitä, voiko talouskasvu luoda edelleen hyvinvointia myös rikkaissa maissa (ks. kuva 6 s. 63). Kasvukritiikki ja kasvu-usko näyttivät olevan täysin päinvastaista mieltä siitä, voivatko talouskasvu ja materiaalsen elintason nousu luoda edelleen hyvinvointia rikkaissakin maissa. Kasvu-usko -diskurssissa tyypillisin oli oletus, että talouskasvu ja materiaalsen elintason nousu lisäävät aina automaattisesti hyvinvointia. Löytyi kuitenkin joitakin tekstejä, joissa asiaa pidettiin epävarmana, mutta tätä ei katsottu syyksi kyseenalaistaa talouskasvua, koska talouskasvu oli kasvu-uskossa myös päämäärä itsessään, riippumatta siitä kasvattaako se hyvinvointia. Elinkeinoelämän etujärjestöillä tällainen puhetapa on motivoitu koska heidän jäsenjärjestönsä hyötyvät

talouskasvusta. Yllättävää taas on se, että kasvu-uskon kirjoittajien taustaorganisaatioissa oli paljon myös akateemisia, poliittisia ja viranomaisia. Mikä motivoi näitä toimijoita tuottamaan puhetapaa, jossa talouskasvu esitetään itseisarvoisena päämääränä?

Kasvukriittisessä diskurssissa talouskasvun ei uskottu enää lisäävän hyvinvointia rikkaissa maissa, ja siksi kasvun tavoittelusta luopumista pidettiin perusteltuna. Vihreässä kasvussa talouskasvua haluttiin ensisijaisesti siksi, että sitä tarvitaan hyvinvointivaltion rahoittamiseksi. Itse hyvinvoinnista ja sen mahdollisesta suorasta yhteydestä talouskasvuun taas ei vihreä kasvu -diskurssissa yllättäen puhuttu juuri lainkaan, vaan keskustelu keskittyi nimenomaan hyvinvointivaltion rahoittamiseen.

Kasvu-usko

Vihreä kasvu

Kasvukritiikki

Talouskasvu on luonut
hyvinvointia

Kasvu-usko

Vihreä kasvu?

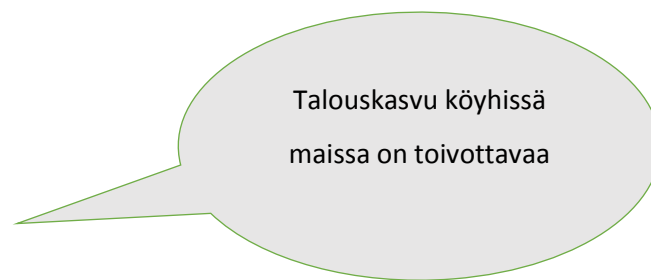
Talouskasvu luo
edelleen hyvinvointia
riikkaissakin maissa

Kuva 6. Tarinalinjat ”Talouskasvu on luonut hyvinvointia” ja ”Talouskasvu luo edelleen hyvinvointia rikkaissakin maissa”

Kehitysmaat ja talouskasvu

Kaikissa diskursseissa oltiin sitä mieltä, että köyhissä maissa tulee vielä voida kasvattaa taloutta ja materiaalista elintaso. Eriävät mielipiteet diskursseissa liittyivät vain siihen, tulisiko elintason vielä kasvaa rikkaissa maissa.

Kasvu-usko
Vihreä kasvu
Kasvukritiikki



Kuva 7. Tarinalinja ”Talouskasvu köyhissä maissa on toivottavaa.”

Silti joissakin kasvu-uskon ja vihreän kasvun teksteissä syytettiin kasvukritikkoja siitä, että he eivät sallisi maailman köyhille parempaa elintasoja. Vihreän kasvun näytteessä DG 31 (blogi, poliittinen/kokoomus, 2012) asiaa kuvailtiin näin:

”Talouskasvun vastustaminen on viimekädessä työllisyyden tai teknologisen kehityksen vastustamista Suomessa, ja globaalisti se tarkoittaa köyhien maiden ihmisten tuomitsemista ikuisen kurjuuteen.”

Näkökulmaa, että kehitysmaiden talous ei saisi enää kasvaa, ei kuitenkaan löytynyt yhdestäkään kasvukriittisen diskurssin näytteestä. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö sellaista argumenttia olisi saatettu jossakin esittää, mutta tämän tutkielman aineistosta sitä ei löytynyt. Sen sijaan tavanomainen oli argumentti, jossa rikkaiden maiden talouskasvua haluttiin rajoittaa siksi, että kehitysmaillekin jäisi tilaa kasvaa. Tällainen argumentti löytyi esimerkiksi näytteestä DG 186 (verkkolehti, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, 2010):

”Teollisuusmaiden hallittu talouslasku antaisi kehitysmaille mahdollisuuden nostaa omaa elintasoaan sellaiselle tasolle, että satojen miljoonien köyhimpien ihmisten kärsimys saataisiin päätymään.”

Dryzeikin (2005) mukaan ajatus siitä, että rikkaiden maiden tulisi vähentää luonnonvarojen kulutusta, jotta kehitysmailla olisi varaa kasvaa, kuului myös kestävän kehityksen diskurssiin vuoden 1992 Rio de Janeiron ympäristökokouksen jälkeen. Erona kasvukriittisen diskurssin näkemykseen on kuitenkin se, että kestävän kehityksen diskurssissa myös rikkaisiin maihin halutaan silti talouskasvua. Ristiriita selittyy sillä, että Dryzeikin analysoimassa kestävän kehityksen diskurssissa uskotaan, että ekotehokkuuden ansiosta luonnonvarojen kulutus voisi talouskasvusta huolimatta vähentyä rikkaissa maissa, ja näin kehitysmaillekin riittäisi luonnonvaroja.

Ekotehokkuus sekä absoluuttisen ja suhteellisen irtikytKennän käsitteet näyttivät olevan polttopisteessä kasvukriittisen ja vihreä kasvu -diskurssin välillä. Kasvu-usko -diskurssissakin ekotehokkuutta pidettiin hyvänä asiana, mutta lähinnä sen vuoksi että sen avulla voidaan kasvattaa taloutta ja tuotteita. Vihreä kasvu -diskurssissa ekotehokkuuden uskottiin ratkaisevan ”rajaton kasvu rajallisella maapallolla” -ongelman. Esimerkiksi näytteessä TL 31 (blogi, poliittinen/vihreät, 2015) esiintyi vihreä kasvu-diskurssille tyypillinen käsitys ekotehokkuudesta:

”Ainoa tapa talouskasvulle rajallisessa maailmassa on se, että talouskasvu perustuu luonnonvarojen vähentyvään kulutukseen. Eli tekemällä tehokkaammin ja kuluttamalla vähemmän luonnonvaroja voidaan saavuttaa sekä luonnon että ihmisen kannalta kestävä lopputulos. Esimerkkinä tämänkaltaisesta kestävästä kasvusta on hiilivoimalan korvaaminen uusiutuvalla energialla (aurinko, tuuli, vesi, bio- ja puupolttoaineet) ja negawattituntien lisääminen eli puhdas energian säästäminen ja energiatehokkuuden lisääminen.”

Kasvukriittisessä diskurssissa ekotehokkuutta käsiteltiin vähän, ja yleensä kriittisestä näkökulmasta. Joissakin teksteissä tuotiin esiin, että talousjärjestelmään saattaa olla sisäänrakennettuna mekanismeja, joiden vuoksi ekotehokkuus johtaakin kulutuksen kasvuun eikä kulutuksen vähenemiseen. Esimerkiksi näytteessä DG 26 (blogi, akateeminen, 2013) puhuttiin ekotehokkuudesta näin:

”Esimerkiksi omalla alallani kulutustutkimuksessa on paljon esimerkkejä siitä, miten kulutusmäärien kasvu syö jatkuvasti ekotehokkuuden saralla saavutettuja parannuksia: henkilöautoliikenne ja kotitalouksien sähkölaitteet ovat tästä vain muutamia esimerkkejä. Ilmiö on huomattu myös taloustieteessä: Jevonsin paradoksin mukaan jonkin resurssin käytön tehostuminen johtaa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä tämän resurssin käytön lisääntymiseen, eikä niinkään vähentymiseen. Samalla palvelu- ja immateriaalitalouteen liitetyt toiveet ovat toistaiseksi osoittautuneet ylimitoitetuiksi.”

Vaikka vihreässä kasvussa ei juurikaan kyseenalaistettu ekotehokkuutta jatkuvan kasvun mahdollistajana, yksi kiinnostava esimerkki kriittisestä ekotehokkuuspohdinnasta löytyi yllättäen vihreän kasvun näytteestä TY 121 (oppimateriaali, viranomainen, 2012):

”Ekotehokkuus ei johda automaattisesti kestävyyteen. Toiminnan tehostaminen voi pahimmillaan johtaa ns. rebound-efektiin, eli siihen, että tuotetaan entistä enemmän ja entistä

halvemmallä. Ekotehokkuus ei ota huomioon materiaalien kokonaiskäytön määriä eikä luonnon kantokykyä. Ekotehokkuus on siis välttämätön muttei riittävä edellytys kestäväälle kehitykselle. Talouden toiminnan sopeuttaminen maapallon kantokyvyn mukaiseksi edellyttää luonnonvarojen kokonaiskulutusta mittaavaa materiaalivirtatilinpitoa.”

Näytteessä ehdotettiin materiaalivirtatilinpitoa luonnonvarojen kokonaiskulutuksen hillitsemiseksi, ja kirjoittaja argumentoi, että tämän avulla talouskasvu voi jatkua, mutta luonnonvarojen kulutus vähentyä. Rebound-efekti (ks. kohta 2.2 Rebound-efekti) otettiin vakavasti edellisessä esimerkissä, mutta useimmissa vihreän kasvun teksteissä sen vaikutusta ei huomioitu argumentoinnissa, vaan tehokkuusparannusten oletettiin johtavan suoraan kulutuksen vähenemiseen. Tällaisissa oletuksissa teknologia näytti usein toimivan itsekseen ilman käyttäjiä. Teknologia esiintyi itsenäisenä toimijana myös Dryzeikin (2005) kuvaamassa heikossa ekomodernisaatiossa (heikon ekomodernisaation kuvaus kohdassa 2.1).

Vihreä kasvu -diskurssissa tyypillisesti uskottiin, että paranevan ekotehokkuuden ansiosta talouskasvun ympäristövaikutukset vähenevät. Diskurssissa ei kuitenkaan käsitelty ekotehokkuutta historiallisesta näkökulmasta, eli miten ekotehokkuuden paraneminen on aiemmin vaikuttanut luonnonvarojen kulutukseen tai ympäristöongelmiin. Vaikka ympäristövaikutusten väheneminen talouden kasvaessa edellyttäisi ympäristövaikutusten ja kasvun absoluuttista irtikytkentää, vihreässä kasvussa käytettiin hyvin harvoin irtikytkennän käsitettä. Vielä harvemmin käsiteltiin suhteellisen ja absoluuttisen irtikytkennän eroja (ks. kohta 2.2 Suhteellinen ja absoluuttinen irtikytkentä). Useimmista teksteistä ei käynyt edes selville, tarkoitettiinko ympäristövaikutusten suhteellista vai absoluuttista vähenemistä. Tekstit eivät siten myöskään käsitelleet sitä, mitkä ovat edellytykset sille, että ekotehokkuus voisi johtaa ympäristövaikutusten vähenemiseen talouden kasvaessa.

Kasvukriittisessä diskurssissa puolestaan puhuttiin paljon irtikytkennästä, ja erityisesti siitä, että talouskasvun ja ympäristövaikutusten absoluuttinen irtikytkentä globaalissa mittakaavassa olisi edellytys sille, että talouskasvu voisi jatkua. Absoluuttisen irtikytkennän toteutumiseen ei kuitenkaan uskottu, ja tästä syystä ikuisesti jatkuvaa talouskasvua pidettiin ympäristön kannalta mahdottomana. Irtikytkentä-hypoteesia kritisoiitiin esimerkiksi näytteessä TY 106 (verkkolehti, kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, ei vuosilukua):

”Materiaalisen kulutuksen tarkastelu valtioittain onkin ongelmallista. On esitetty, että Ison-Britannian talouskasvu olisi tapahtunut irtikytkennällä luonnonvarojen käytöstä,

mutta kyse on ennemmin siitä, että tarkastelussa on huomioitu vain maan sisällä tapahtuva luonnonvarojen käyttö. Ylipäänsä kansantaloutta tulee tarkastella materiaaliveikotina ja huomioida näiden ympäristövaikutukset. Suomi tai EU näyttävät ekotehokkailta, kun tarkastelusta jätetään ulkopuolelle suuri osa luonnonvarojen käytön seurannais- ja haittavaikutuksista, jotka tapahtuvat muualla.”

Kasvu-usko -diskurssissa kysymys irtikytkenästä käsiteltiin EKC-hypoteesin (ks. kohta 2.2 Kuznets -hypoteesi) avulla. Kasvu-uskossa ei niinkään puhuttu irtikytkenästä, mutta uskottiin, että talouskasvu johtaa pitkällä aikavälillä päästöjen vähenemiseen. Kasvu-usko -diskurssin näkökulma irtikytkenästä ei ole kuitenkaan täysin vertailukelpoinen muihin diskursseihin, koska globaalia ympäristökriisiä ei ollut tässä diskurssissa olemassa. Kasvu-uskon näkökulman mukaan irtikytkenää voi siis tapahtua paikallisesti ja päästöjen osalta, eikä kysymystä globaalista ympäristövaikutusten ja talouskasvun irtikytkenästä käsitelty. Ajatusta irtikytkenästä siis käsiteltiin ikään kuin kansainvälistä kauppaa ei olisi olemassa.

Aineeton kasvu

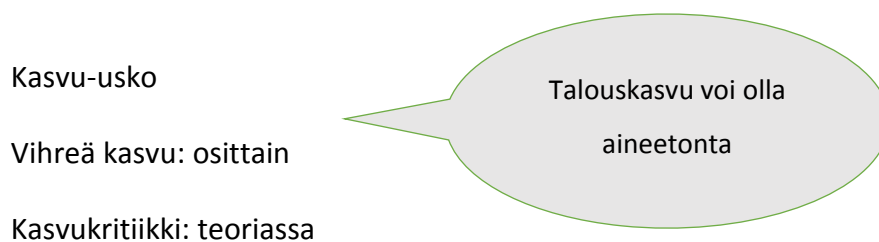
”Talouskasvu voi olla aineetonta” -tarinalinja esiintyi lopulta jossakin muodossa kaikissa diskursseissa, mutta suhtautuminen asiaan oli silti hyvin erilaista (ks. kuva 8 s. 68). Joissakin kasvu-uskon kirjoituksissa uskottiin kasvun voivan olla kokonaan aineetonta ”ideoiden kasvua”. Muutoksen materiaalisesta taloudesta aineettomaan uskottiin tapahtuvan teknologian toimesta, ilman arvomuutoksia tai poliittisia pyrkimyksiä kulutuksen vähentämiseksi. Toisaalta kasvu-usko -diskurssissa kulutuksen kasvua nimenomaan toivottiin, mutta siinä vastattiin talouskasvua kohtaan esitettyyn kritiikkiin vakuuttelemalla, että kasvu voi olla täysin aineetonta.

Vihreän kasvun suhtautuminen asiaan oli vaihtelevaa, mutta löytyi näytteitä, joissa talouskasvun uskottiin selkeästi voivan olla täysin aineetonta. Esimerkiksi palvelu- ja informaatiotaloudesta puhuttiin vihreässä kasvussa aineettoman talouden muotoina.

Aineettomaan kasvuun liittyvissä argumenteissa oli kuitenkin merkittäviä eroja suhtautumisessa bruttokansantuotteen kasvuun. Kasvu-uskossa uskottiin aineettoman kasvun mahdollisuuteen, mutta erona muihin diskursseihin oli, että bkt:n kasvattaminen oli joka tapauksessa itseisarvoinen päämäärä, eli sitä tuli kasvattaa riippumatta siitä, onnistutaanko kasvusta tekemään aineetonta. Vihreässä kasvussa taas bruttokansantuotteen kasvua ei painokkaasti ajettu, mutta sen edessä ikään kuin antauduttiin: se hyväksyttiin pakon edessä ja toivottiin, että ekotehokkuuden ja uusien

teknologioiden ansiosta kasvu voisi muuttua ainakin osittain aineettomaksi, ja siten vähemmän haitalliseksi ympäristölle.

Kasvukriittisessä diskurssissa taas ajateltiin, että bruttokansantuotteen kasvua ei pitäisi tavoitella, koska sillä ei ole itseisarvoa, ja bruttokansantuotteen jatkuvan kasvun tavoittelu aiheuttaa ympäristö- ja sosiaalisia ongelmia. Kasvukriittisestäkin diskurssista kuitenkin löytyi argumentteja, joiden mukaan ei välttämättä haittaa, jos bkt kasvaa, kunhan luonnonvarojen käyttö ei kasva eivätkä ympäristöongelmat pahene. Tähänkin ajatuskulkuun sisältyy idea aineettomasta kasvusta, mutta erona muihin diskursseihin oli tärkeysjärjestys; kasvun tavoittelua ei saa asettaa ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin edelle, eli jos kasvu ei voi muuttua aineettomaksi ja sen aiheuttamien ongelmien paheneminen jatkuu, kasvun tavoittelusta tulee luopua. Kasvukritiikissä aineettoman kasvun mahdollisuuden suhtauduttiin kuitenkin ylipäättään hyvin epäilevästi, ja asia esitettiin lähinnä teoreettisena mahdollisuutena. Teksteissä ei siten tosiasiallisesti uskottu kasvun voivan olla täysin aineetonta.



Kuva 8. Tarinalinja "Talouskasvu voi olla aineetonta"

Yllättäen aineettoman kasvun ideaa kritisoitiin kuitenkin kaikkein kärkevimmin eräässä talouskasvua puolustavassa vihreä kasvu -diskurssin kirjoituksessa, TL 36 (blogi, poliittinen/kokoomus, 2010):

"Aineeton palvelutalous on totta vain, jos palvelut eivät edellytä energiaa, laitteita ja kulkemista. Niiden piilottaminen tai unohtaminen ei tietenkään vielä riitä. Havaitsen utopian aiheuttamaa sumeutta niissä puheissa, joissa vakuutetaan, etteivät kulutuksen kasvun pohjana olevat palvelut tai aineettomat hyödykkeet kuluttaisi luonnonvaroja. Totta ihmisessä ne kuluttavat. Ajatelkaa vaikkapa Stora Ensolta Googlen hallintaan siirtyneen Summan sähkösyöppöä internetpalvelinsalia, tai sitä länsimaissa eksponentiaalisesti kasvavaa elektroniikkajätteen röykkiötä, joka yhä päättyy myrkyttämään köyhiä kehitysmaiden takapihojen kierrätyspajoissa. Sitä jonka piti säästää luontoa, kun et printtaa paperia."

Kirjoittaja päätyy kuitenkin tekstissään puolustamaan talouskasvua siksi, että talouskasvua tarvitaan hyvinvointivaltion rahoittamiseen. Hän esittää myös argumentin, että kun luonnossakin kaikki kasvaa, niin on luonnollista, että ihmisten talous kasvaa myös.

Bruttokansantuotteen aineeton kasvu edellyttäisi sitä, että rahaa käytettäisiin johonkin, joka ei kulu lainkaan luonnonvaroja tai aiheuta lainkaan ympäristövaikutuksia. Ainoa teksteissä mainittu konkreettinen aineeton rahanarvoinen asia olivat vihreän kasvun näytteessä DG 31 mainitut ”paremmat kirjat”. Ajatuksena tässä oli ilmeisesti se, että sekä huono että hyvä kirja kuluttavat yhtä paljon luonnonvaroja, mutta hyvä kirja voi maksaa enemmän, jolloin se voi kasvattaa enemmän bruttokansantuotetta. Tyypillisesti aineettomasta kasvusta puhuvissa teksteissä ei kuitenkaan annettu käytännön esimerkkejä siitä, mitä rahalla hankittavat aineettomat asiat voisivat olla, eli miten yhä suurempi määrä rahaa voisi kiertää kansantaloudessa kuluttamatta luonnonvaroja ja aiheuttamatta ympäristövaikutuksia. Vihreässä kasvussa ja kasvu-uskossa viitattiin yleisesti tietoteknologiaan ja palveluihin, ja yhdessä vihreän kasvun näytteessä myös taiteeseen ja kulttuuriin. Näistä mikään ei kuitenkaan todellisuudessa ole aineetonta. Tietoyhteiskunnan esittämisessä aineettomana saattoi olla kysymyksessä edellisessä esimerkissä kritisoitu ajatus internetin käytön aineettomuudesta. Tämä ei kuitenkaan käy aineistosta selville, koska teksteissä ei kerrottu mitä aineettomat palvelut tai teknologiat käytännössä olisivat.

Näkemykset ympäristöongelmien luonteesta

Kaikissa diskursseissa myönnettiin, että maailmassa on olemassa ympäristöongelmia. Näkemykset ympäristöongelmien syistä kuitenkin poikkesivat. Kasvu-uskossa ympäristöongelmat johtuivat talouskasvun puutteesta. Ympäristöongelmat olivat kasvun alkuvaiheen sivuvaikutuksia jotka poistuvat, kun kasvu saavuttaa tietyn tason (ks. ympäristön Kuznets -hypoteesi kohdassa 2.2). Vihreässä kasvussa myönnettiin, että talouskasvu voi aiheuttaa ympäristöongelmia, mutta ongelmana oli kuitenkin enemmän kulutuksen laatu kuin määrä, eli esimerkiksi korkean hiilijalanjäljen omaavat tavarat ja palvelut. Kasvukritiikissä jatkuvan talouskasvun aiheuttamaa kulutuksen kasvua pidettiin ympäristöongelmien perimmäisenä syynä.

Myös tulkinnat ympäristöongelmien luonteesta vaihtelivat diskursseissa. Kasvu-uskossa ympäristöongelmat olivat paikallisia, ja niissä oli yleensä kysymys saastumisesta. Esimerkiksi näytteessä TL 1 (tieteellinen artikkeli, akateeminen, 2007) pohdittiin saastumista taloudellisena ongelmana:

”Toisaalta jatkuva kasvu on mahdollista niin kauan kuin pääoman tuottavuus ylittää saastuttamisen aiheuttaman rajahaitan. Esimerkiksi jatkuvasti kehittyvä puhdistusteknologia voisi tuottaa tällaisen tuloksen.”

Globaalia ympäristökriisiä ei juuri käsitelty kasvu-uskossa. Vihreässä kasvussakin keskityttiin paljon päästöihin, mutta siinä oli ilmastonmuutoksen painottamisen myötä myös globaali mittakaava läsnä. Kasvukritiikissä taas painotettiin erityisesti ympäristöongelmien globaalia mittakaavaa, ja ympäristöongelmia yhtenä globaalina kokonaisuutena, kriisinä, joka on länsimaiden liian korkean elintason aiheuttama. Pidettiin ongelmallisena, että tuotannon ja luonnonvarojen louhinta, sekä niiden myötä ympäristöongelmat, siirtyvät rikkaista maista köyhiin maihin. Asia nostettiin esiin erityisesti oikeudenmukaisuuskysymyksenä. Samoin luonnonvarojen kulutuksen epätasainen jakautuminen maapallon köyhien ja rikkaiden välillä koettiin epäoikeudenmukaisena.

Hajerin (1995) mukaan ympäristökonfliktista on tullut merkityskonflikti, eli enää ei kiistellä siitä onko ympäristöongelmia olemassa, vaan siitä miten ympäristöongelmat määritellään. Merkittävä kysymys näkemyserojen taustalla on se, nähdäänkö ympäristöongelmat yhteiskunnan rakenteeseen liittyvinä ongelmina, vai onko kysymys yksittäisistä ongelmista, jotka voidaan ratkaista hallinnollisin menetelmin muuttamatta yhteiskunnan rakenteita. Aiemmin (luvussa 2.1) kuvatussa ekomodernisaatiodiskurssissa ehkä olennaisin seikka oli se, että ympäristöongelmat nähtiin rakenteellisena ongelmana, mutta niiden kuitenkin ajateltiin olevan ratkaistavissa nykyisten taloudellisten, sosiaalisten ja poliittisten instituutioiden puitteissa. Ympäristökriisi nähtiin ensisijaisesti hallinnollisena ongelmana, jonka ratkaisemisessa merkittävässä osassa ovat uudet teknologiat.

Erilaiset näkemykset ongelmien luonteesta johtavat luonnollisesti myös erilaisiin näkemyksiin ongelmien ratkaisemisesta. Tämä lienee merkittävin seikka myös sen taustalla, miten tämän tutkielman diskurssit suhtautuivat talouskasvuun mahdollisena ympäristöongelmien aiheuttajana tai ratkaisijana. Yksittäisten ongelmien tarkastelu erillisinä ei synnytä kasvukritiikkiä, koska tällöin kysymyksessä ei ole yhteiskunnan rakenteellinen ongelma. Päästöjen puhdistaminen, teknologian vaihtaminen tehokkaampaan tai raaka-aineen korvaaminen toisella näyttäytyvät tällöin hyvinä ratkaisuina ympäristöongelmiin. Vihreässä kasvussa ongelma näytti kuitenkin olevan osin rakenteellinen: Hiilipäästöjä tulee vähentää ja uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö korvata uusiutuvilla, ja tämä ei tapahdu itsestään. Muutokseen tarvitaan rakenteellista muutosta, mutta se kuitenkin koskee lähinnä infrastruktuuria ja teknologiaa, jonka käyttöönoton vauhdittamiseksi saatetaan tarvita

valtion ohjausta. Talousjärjestelmää ei kuitenkaan tarvitse muuttaa, eikä arvomuutosta tai kulttuurista muutosta tarvita. Kasvukritiikki taas näki ympäristöongelmat yhtenä globaalina kokonaisuutena, kriisinä, jonka aiheuttavat kasvuhakuinen talousjärjestelmä ja kulutuskulttuuri. Kasvukritiikissä kaivattiin siis sekä yhteiskunnan rakenteiden muutosta, että kulttuurista muutosta.

Erilaiset luontokäsitykset

Ympäristöongelmien erilaisten tulkintojen taustalla saattavat olla myös erilaiset käsitykset itse luonnosta. Myös Hajer (1995) ja Dryzek (2005) ovat tehneet tällaisen päätelmän analysoidessaan erilaisia ympäristödiskursseja. Dryzeikin ja Hajerin (ks. kohta 2.1) kuvailemat ekomodernisaatiodiskurssit käsitteellistivät myös luonnon uudelleen: luonto ei ollut vain ilmainen raaka-ainevarasto ja jätenielu, vaan yhteinen resurssi.

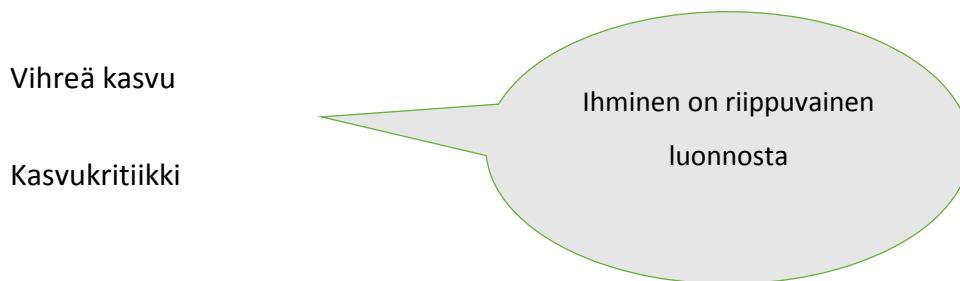
Kasvu-usko ja vihreä kasvu –diskurssien teksteissä perusteltiin rajattoman kasvun mahdollisuutta sillä, että luonnonvaroja voidaan korvata toisilla luonnonvaroilla (esimerkiksi fossiiliset energiat uusiutuvilla, metalleja muilla materiaaleilla). Luonto näyttäytyi näissä argumenteissa raaka-ainevarastona, joka on sataprosenttisesti ihmisen käyttöön tarkoitettu. Vihreä kasvu -diskurssissa kuitenkin tunnistettiin luonnolle muitakin käyttötarkoituksia (esimerkiksi virkistys), mutta joka tapauksessa molemmissa diskursseissa luonto oli puhtaasti ihmistä varten. Seuraavasta esimerkistä saa hyvän kuvan kasvu-uskon luontokäsityksestä, DG 51 (verkkolehti, akateeminen, 2011):

”Meidän näkemyksemme on se, että kyllä resurssit riittävät. Teknologia on kehittynyt. Pysytymme aivan eri tavalla tänä päivänä saamaan resursseja käyttöömmme. Hinnat ratkaisevat, mitä kannattaa tehdä. Tällä hetkellä kaivosteollisuus lähtee Suomessa kukoistukseensa. Ei energia loppu tästä maailmasta. Nämä ovat ihan höpön löpön -juttuja, että resurssit loppuisivat. Kyse on pelkästään siitä, millä hinnalla saadaan ja mistä.”

Argumentissa ei ollut olemassa muita eliöitä voisivat tarvita luontoa ja luonnonvaroja, eikä luonnonvarojen käytön aiheuttamia ympäristöongelmia, kuten muiden eliöiden elinympäristöjen tuhoutumista. Tyypillisimmin ihmiskunnan ei nähty kasvu-uskossa olevan riippuvainen luonnosta, vaan luonnon pääoman ajateltiin olevan korvattavissa ihmisen luomalla pääomalla, esimerkiksi teknologialla. Tämä vastaa heikon kestävyysnäkemyksestä (ks. heikosta ja vahvasta kestävydestä kohdasta 2.2). Voi jopa kysyä, oliko joissakin kasvu-uskon teksteissä luontoa oikeastaan olemassakaan, vai oliko sen tilalla kokoelma alkuaineita joita ihminen voi järjestellä ja yhdistellä tarpeidensa mukaan. Kasvu-usko -diskurssi muistuttikin luontokäsitykseltään Dryzeikin (2005) *ikuinen kasvu* -diskurssia (ks.

taulukko 1 s. 9-13), jossa luontoa ei ollut olemassa muuten kuin raaka-aine- ja energiavarastona. Yhdestä kasvu-uskon tekstistä löytyi kuitenkin hieman poikkeava näkökulma, koska siinä puhuttiin elinympäristöistä. Tässäkin elinympäristöjä tarvittiin kuitenkin siihen, että luonto pystyy tuottamaan ihmisille heidän haluamiaan tuotteita, ja siten edistämään talouskasvua.

Vihreässä kasvussa ihmisen myönnettiin olevan riippuvainen luonnosta ja sen tarjoamista ekosysteemipalveluista. Tässä mielessä vihreän kasvun voisi nähdä edustavan vahvan kestävyysnäkemystä. Diskurssin teksteistä jäi kuitenkin epäselväksi, onko luonnolla ihmisestä riippumattonta itseisarvoa, vai pitääkö ympäristöä suojella vain siksi, että ihminen on luonnosta riippuvainen.



Kuva 9. Tarinalinja ”Ihminen on riippuvainen luonnosta”

Kasvukriittisessä diskurssissa näkemys siitä, että ihminen on riippuvainen luonnosta, oli keskeinen. Kasvukritiikki oli siis aineiston diskursseista selkeimmin vahvan kestävyysnäkemystä edustava. Luonnon itseisarvosta taas näkyi viitteitä joissakin kasvukriittisissä teksteissä, mutta itsestään selvää se ei tässäkään diskurssissa ollut, vaan ihmiskeskeisyyden aste vaihteli. Useimmiten kasvun tavoittelusta luopumista perusteltiin sillä, että jatkuvan talouskasvun tavoittelu on pitkällä tähtäimellä vaaraksi ihmiskunnalle. Monissa teksteissä puhuttiin kuitenkin ympäristön tai luonnon hyvinvoinnista myös erillisenä asiana eikä pelkästään ihmisten hyvinvoinnin edellytyksenä, minkä voi katsoa viittaavan luonnon itseisarvoon.

Diskurssit Hajerin ja Dryzeikin kehyksessä

Kohdassa 2.1 esittelin Hajerin (1995) sekä Dryzeikin (2005) ympäristödiskursseja. Tässä luvussa pohdin tutkielman diskurssien yhteyttä heidän analyysiinsä, ja erityisesti molempien kuvaamaan eko-modernisaatiodiskurssiin.

Hajerin (1995) esittelemä ekomodernisaatiodiskurssi huomioi ympäristöongelmien rakenteellisen luonteen, mutta oletti silti, että ympäristöongelmat voidaan ratkaista olemassa olevien poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten instituutioiden avulla. Hajerin ekomodernisaatio ei nähnyt ristiriitaa taloudellisen kasvun ja ympäristönsuojelun välillä. Tämän tutkielman vihreä kasvu -diskurssista voi löytää paljon yhteneväisyyksiä Hajerin ekomodernisaatiodiskurssiin. Molemmissa diskursseissa nähtiin, että talouskasvu ja ympäristönsuojelu eivät ole ristiriidassa, koska ympäristöteknologia on tuotava toimiala. Molemmissa myös oletettiin, että ympäristöongelmat voidaan ratkaista olemassa olevien poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten instituutioiden avulla. Hajer pitää ekomodernisaatiodiskurssin synnyn kannalta merkittävänä Brundtlandin komission raporttia *Our Common Future* (Brundtland 1987), ja tähän viitattiinkin joitakin kertoja vihreä kasvu -diskurssin teksteissä.

Vihreä kasvu -diskurssi muistutti myös Dryzekin ympäristödiskursseista (ks. taulukko 1 s. 9-13) eniten *ekologinen modernisaatio* -diskurssia. Sekä Dryzekin ekologisessa modernisaatiossa, että vihreässä kasvussa korostettiin ympäristönsuojelun taloudellista kannattavuutta ja kuluttajan valintoja. Vihreä kasvu -diskurssin luontokäsitys muistutti pitkälti ekologisen modernisaation luontokäsitystä: Dryzekin mukaan ekologisen modernisaation diskurssissa kehittyi luontokäsitys, jossa luonnon systeeminen ja vuorovaikutteinen luonne ymmärrettiin. Tämä oli uutta verrattuna esimerkiksi *ikuinen kasvu* -diskurssin atomistiseen luontokäsitykseen, jossa luonto on pelkkää raaka-ainetta. Näkemys on kuitenkin ihmiskeskeinen; luonto on systeemi, joka toimii osana ihmisen taloutta, tuottaen raaka-aineita ja huolehtien jätteistä. Myös vihreässä kasvussa ymmärrettiin luonnon systeeminen luonne, mutta luonnolla ei kuitenkaan vaikuttanut olevan itseisarvoa.

Vihreä kasvu -diskurssi sekä Dryzekin ekologinen modernisaatio eivät kumpikaan halunneet radikaalisti uudistaa kapitalistista talousjärjestelmää, mutta sen ohjaaminen ympäristöystävällisempään suuntaan hyväksyttiin. Dryzekin ekologisessa modernisaatiossa kysymys kasvun mahdollisista rajoista sivuutettiin. Vihreässä kasvussa kasvun rajoja kuitenkin käsiteltiin, mutta uskottiin että teknologisen kehityksen ja ekotehokkuuden ansiosta rajoja joko ei ole, tai niitä voidaan venyttää loputtomasti. Dryzekin ekologinen modernisaatio ei ottanut kantaa globaaleihin kysymyksiin tai kehitysmaiden tilanteeseen, mutta vihreässä kasvussa näitä kysymyksiä käsiteltiin jonkin verran: Globaali näkökulma oli läsnä ilmastonmuutoksen osalta, ja kehitysmaihin toivottiin taloudellista kasvua köyhyyden poistamiseksi.

Vihreä kasvu muistutti myös Dryzeikin *kestävän kehityksen* diskurssia, koska kestävästä kehityksestä puhuttiin paljon. Vihreän kasvun näkemys vallasta ei kuitenkaan osunut yksiin Dryzeikin kestävä kehityksen diskurssin kanssa, jossa valtaa haluttiin siirtää kansallisvaltioilta toisaalta ruohonjuuritasolle, toisaalta kansainväliselle tasolle. Vihreä kasvu -diskurssissa kansallisvaltio oli hyvin vahva toimija eikä sen valtaa haluttu vähentää. Dryzeikin kestävä kehityksen diskurssissa mukana oleva globaali näkökulma oli vihreässä kasvussa jonkin verran läsnä, mutta se ei ollut kovin voimakas. Dryzeikin analyysin mukaista erottelua ekologisen modernisaation ja kestävä kehityksen diskursseihin ei oikeastaan ollut mahdollista tehdä tästä aineistosta. Aineisto tuki enemmän Hajerin näkemystä, jossa nämä kaksi diskurssia esitettiin yhtenä ekomodernisaatiodiskurssina. Vihreän kasvun näkemys poliittisesta vallasta oli kuitenkin demokraattisempi kuin Hajerin tai Dryzeikin ekomodernisaatiodiskursseissa, koska viitteitä siitä, että ympäristöpoliittiset päätökset tehtäisiin korporatiivisesti suljetujen ovien takana, ei diskurssista löytynyt. Poliittisen vallan osalta vihreä kasvu oli lähempänä Dryzeikin *demokraattinen pragmatismi* ja *taloudellinen rationalismi* -diskursseja. Joissakin teksteissä korostettiin demokraattista osallistumista, kuten Dryzeikin demokraattisessa pragmatismissa, ja joissakin kuluttajana vaikuttamista, kuten Dryzeikin taloudellisessa rationalismissa. Ekologisen modernisaation mukaisesta korporatiivisesta suljetusta päätöksenteosta ei kuitenkaan löytynyt viitteitä.

Myös kasvu-uskossa näkyi joitakin yhteneväisyyksiä Hajerin ekomodernisaatiodiskurssiin. Kasvu-uskossakin ympäristöteknologia nähtiin tuottavana toimialana, ja ympäristönsuojelu joissakin tilanteissa taloudellisesti kannattavana. Selkein yhteys kasvu-uskosta löytyy kuitenkin Dryzeikin kuvailemaan *ikuinen kasvu* -diskurssiin, jossa maapallon resurssit ovat rajattomat, koska niitä voidaan aina korvata toisilla resursseilla. Molemmissa diskursseissa uskottiin markkinoiden kykyyn ohjata resursien käyttöä, ja valtion vaikutusvaltaa markkinoihin haluttiin vähentää. Poliittinen vaikutusvalta oli kuluttajilla, jotka toimivat markkinoilla. Myös diskurssien luontokäsitykset olivat samanlaiset; luonto esiintyi lähinnä ihmisen raaka-aine- ja energiavarastona.

Kasvukritiikistä ei löytynyt juurikaan yhtymäkohtia Hajerin kuvaileman ekomodernisaatiodiskurssin kanssa. Mielenkiintoista on kuitenkin, että Hajer näkee *Limits to growth* -teoksen (Meadows ym. 1972) ekomodernisaatiodiskurssin taustalla. Tämän tutkielman aineistossa taas *Limits to growth* näytti olevan keskeinen lähde kasvukritiikin taustalla, ja eniten ekomodernisaatiota muistuttavassa vihreässä kasvussa taas ei juurikaan viitattu tähän teokseen tai esitetty sen mukaisia ajatuksia. Tulkiten tämän ristiriidan niin, että *Limits to growth* on aikanaan määritellyt ongelman (liian suuri luonnonvarojen kulutus ja kulutuksen eksponentiaalinen kasvu), ja ekomodernisaatiodiskurssi on

tuottanut tähän ongelmaan ratkaisuehdotuksen, jossa talouskasvusta ei tarvitse luopua. Nykyinen vihreä kasvu -diskurssi pitää tätä ratkaisuehdotusta edelleen hyvänä; sekä vihreässä kasvussa että ekomodernisaatiodiskurssissa talouskasvusta ei tarvitse luopua, ja molemmissa uskotaan vahvasti teknologisiin ratkaisuihin. Nykyinen kasvukritiikki taas on hylännyt tämän ratkaisuehdotuksen ja nostanut uudelleen esiin kasvukritiikin, koska ongelma nähdään talousjärjestelmässä, kulttuurissa ja arvoissa, joita teknologiat yksin eivät voi korjata.

Kasvukritiikki sisälsi elementtejä useista Dryzekin kuvailemista diskursseista. Yhteistä *survivalismi*-diskurssin kanssa oli ekosysteemien kantokyvystä puhuminen, ajatus maapallon rajallisuudesta sekä tulevan katastrofin uhka. Kasvukritiikistä ei kuitenkaan löytynyt viitteitä Dryzekin survivalismin autoritäärisestä politiikasta ja elitistisestä päätöksenteosta. Päinvastoin, kasvukritiikissä kaivattiin demokratian ja yhteisöllisyyden vahvistamista, ja nähtiin ruohonjuuritason liikkeissä paljon yhteiskunnallista muutospotentiaalia. Myös Dryzekin *vihreä tietoisuus*- sekä *vihreä politiikka* -diskursseissa nähtiin rajat joko talouskasvulle, tai ainakin ihmiskunnan materiaalisen kulutuksen kasvulle. Dryzekin vihreä tietoisuus -diskurssia kasvukritiikki muistutti myös siltä osin, että siinä luonnolla oli itseisarvoa, korostettiin ihmisten välistä tasa-arvoa, sekä kaipailtiin kulttuurista muutosta. Dryzekin vihreä tietoisuus -diskurssissa kuitenkin korostettiin vain yksilöitä muutoksen tekijöinä, ja unohdettiin hallitukset ja korporaatiot. Tällaista ajattelua kasvukriittisessä diskurssissa ei näkynyt. Vaikka yksilöt ja ruohonjuuritaso olivat toimijoina vahvasti läsnä, myös suurempiin toimijoihin kuten hallituksiin, sekä myös rakenteellisiin tekijöihin kiinnitettiin runsaasti huomiota. Tältä osin kasvukritiikki muistutti Dryzekin vihreä politiikka -diskurssia, jossa kaivattiin sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten rakenteiden muuttamista. Yhteistä vihreä politiikka -diskurssin kanssa oli myös tasa-arvon painottaminen. Kasvukritiikki painotti kuitenkin selvästi enemmän globaalia näkökulmaa, ja ympäristökriisiä yhtenä suurena ongelmana. Dryzekin vihreä politiikka -diskurssissa puhuttiin enemmän yksittäisistä ympäristöongelmista, vaikka niiden aiheuttajana nähtiinkin teollisuusyhteiskunnan rakenteisiin liittyvät ongelmat. Vihreä politiikka -diskurssissa ei myöskään ollut niin radikaaleja esityksiä talousjärjestelmän uudistamisesta kuin kasvukritiikissä, vaikka siinä kritisoitiinkin myös talousjärjestelmää.

Mielenkiintoisia tutkielman diskurssien kannalta ovat Dryzekin esittelemät Christoffin (1996a) näkemykset heikosta ja vahvasta ekomodernisaatiosta. Christoffin *heikko ekomodernisaatio* ei kaipaa muutoksia yhteiskunnan rakenteisiin tai instituutioihin. Se on ekonomistista, välineellistä ja teknologiapainotteista. Heikossa ekomodernisaatiossa päätöksenteko on suljettua ja korporatiivista, ja

asiantuntijoilla on paljon valtaa. Kansainvälinen ulottuvuus on heikko, ja kehitys tapahtuu kansallisvaltioiden rajojen sisällä. Christoffin *vahva ekomodernisaatio* taas on valmis tekemään muutoksia myös yhteiskunnan institutionaaliseen rakenteeseen ja talouteen. Siinä on myös avoin demokraattinen päätöksenteko, sekä kansainvälinen näkökulma mukana.

Tämän tutkielman kasvu-uskodiskurssi muistutti selvästi Christoffin heikkoa ekomodernisaatiota, eikä sisältänyt oikeastaan lainkaan ominaisuuksia vahvasta ekomodernisaatiosta. Kasvu-usko sisälsi pikemminkin elementtejä ajalta ennen ekomodernisaatiota, kuten atomistinen välineellinen luontokäsitys, sekä ympäristöongelmien näkeminen paikallisina saasteina. Vihreä kasvu -diskurssi taas oli demokraattisen näkökulmansa puolesta lähempänä Christoffin vahvan ekomodernisaation kuvausta kuin heikon. Toisaalta teknologian painottaminen itsenäisenä toimijana oli pikemminkin heikon ekomodernisaation piirre, eikä talouteen tai yhteiskunnan institutionaaliseen rakenteeseen ehdotettu kovin radikaaleja muutoksia. Voisi siis sanoa, että vihreä kasvu sijoittui Christoffin määritellyjen mukaisten heikon ja vahvan ekomodernisaation välille. Kasvukritiikki sijoittui selkeästi Christoffin vahvan ekomodernisaation määrittelyyn. Kasvukritiikissä oltiin valmiita tekemään radikaaleja muutoksia talousjärjestelmään. Pelkkään teknologiseen muutokseen ei uskottu, vaan kaivattiin kulttuurista muutosta. Päätöksenteon haluttiin olevan avointa ja demokraattista, ja kansainvälinen näkökulma oli vahva.

Myös Hajer ottaa kantaa heikkoon ja vahvaan ekomodernisaatioon, joiden erona hän näkee sen, että vahva ekomodernisaatio on refleksiivistä. Hajer määrittelee refleksiivisyyden diskursiiviseksi ominaisuudeksi; diskurssi on refleksiivinen silloin, kun se ei ainoastaan etsi ongelmaan ratkaisuja, vaan osallistuu myös itse ongelman määrittelyyn. Refleksiivinen ekomodernisaatio ei siis etsi vain keinoja ympäristöongelmien ratkaisemiseen, vaan ottaa kantaa myös siihen, mistä ympäristöongelmissa on kysymys. Refleksiivinen ekomodernisaatio pitää sisällään kriittisen itsetietoisuuden, ja se sisältää myös modernisaation taustalla olevien arvojen ja normien pohdintaa.

Kasvu-usko ja vihreä kasvu -diskursseissa ei ollut nähtävissä modernisaation arvojen ja normien kriittistä pohdintaa. Modernisaatioprosessia ja erityisesti teknologista kehitystä käsiteltiin kyseenalaistamattomina asioina. Vihreässä kasvussa keskusteltiin kuitenkin teknologisen kehityksen suunnasta, eli toivottiin puhtaampien teknologioiden edistämistä, kun kasvu-uskossa taas puhuttiin lähinnä teknologisen kehityksen kiihdyttämisestä.

Kriittistä itsetietoisuutta oli havaittavissa vihreä kasvu- ja kasvukritiikidiskursseissa: Molemmissa myös kyseenalaistettiin omia argumentteja, sekä pohdittiin omien ehdotusten toteuttamiskelpoisuutta. Kaikissa diskursseissa oli oma tapansa määritellä ympäristöongelmat, mutta missään diskurssissa tätä ongelmanmäärittelyä ei puhuttu kovin selkeästi auki. Diskurssit ikään kuin ottivat oman ongelmanmäärittelynsä annettuna, ja kuulosti siltä, että niissä oletettiin muiden diskurssien jakavan saman käsityksen ympäristöongelmien luonteesta.

Arvojen kriittinen pohdinta oli kasvukritiikissä keskeistä. Myös teknologiseen kehitykseen sekä modernisaatioon ylipäättään suhtauduttiin kriittisesti ja arvioivasti. On mielenkiintoista, että Keynes on kirjoittanut postmateriaalisesta arvomuutoksesta nimenomaan talouteen liittyvänä ilmiönä jo 1930-luvulla (Keynes 1933). Keynes ennusti tällaisen postmateriaalisen arvomuutoksen tapahtuvan ”sadan vuoden kuluttua”, eli 2030-luvulla. Keynes kyllä myös tunnisti esseessään ihmisten mahdollisuuden keksiä itselleen loputtomasti suhteellisia kulutustarpeita, mutta arveli silti ihmiskunnan olevan kykeneväinen luopumaan materiaalisista arvoista sitten kun perustarpeet on tyydytetty. Yksi tulkinta kasvukriittisen diskurssin esiintulosta voisikin olla se, että se on osa Keynesin tarkoittamaa arvomuutosta.

Myös Beck ym. (1994) ottavat kantaa refleksiiviseen modernisaatioon. Beckin reflexive modernisation –teorian mukaan teollisuusyhteiskunnan keskeiset instituutiot eivät ole kykeneviä ratkaisemaan ympäristökriisiä (Beck ym. 1994). Kritisoiitinko tutkielman diskursseissa sitten teollisuusyhteiskunnan instituutioita? Kasvukriittinen diskurssi kritisoi instituutioista talousjärjestelmää ja kultuskulttuuria. Vihreä kasvu kritisoi pääosin vääränlaisia teknologioita. Kasvu-usko kritisoi julkista taloutta ja halusi supistaa sen kokoa, mutta ei ympäristöongelmien vaan talouden kasvattamisen vuoksi.

Diskurssien merkitys ympäristöpolitiikassa

Sosiaalinen konstruktivismi tarkoittaa ajattelua, jonka mukaan kielellä ja vuorovaikutuksella luodaan todellisuutta (ks. kohta 3.2 Diskurssi ja tarinalinjat). Sosiaalinen konstruktivismi on myös diskurssianalyysin menetelmän taustalla, ja tutkimusnäkökulmana se on hyvä väline itsestäänselvyksien kyseenalaistamiseen. Hajer (1995) puhuu paljon siitä, kuinka diskurssin avulla rajataan päätös- ja ratkaisuvaihtoehtoja ympäristöpolitiikassa. Kommunikaatio pitää yllä ja uusintaa diskurssia, joka joko ylläpitää nykyisiä valtarakenteita tai haastaa niitä. Poliitiikan avaintoimijat saattavat pitää status

quota yllä diskurssin avulla. Kasvu-usko -diskurssin toimijoista ainakin elinkeinoelämän etujärjestöillä on motiivi ylläpitää kasvu-usko -diskurssia, koska niiden jäsenorganisaatiot hyötyvät taloudellisesta kasvusta. Kansalaisjärjestöillä ja -liikkeillä taas on motiivi haastaa status quo, jos talouskasvu vaikuttaa negatiivisesti niiden ajamiin asioihin.

Hajerin (1995) mukaan ympäristöliikkeellä on dilemma sen suhteen, mennäkö mukaan valtiolliseen puhetapaan vai säilyttääkö omansa. Valtion puhetavan käyttöönotto antaa enemmän valtaa käytännön politiikassa, kun taas oman puhetavan käyttö saattaa johtaa vaikutusvallan menettämiseen. Esimerkiksi kansalaisjärjestöt saattavat suodattaa joissakin tilanteissa puheestaan radikaalit ehdotukset pois, koska toteutumattomilla ehdotuksilla on kielteinen vaikutus. Siten ne voimistavat ja uusintavat osaltaan keskitien kohtuullista ekomodernisaatiodiskurssia. Teräväinen (2010) sekä Alapuro (1995) viittaavat erityisesti suomalaisten kansalaisjärjestöjen valtiollistumiseen, joka johtuu siitä, että kansalaisjärjestöt ovat riippuvaisia valtion rahoituksesta. Teräväisen mukaan valtion rahoitus on rajoittanut kansalaisjärjestöjen kapasiteettia tuottaa vaihtoehtoisia tulkintoja yhteiskunnallisista asioista.

Vihreä kasvu -diskurssin voisi tulkita tämän tutkielman aineistossa valtiolliseksi puhetavaksi, koska sen taustaorganisaatioissa painottuivat viranomaiset sekä poliittiset kirjoittajat. Hajerin huomiota voikin tässä soveltaa sen pohtimiseen, onko ympäristöliike Suomessa ottanut vihreän kasvun mukaisen valtiollisen puhetavan. Diskurssien taustaorganisaatioiden tarkastelu ei kuitenkaan tue tällaista ajatusta, koska kansalaisjärjestöt eivät olleet vahvasti edustettuina vihreä kasvu -diskurssissa (vain yksi kirjoitus), vaan radikaalimmassa kasvukritiikissä. Kansalaisjärjestöillä ja -liikkeillä oli siis rohkeutta tehdä radikaaleja ehdotuksia talouskasvukeskustelussa.

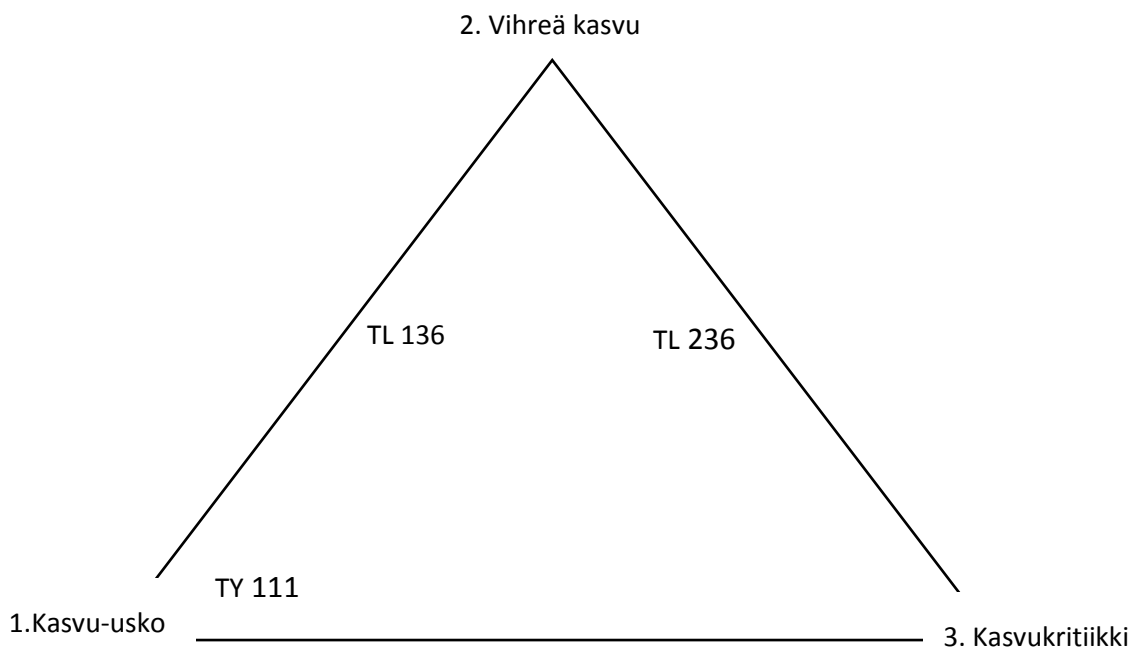
Vihreän kasvun kirjoittajissa painottuivat viranomaisten lisäksi poliittiset kirjoittajat, ja niissä erityisesti vihreät (puolet poliittisten organisaatioiden kirjoituksista oli vihreiden edustajien kirjoituksia). Hajerin ajatusta voisikin soveltaa siihen, miksi vihreiden kirjoittajia esiintyi selkeästi enemmän vihreässä kasvussa kuin kasvukriittisessä diskurssissa. Ehkäpä vihreiden edustajat pysyvät mieluummin valtiollista puhetapaa edustavassa keskitien vihreä kasvu -diskurssissa, koska eivät halua luopua vaikutusvallasta käytännön politiikassa?

6.2 Diskurssi jatkumona

Tässä osassa pohdintalukua siirryn vielä pohtimaan diskurssianalyysin ominaisuuksia menetelmänä. Kyseessä on siis eräänlainen diskussioluku, jossa tarkastelen kriittisesti valitsemani menetelmän so-
pivuutta tutkielman aineistoon.

Aineistosta hahmottelemisani diskursseissa oli paljon yhteneväisyyksiä ja yhteisiä tarinalinjoja, ja joissakin kohdin diskurssien tiukka erittely toisistaan tuntuikin jopa teennäiseltä. Olisi yhtä hyvin voinut ajatella, että tekstit eivät sijoitu selkeästi rajattaviin diskursseihin, vaan jonkinlaiselle diskurs-
sijatkumolle. Esimerkiksi Vihreä kasvu -diskurssista löytyi joitakin kirjoituksia, joissa esitettiin kasvu-
kritiikkiä, mutta päädyttiin kuitenkin vihreän kasvun mukaisiin ratkaisuehdotuksiin. Syntyi vaiku-
telma, että kirjoittajat eivät olleet oikein varmoja omasta kannastaan. On myös mahdollista, että he
pitivät kasvukritiikkiä kiinnostavana, mutta eivät osanneet tai uskaltaneet ehdottaa sen mukaisia
ratkaisuja. Vihreän kasvun ratkaisut olivat tutumpia ja helpommin ymmärrettäviä, joten monet kir-
joittajat ehdottivat niitä, vaikka olivat pohjavireeltään kasvukriittisiä. Kasvu-uskosta löytyi myös joi-
takkin kirjoituksia, joissa oltiin valmiita taloudelliseen ohjaukseen esimerkiksi ympäristöystävällisten
teknologioiden edistämiseksi. Kasvu-uskon kirjoituksista löytyi siis myös vihreän kasvun mukaisia
ajatuksia, ja valmiuksia rajoittaa taloudellisen toiminnan vapauksia ympäristönsuojelun vuoksi.

Yksi tapa hahmotella diskursseja voisikin laatikkomaisen luokittelun sijasta olla se, että tekstit sijait-
sisivat diskurssien jatkumolla, eivätkä sijoitettuina sata prosenttisesti tiettyyn diskurssiin. Diskurssit
olisivat jatkumon ääripäät, ja tekstinäytteet sijoittuisivat jatkumolle sen mukaan kuinka puhtaasti
ne mitään diskurssia edustavat. Hahmottelen tätä kuvassa 10. kolmion avulla, jossa kolmion kukin
kärki edustaa yhtä diskurssia. Kuvio voisi olla myös jonkin muun muotoinen riippuen siitä, kuinka
monta eri diskurssia aineistosta olisi rajattu.



Kuva 10. Diskurssit jatkumona. Diskurssit 1, 2 ja 3 ovat kolmion kärjissä. Näyte TY 111 edustaa selkeästi kasvu-uskoa. Näyte TL 136 edustaa selkeimmin vihreää kasvua, mutta siitä löytyy myös kasvu-uskon mukaisia elementtejä. Myös näyte TL 236 edustaa vihreää kasvua, mutta se sisältää paljon myös kasvukriittisiä elementtejä.

Tällaisessa kuvitteellisessa analyysitavassa näytteitä ei olisikaan sijoitettu aina täydellisesti jonkin tietyn diskurssin edustajaksi, vaan niiden sijaintia diskurssien välisessä maastossa olisi arvioitu jatkumona. Tällainen analyysitapa olisi voinut sopia sikäli hyvin tämän opinnäytetyön aineistoon, että kaikki näytteet eivät edustaneet hahmottelemiani diskursseja puhtaasti, vaan niissä saattoi esiintyä piirteitä useista diskursseista erilaisilla painotuksilla. Jotta tällainen analyysitapa olisi ollut mahdollista, olisi aineiston kuitenkin pitänyt olla huomattavasti suppeampi, tai tutkielmaan käytetyn työtuntimäärän huomattavasti suurempi kuin opinnäytetyössä. Tämän tutkielman tarkoituksena oli kuitenkin myös saada yleiskuva talouskasvun ja ympäristön suhteesta käytävästä keskustelusta Suomessa, joten laajemman aineiston pinnallisempi analysointi oli perusteltua.

Esittelin tämän jatkumoajatuksen siksi, etten antaisi vaikutelmaa, että näytteet edustavat täysin puhtaasti diskurssia johon olen ne luokitellut. Näytteen luokittelu on tiettyyn diskurssiin on tapahtunut nimenomaan pääasiallisen puhetavan perusteella, eikä se tarkoita sitä, etteikö näytteestä

voisi löytyä myös muita elementtejä pienemmällä painotuksella. Lisäksi opinnäytetyö on myös oppimisprosessi, ja diskurssin ymmärtäminen jatkumona on ollut osa tätä pitkää oppimisprosessia.

7. Yhteenveto ja johtopäätökset

Analysoin tutkielmassani suomalaista keskustelua talouskasvun ja ympäristön suhteesta. Aineistonani oli talouskasvuun ja ympäristöön liittyvillä hakusanoilla internetistä etsittyä materiaalia, jonka muotoa tai julkaisijaa ei ollut mitenkään rajattu. Lopullinen analysoitu aineisto koostui 126 dokumentista, joissa oli yhteensä 1567 sivua. Aineisto oli hyvin heterogeenistä, sisältäen esimerkiksi blogeja, verkkolehtiä, keskustelupalstoja ja laajoja raportteja. Tutkin aineistoa laadullisen sisällyönanalyysin sekä diskurssianalyysin keinoin, etsien väittämiä talouskasvusta ja talouskasvun ja ympäristön suhteesta. Tarkastelin, miten diskurssit luovat todellisuutta, eli millaisina ilmiönä talouskasvu sekä talouskasvun ja ympäristön suhde esitetään. Tarkastelin myös, miten eri diskurssien taustalla vaikuttivat erilaiset käsitykset ympäristöongelmien luonteesta, sekä itse luonnosta.

Rajasin aineistosta kolme diskurssia, jotka nimesin kasvu-uskoksi, vihreäksi kasvuksi ja kasvukritiikiksi. Diskurssien kuvailun lisäksi tutkin näiden kolmen diskurssin rajapintoja, sekä niiden välistä keskustelua ja keskustelun kohtaamattomuuksia. Tutkin diskursseja Maarten A. Hajerin (1995) sekä John S. Dryzekin (2005) ympäristödiskurssien kehityksessä.

Luokittelin aineiston kirjoittajat taustaorganisaatioidensa perusteella kahdeksaan eri organisaatioluokkaan, joita olivat kansalaisjärjestöt ja -liikkeet, siviilit, poliittiset, akateemiset, media, viranomaiset, kaupalliset toimijat sekä etujärjestöt. Määrittelin taustaorganisaation lähtökohtaisesti kirjoittajan itse ilmoittaman tittelin perusteella. Joissakin tapauksissa, kun se oli tarkoituksenmukaista, taustaorganisaatio määrittyi tekstissä esiintyvän puhujan taikka dokumentin julkaisseen organisaation perusteella (ks. luokittelun periaatteista kohdasta 3.2 Kirjoittajien taustaorganisaatiot).

Diskurssien suhtautuminen talouskasvuun oli hyvin erilaista. Kasvu-usko -diskurssissa talouskasvua pidettiin itsestään selvästi tavoiteltavana asiana ja jopa itseisarvoisena päämääränä, joka tulee nostaa politiikan ensimmäiseksi päämääräksi kaikkien muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden ohi. Kasvun ei nähty aiheuttavan ympäristö- tai sosiaalisia ongelmia, vaan näiden ongelmien katsottiin johtuvan kasvun puutteesta. Toisaalta ympäristöongelmia pidettiin myös riskinä talouskasvulle, ja tämän vuoksi ympäristönsuojelua ei välttämättä sinänsä vastustettu. Tyypillisiä teemoja ja käsitteitä tässä diskurssissa olivat esimerkiksi kilpailukyky, elintaso, tuottavuus ja työllisyys. Käsitteitä *kasvu* ja *kehitys* käytettiin toistensa synonyymeina. Elintason kasvattamisella oli kasvu-uskossa kiire, ja kasvun vauhtia tuli koko ajan kiihdyttää. Diskurssi oli hyvin ihmiskeskeinen. Tärkeimpiä yhteiskunnallisia toimijoita tässä diskurssissa olivat markkinoilla toimivat yritykset ja kuluttajat. Myös valtioilla oli

rooli, koska valtioiden tehtävänä oli kilpailla keskenään taloudellisessa kasvussa. Julkisen talouden kokoa ja valtion vaikutusvaltaa markkinoilla toivottiin kuitenkin supistettavan.

Vihreässä kasvussa taloudellista kasvua pidettiin välttämättömänä pahana. Talouskasvun nähtiin aiheuttavan ympäristöongelmia, mutta sitä pidettiin välttämättömänä työllisyyden ja hyvinvointivaltion rahoituksen vuoksi. Ympäristöongelmista arveltiin päästävän eroon vähähiilisillä teknologioilla, informaatio- ja palvelutalouteen siirtymisellä, uusiutuvilla energianlähteillä sekä ekotehokkuudella. Tyypillisiä teemoja ja käsitteitä tässä diskurssissa olivat esimerkiksi kestävä kehitys, ilmastonmuutos ja hiilipäästöt, cleantech, informaatioteknologia, uusiutuvat energiat sekä ekotehokkuus. Merkittävien yhteiskunnallinen toimija oli tässä diskurssissa teknologia. Teknologia oli diskurssissa nimenomaan itsenäinen toimija, saaden aikaan yhteiskunnallista muutosta itsenäisesti ilman teknologian käyttäjien roolia. Myös kuluttajilla ja yrityksillä oli rooli yhteiskunnallisessa muutoksessa, koska heidän odotettiin tuottavan ja ostavan vihreitä tuotteita ja palveluja. Valtion puolestaan odotettiin edistävän puhtaita teknologioita taloudellisella ohjauksella.

Kasvukriittisessä diskurssissa jatkuvaa talouskasvua nimenomaan rikkaissa maissa pidettiin sekä ympäristöongelmien että sosiaalisten ongelmien aiheuttajana, ja rikkaiden yhteiskuntien toivottiin luopuvan talouskasvun tavoittelusta. Kehitysmaissa talouskasvu sen sijaan nähtiin edelleen tarpeellisenä. Tyypillisiä teemoja ja käsitteitä tässä diskurssissa olivat ekologinen kantokyky, rajattoman kasvun mahdottomuus rajallisella maapallolla, kulutuskritiikki, vapautuminen kasvupakosta, elämänlaadun ja onnellisuuden tavoittelu sekä arvomuutos. Diskurssissa arvostettiin hitautta, joka näyttäytyi vastakohtana kasvu-uskossa esiintyneelle kiireelle. Merkittävimpiä yhteiskunnallisia toimijoita muutoksessa olivat yksittäiset ihmiset sekä kansalaisliikkeet. Ruohonjuuritason toiminnan arvostus oli tässä diskurssissa vahvaa, ja siinä toivottiin demokratian vahvistamista sekä paikallisdemokratian lisäämistä. Tutkijoilla ja akateemisilla toimijoilla oli tiedon tuottajan rooli yhteiskunnallisessa muutoksessa. Valtiolta taas toivottiin tehokkaampaa talouden ohjaamista esimerkiksi verotuksen avulla.

Keskustelussa talouskasvusta ja ympäristöstä esiintyi monia kohtaamattomuuksia. Tämä on merkityksellistä, jos talouskasvun ja ympäristön suhteesta käytävässä keskustelussa halutaan löytää ratkaisuja ympäristöongelmiin.

Ensinnäkin eri diskurssien edustajien oli vaikeaa ymmärtää toistensa näkökohtia, koska heidän ajattelunsa taustalla olivat kohtalaisen erilaiset käsitykset ympäristöongelmien luonteesta. Kasvu-uskossa ympäristöongelmat olivat yleensä saasteita, ja ne olivat paikallisia. Vihreässä kasvussakin

saasteet olivat pääosassa, mutta muunkinlaiset ympäristöongelmat saivat mainintoja. Ilmastonmuutos sai paljon painoarvoa, eli sikäli ympäristövaikutusten globaali mittakaava huomioitiin, mutta toisinaan ympäristövaikutuksista ja hiilipäästöistä puhuttiin toistensa synonyymeina. Kasvukritiikissä ympäristöongelmia kuvailtiin tyypillisimmin yhtenä suurena globaalina kriisinä, jonka aiheuttaa rikkaiden maiden liian suuri elintaso ja sen mukanaan tuoma suuri luonnonvarojen kulutus.

Myös käsitykset itse luonnosta poikkesivat toisistaan. Kasvu-uskossa luonto oli tyypillisimmin kokonaisuus raaka-aineita, jotka ovat kaikki ihmisen käytettävissä. Vihreässä kasvussa taas luonto oli systeemi, josta ihminen on riippuvainen, ja siksi ihmistoiminnan ympäristövaikutuksia tuli vähentää. Myös kasvukritiikissä korostettiin paljon ihmisen riippuvuutta luonnosta, mutta toisaalta luonnolla vaikutti olevan myös itseisarvoa, ja ympäristövaikutuksia tuli vähentää näistä molemmista syistä.

Myös tieteellisten termien käytössä esiintyi kohtaamattomuuksia diskurssien välillä. Luonnontieteellisten termien osalta kasvukritiikissä käytettiin esimerkiksi rutiininomaisesti monimutkaisia termejä kuten ekologinen kantokyky, ja syntyi vaikutelma, että näiden oletettiin olevan yleisesti ymmärrettyjä. Kuitenkaan esimerkiksi kasvu-uskolle ekologista kantokykyä ei useimmiten ollut edes olemassa, koska diskurssissa tyypillisin käsitys luonnosta ei ollut ekologinen systeemi, vaan raaka-ainevarasto.

Keskusteluun ekotehokkuudesta ympäristöongelmien mahdollisena ratkaisuna liittyi paljon ongelmia. Erityisesti taloustieteellisten termien käytössä esiintyi epäselvyyttä ja hajanaisuutta. Ristiriitoja esiintyi ensinnäkin irtikytkenän käsitteeseen liittyen. Kasvu-uskossa oltiin tyypillisimmin sitä mieltä, että bkt:n ja ympäristövaikutusten irtikytkenä on jo tapahtunut. Vihreässä kasvussa suhtautuminen irtikytkenään oli vaihtelevaa ja osin epäloogistakin. Kasvukritiikissä taas irtikytkenää ei pidetty todennäköisenä tai edes mahdollisena. Irtikytkenään liittyvä ristiriita diskursseissa selittyi sillä, että kasvu-uskossa ja vihreässä kasvussa puhuttiin käytännössä suhteellisesta irtikytkenästä, vaikka käsitettä ei yleensä käytetty. Kasvukritiikissä taas puhuttiin absoluuttisesta irtikytkenästä. Syntyi vaikutelma, että osa vihreän kasvun kirjoittajista ei ymmärtänyt mitä eroa näillä termeillä on. Kohtaamattomuuteen vaikutti tässä myös se, että kasvu-uskossa ei nähty globaalin ympäristökriisin olemassaoloa, joten paikallisten ympäristöhaittojen väheneminen korkean elintason alueilla nähtiin riittäväksi todisteeksi bkt:n ja ympäristövaikutusten irtikytkenästä. Myös vihreässä kasvussa irtikytkenäargumentteihin vaikutti näkemys ympäristöongelmien luonteesta. Joissakin kirjoituksissa

hiilipäästöjä käytettiin ympäristövaikutusten synonyyminä, ja tällöin bkt:n ja ympäristövaikutusten irtikykentään riittää hiilipäästöjen vähentäminen teknologisen muutoksen avulla.

Irtikykentään liittyvien ajatusten selventäminen talouskasvukeskustelussa olisi erittäin tärkeää, koska suhteellinen irtikykentä tarkoittaa ympäristövaikutusten kasvamista hitaammin kuin bkt, mutta ei niiden vähenemistä (ks. kohta 2.2 Suhteellinen ja absoluuttinen irtikykentä). Suhteellista irtikykentää on todellakin tapahtunut monissa maissa, ja myös keskimääräinen globaali energia- ja materiaalitehokkuus on parantunut viime vuosisadalla huomasti suhteessa bruttokansantuotteen. Tämä ei ole kuitenkaan johtanut energian tai luonnonvarojen kulutuksen vähenemiseen (Krausmann ym. 2009). Absoluuttinen irtikykentä voisi tapahtua ekotehokkuuden ansiosta vain, jos ekotehokkuus paranisi nopeammin kuin bkt kasvaa. Kuitenkin myös itse ekotehokkuuden paraneminen voi osaltaan kasvattaa bruttokansantuotetta (ks. esim. Sorrell 2010, Ayres ja van den Bergh 2005).

Toinen ekotehokkuuskeskustelun ongelma liittyi rebound-efektiin ja Jevonsin paradoksiin (ks. kohta 2.2 Rebound-efekti ja Jevonsin paradoksi). Vaikka ekotehokkuus oli vihreä kasvu -diskurssin ydin-teemoja, rebound-efektin tai Jevonsin paradoksin käsitteet olivat käytössä kohtalaisen harvoin, ja ilmiön käsittely oli yleensä melko suppeaa tai jopa epäjohdonmukaista. Rebound-efektistä tunnettiin parhaiten suora mikrotaloudellinen puoli, eli siitä puhuttiin lähinnä tiettyyn tuotteeseen liittyvänä ilmiönä (ekotehokkuuden lisääntyminen jonkin tietyn tuotteen kohdalla johtaa tämän nimenomaisen tuotteen kulutuksen kasvuun). Epäsuoraa rebound-efektiä (tehokkuuden ansiosta säästetyt rahat käytetään johonkin muuhun) sekä makrotaloudellista rebound-efektiä (investointivaikutukset) tuotiin yllättävän vähän esiin ekotehokkuuskeskustelussa. Nämä näkökulmat olisivat kuitenkin olennaisia silloin, kun halutaan keskustella siitä, voivatko talouskasvun haitalliset ympäristövaikutukset vähentyä ekotehokkuuden ansiosta. Vielä yllättävämpää oli oikeastaan se, että rebound-efektiä käsiteltiin kohtalaisen vähän myös kasvukriittisissä kirjoituksissa, vaikka niissä suhtauduttiin kriittisesti ekotehokkuuteen ympäristöongelmien ratkaisuna. Yleisimmin kasvukritiikissä kerrottiin rebound-efektin olemassaolo lyhyenä toteamuksena, mutta ilmiöön ei pureuduttu sen syvällisemmin. Kasvu-usko -diskurssin kirjoituksissa taas rebound-efekti tai Jevonsin paradoksi eivät saaneet yhtäkään mainintaa.

Kolmas ekotehokkuuskeskustelun heikko kohta oli aineettoman talouden idean käsittely. Ajatus aineettomasta taloudesta esiintyi keskustelussa jonkinlaisena epämääräisenä haaveena, jossa viitattiin palvelu- ja informaatiotalouteen aineettomina talouden aloina. Aineistosta ei kuitenkaan juuri löytynyt konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä voisivat olla rahalla ostettavat tuotteet tai palvelut, jotka eivät kuluta lainkaan luonnonvaroja. Palvelut ja informaatioteknologiat eivät tällaisia lähtökohtaisesti ole, vaan kuluttavat luonnonvaroja ja aiheuttavat ympäristövaikutuksia siinä missä tavaroitten tuotantokin (ks. esim. Fettweis ja Zimmermann 2008, Seppälä ym. 2009). Tämä tuotiin myös joissakin vihreän kasvun ja kasvukritiikin kirjoituksissa esiin. Koko aineistossa ainoa konkreettinen esimerkki siitä, miten talous voisi kasvaa aineettomasti, oli yhdessä vihreän kasvun näytteessä esitetty viittaus entistä parempiin kirjoihin.

Keskustelussa talouskasvun ja ympäristön suhteesta olisi siis paljon selkeyttämisen varaa. Keskustelussa käytettiin monimutkaisiakin käsitteitä ilman käsitteiden merkityksen avaamista. Toisaalta näkemyksiä perustettiin ilmiöihin, jotka esitettiin vain lyhyenä toteamuksena, tai joiden mahdollisuudesta toteutua ei osattu antaa konkreettisia esimerkkejä. Eri diskurssien kirjoittajien oli myös vaikeaa ymmärtää toisiaan, koska taustalla voimakkaasti vaikuttavia näkemyksiä ympäristöongelmien luonteesta sekä itse luonnosta ei tuotu selkeästi esiin oman näkemyksen perusteluina tai taustaoletuksina.

Kirjoittajien taustaorganisaatioissa oli selviä eroja siinä, millaisissa suhteissa eri organisaatiot esiintyivät eri diskursseissa. Kasvu-uskossa painottuivat elinkeinoelämän ja tuottajien etujärjestöt sekä akateemiset kirjoittajat. Myös viranomaisia ja poliittisia kirjoittajia oli kohtalaisen paljon. Vihreässä kasvussa taas poliittiset kirjoittajat ja viranomaiset olivat eniten edustettuina. Vihreän kasvun poliittisista kirjoittajista erottui erityisesti vihreiden runsas edustus. Kasvukritiikin kirjoittajissa taas painottuivat erittäin voimakkaasti kansalaisjärjestöt ja -liikkeet. Myös siviilejä, akateemisia sekä poliittisia kirjoittajia oli kasvukriittisessä diskurssissa kohtalaisen paljon.

Akateemiset kirjoittajat jakautuivat kaikkein tasaisimmin kolmeen eri diskurssiin. Kansalaisjärjestöt ja -liikkeet taas painottuivat hyvin selkeästi kasvukritiikkiin. Etujärjestöjen kirjoitukset taas sijoittuivat kaikki kasvu-uskoon, eli muissa diskursseissa ei esiintynyt yhtään etujärjestöjen kirjoitusta. Tulos ei ollut yllättävä sikäli, että elinkeinoelämän ja tuottajien etujärjestöillä on motiivi puhua talouskasvun puolesta, koska se hyödyttää heidän jäsenjärjestöjään. Yllättävää oli kuitenkin ehkä se, että etu-

järjestöjen kirjoitukset sijoittuivat kaikki kasvu-uskoon, eikä niitä ollut yhtään vihreä kasvu -diskurssissa. Miksi talouskasvu on etujärjestöille nimenomaan itseisarvoinen päämäärä eikä väline johonkin muuhun? Tämän opinnäytetyön aineisto ei antanut vastausta kysymykseen. Erikoista oli se, että etujärjestöjen käsitykset ympäristöongelmien luonteesta ja myös itse luonnosta olivat niin atomistisia: Ympäristöongelmia käsiteltiin paikallisina saasteongelmina. Luonto taas oli lähinnä raaka-ainetarasto, eikä sitä ollut olemassa ekologisena systeeminä josta ihminen on riippuvainen. Käsitykset luonnosta ja ympäristöongelmien luonteesta olivat siis peräisin ajalta ennen 1980-luvun lopun ekomodernisaatiota. Näin vanhanaikaisen lähestymistavan voisi kuvitella olevan jopa haitallinen etujärjestöjen edustamalle elinkeinoelämälle.

Viranomaisten kirjoitukset painottuivat vihreä kasvu -diskurssiin, joten sen voisi tulkita tämän tutkielman aineistossa valtiolliseksi puhetavaksi. Hajer (1995), Teräväinen (2010) sekä Alapuro (1995) ovat tehneet huomion, että kansalaisjärjestöt noudattavat usein valtiollista puhetapaa saadakseen enemmän painoarvoa käytännön politiikassa. Tämän tutkielman tuloksissa tällaista tendenssiä ei kuitenkaan löytynyt, vaan kansalaisjärjestöt ja -liikkeet olivat ylivoimaisesti edustettuina nimenomaan radikaaleimmassa kasvukriittisessä diskurssissa. Kansalaisjärjestöt eivät siis esiintyneet keskitien diskurssin uusintajina, vaan pikemminkin keskusteluagendan laajentajina. Mielenkiintoista oli myös siviilikirjoittajien painottuminen kasvukritiikkiin. Kasvukriittisillä kirjoittajilla näytti olevan paljon talous- ja luonnontieteellistä tietoa, vaikka suuri osa allekirjoitti tekstinsä ilman akateemista titeliä.

Dryzek (2005) luokitteli omassa diskurssianalyysissään (ks. taulukko 1 s. 9-13) vihreät puolueet radikaalin ympäristödiskurssin tuottajiksi. Tämän tutkielman aineistossa Suomen vihreät ei kuitenkaan tuottanut radikaalia ympäristödiskurssia, vaan pysyi keskitien ekomodernisaatiodiskurssissa. Aineisto ei kuitenkaan mahdollistanut ilmiön syiden syvällisempää pohdintaa. Vihreän politiikan puhettavan syvempi analyysi edellyttäisi aineiston laajentamista, ja sopisikin erinomaisesti suomalaisen ympäristödiskurssin jatkotutkimusaiheeksi. Erittäin kiinnostavia tutkimusaiheita voisivat olla myös laajemmilla aineistoilla tehty analyysi ekotehokkuusargumenttien perusteluista, sekä sellaisen diskurssin esiintyvyydestä, jossa teknologia esitetään itsenäisesti yhteiskunnallista muutosta aikaansaavana toimijana.

Tämän tutkielman perusteella vaikutti siltä, että nykyinen kasvukriittinen diskurssi on onnistunut laajentamaan taloudesta ja ympäristöongelmista 2010-luvulla käytävää keskustelua siten, että talouskasvun tavoittelu ja ekomodernisaation teknologiseen kehitykseen keskittyvät ratkaisut voidaan jälleen kyseenalaistaa. Arvomuutoksen ja kulttuurisen muutoksen tuominen mukaan ympäristöongelmien ratkaisuvaihtoehtoihin on uutta ainakin verrattuna Hajerin ja Dryzeikin kuvailemiin 1980-luvun lopulla syntyneisiin ekomodernisaatiodiskursseihin. Vaikka kasvukritiikkiä on esitetty runsaasti jo 1970-luvulla, kasvukriittisen diskurssin voi katsoa laajentaneen ympäristöpoliittisten ratkaisuvaihtoehtojen valikoimaa sikäli, että se on tuonut kasvukritiikin takaisin keskusteluagendalle uusilla argumenteilla. Sitä, kuinka laajasti yhteiskunnassamme kasvukritiikkiä esitetään, ei valitettavasti ollut mahdollista tämän tutkielman aineistosta arvioida. Elinkeinoelämän valtuuskunnan vuonna 2014 tekemä arvotutkimus viittaisi siihen, että kasvukriittinen ajattelu ei ole täysin marginaalista ainakaan kansalaisten keskuudessa. Tutkimuksessa yli 70 % suomalaisista oli täysin tai osittain samaa mieltä väitteen ”Pyrkimällä jatkuvaan taloudelliseen kasvuun ihminen tuhoaa vähitellen luonnon ja lopulta myös itsensä” -kanssa². Myös sen, että joissakin kasvu-usko -diskurssin teksteissä vastattiin kasvua kohtaan esitettyyn kritiikkiin, voi katsoa osoittavan, että kasvukritiikki ei ole täysin marginaalinen ilmiö.

Talouskasvukeskustelun selkeyttämällä olisi suuri ympäristöpoliittinen merkitys, koska globaaleihin ympäristöongelmiin ei ole toistaiseksi löydetty riittäviä ratkaisuja. Luonnon monimuotoisuus köyhtyy nopeasti (esim. Galli ym. 2014, Chapin ym. 2000). Vaikka ekotehokkuus on jatkuvasti parantunut, luonnonvarojen globaali kokonaiskulutus on vuosina 1900-2005 kahdeksankertaistunut. Samaan aikaan maapallon väestö on vain nelinkertaistunut, joten keskimäärin luonnonvarojen kulutus henkeä kohden on kaksinkertaistunut. (Krausmann ym. 2009). Luonnonvarojen käytön kasvulla on yhteys moniin ympäristöongelmiin, koska luonnonvarojen käyttöönotto tuhoaa ja muuttaa elinympäristöjä sekä vaikuttaa aineiden kiertoon luonnossa. Niin kauan kuin kestävä ratkaisua globaaleihin ympäristöongelmiin ei ole löydetty, eikä talouskasvun yhteyttä luonnonvarojen kulutukseen ja haitallisiin ympäristövaikutuksiin ole pystytty purkamaan, on talouskasvusta aihetta keskustella kriittisesti. Jatkuvan elintason nousun ei ole syytä olla kyseenalaistamaton itsestäänselvyys.

² EVA:n Arvo- ja asennetutkimusten tietokanta. <http://www.eva.fi/arvopankki/perusnakyma.php?q=143>. Katsottu 17.1.2018.

8. Lähteet

- Alapuro, R. (1995). Kansalaisjärjestöt ja valtio. Teoksessa: M. Kantola, J.-P. Lehtonen, and M. Liuskari, toim. Murroksia. Historian ja yhteiskuntaopin opettajien vuosikirja 23. Pieksämäki: Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto, 99–110.
- Alasuutari, P. Laadullinen tutkimus 2.0. (2011). Vastapaino: Tampere.
- Ayres, R.U. ja van den Bergh, J.C.J.M. (2005). A theory of economic growth with material/energy resources and dematerialization: Interaction of three growth mechanisms. *Ecological Economics* 55 (2005) 96-118.
- Beck, U., Giddens, A. ja Lash, S. (1994). *Reflexive modernization: Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*. Cambridge: Polity.
- Brundtland, G. H. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: "Our Common Future". United Nations: New York.
- Chapin, F. S., III, E. S. Zaveleta, V. T. Eviner, R. L. Naylor, P. M. Vitousek, S. Lavorel, H. L. Reynolds, D. U. Hooper, O. E. Sala, S. E. Hobbie, M. C. Mack, ja S. Diaz. (2000). Consequences of changing biotic diversity. *Nature* 405:234–242.
- Christoff, P. (1996a). Ecological modernisation, ecological modernities. *Environmental politics* 5: 476-500.
- Daly, H. (1977). *Steady state economy*. San Francisco.
- Davies, B. ja Harré, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the theory of social behaviour*, 20(1), 43-63.
- Dimitropoulos, J., ja Sorrell, S. (2006). The rebound effect: theoretical basis, extensions and limitations. Julkaisussa *Proceedings of the 29th IAEE International Conference*, Potsdam, Germany.
- Druckman, A., ja Jackson, T. (2009). The carbon footprint of UK households 1990-2004: A socioeconomically disaggregated, quasi-multi-regional input-output model. *Ecological Economics*, 68(7), 2066-2077.
- Dryzek, J.S. (2005). *The politics of the earth: environmental discourses*. Oxford: Oxford University Press.
- Eskola, J. ja Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fettweis, G., ja Zimmermann, E. (2008). ICT energy consumption-trends and challenges. *Proceedings of the 11th international symposium on wireless personal multimedia communications* (2(4)).
- Galli, A., Wackernagel, M., Iha, K., ja Lazarus, E. (2014). Ecological footprint: Implications for biodiversity. *Biological Conservation*, 173, 121-132.

- Georgescu-Roegen, N. (1971). The entropy law and the economic problem. Harvard University, Harvard.
- Gerhards, J., ja Schäfer, M. S. (2010). Is the internet a better public sphere? Comparing old and new media in the US and Germany. *New media & society*.
- Gibbs, G. R. (2007). Analyzing qualitative data. Los Angeles: Sage.
- Grossman, G. M., ja Krueger, A. B. (1991). Environmental impacts of a North American Free Trade Agreement. National Bureau of Economic Research Working Paper 3914, NBER, Cambridge MA.
- Haapanen, Liisa (2013). Ilmiö, instituutio ja ideologia – 2000-luvun talouskasvukritiikin teemat. Maisterintutkielma, Helsingin yliopisto, Bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta, ympäristötieteiden laitos.
- Hajer, M. A. (1995). The politics of environmental discourse: ecological modernization and the policy process. Oxford: Clarendon Press.
- Hajer, M., (2005). Coalitions, practices, and meaning in environmental politics: from acid rain to BSE. Teoksessa: D. Howarth ja J. Torfing, eds. Discourse theory in European politics: identity, policy and governance. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan, 297–315.
- Harré, R., Brockmeier, J., ja Mühlhäusler, P. (1999). Greenspeak: A study of environmental discourse. Thousand Oaks, CA: Sage publications.
- Heikkurinen, P. (2014). Kestävyyden käsitteen ulottuvuudet. Tieteessä tapahtuu, 32(4).
- Holm, S-O. ja Englund, G. (2008). Increased ecoefficiency and gross rebound effect: Evidence from USA and six European countries 1960-2002. *Ecological Economics*, 68(3), 879-887.
- IBRD (1992). World Development Report 1992. Development and the Environment. New York: Oxford University Press.
- Jackson, Tim (2009). Prosperity Without Growth: Economics for a Finite Planet. Lontoo: Earthscan.
- Jokinen, A. Juhila. K. ja Suoninen, E. (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.
- Keynes, J. M. (1933). Economic possibilities for our grandchildren (1930). *Essays in persuasion*, 358-73.
- Krausmann, F., Gingrich, S., Eisenmenger, N., Erb, K.H., Haberl, H., ja Fischer-Kowalski, M. (2009). Growth in global materials use, GDP and population during the 20th century. *Ecological Economics* 68(10), 2696-2705.
- Latouche, Serge (2010). Jäähyväiset kasvulle. Helsinki: Like. (Suom. Marja Ollila. Alkuperäisteos: *Petit traité de la décroissance sereine*, 2007.)
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., ja Behrens, W. W. (1972). The limits to growth. New York, 102.

- Meadows, D. H., Meadows, D. L., ja Randers, J. (1992). *Beyond the limits: confronting global collapse envisioning a sustainable future*. Earthscan Publications Ltd.
- Metsämuuronen, J. (2008). *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Jyväskylä: Gummerus.
- Potter, W.J. ja Levine-Donnerstein, D. (1999). Rethinking validity and reliability in content analysis, *Journal of Applied Communication Research*, 27:3, 258-284.
- Scoones, I., Leach, M., ja Newell, P. (toim. 2015). *The politics of green transformations*. Routledge.
- Seppälä, J., Mäenpää, I., Koskela, S., Mattila, T., Nissinen, A., Katajajuuri, J. M., ja Virtanen, Y. (2009). Suomen kansantalouden materiaalivirtojen ympäristövaikutusten arviointi ENVIMAT-mallilla. Suomen ympäristö 20/2009. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Silvasti, T. (2014). Sisällönanalyysi. Teoksessa Massa, I. (toim. 2014). *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Helsinki. Gaudeamus*.
- Schmelzer, M. (2015). The growth paradigm: History, hegemony, and the contested making of economic growthmanship. *Ecological Economics* 118, 262-271.
- Sorrell, S. (2010). Energy, economic growth and environmental sustainability: Five propositions. *Sustainability*, 2(6), 1784-1809.
- Stern, D.I. (2004b). The rise and fall of the Environmental Kuznets Curve. *World Development*, 32(8), 1419-39.
- Suri, V., ja Chapman, D. (1998). Economic growth, trade and the energy: Implications for the environmental Kuznets curve. *Ecological Economics*, 25, 195–208.
- Talous ja ympäristö -tietokanta (2015). Toimittanut Järvensivu, T. Tietokantahaun ovat tehneet Jesse Järvensivu, Niklas Järvensivu ja Joonatan Alanne. Tietokantahaun on rahoittanut nommoC seugolaiD osuuskunta. Aineisto löytyy WWW-osoitteesta: URL: <https://drive.google.com/folder-view?id=0B5NSqnsXS0ilWVU2NWN4M1RVU2c&usp=sharing>
- Teräväinen, T. (2010). Political opportunities and storylines in Finnish climate policy negotiations, *Environmental Politics*, 19:2, 196-216.
- UNEP (2011). *Towards a green economy: pathways to sustainable development and poverty eradication*. United Nations Environment Programme.
- Victor, P. A. (2008). *Managing without growth: Slower by design, not disaster*. Edward Elgar Publishing.
- Väliverronen, E. (2014). Media-analyysi ympäristötutkimuksessa. Teoksessa Massa, I. (toim. 2014). *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Helsinki. Gaudeamus*.
- Ward, J., Sutton, P., Werner, A., Costanza, R., Mohr, S. ja Simmons, C. (2016). Is Decoupling GDP Growth from Environmental Impact Possible? *PLoS ONE* 11(10): e0164733.

9. Liitteet

9.1 Aineistotaulukko

Epärelevantteihin näytteisiin sekä kaksoiskappaleisiin on merkitty diskurssiksi nolla (0), eikä niiden taustaorganisaatioita ole analysoitu. Kaksoiskappaleita ei ole laskettu mukaan näytteiden kokonaismäärään (järjestysluvun kohdalla on kirjaimet KK).

Haku-sana	Tunnus	Tyyppi	Vuosi	Sivua	Tausta-organisaatio	Otsikko	Disk.	Huom.
DEGROWTH								
1.	DG1	Blogi	2011	13	Kansalaisjärjestö /liike	Viikkopäiväkirja	3	
2.	DG6	Verkko-lehti	2014	4	Poliittinen /keskusta	Talouslasku säästäisi maata – ...	1,2,3	Esitellään näkemyksiä kolmesta diskurssista
3.	DG11	Blogi	2014	36	Media	Talousskasvun vastustamisen jär...	1	
4.	DG16	Ilmoitus	-	1	-	Degrowth	0	Epärelevantti /vain linkki
5.	DG21	Verkko-sivu	2014	6	Kansalaisjärjestö /liike	Kommonerit talousskasvua pur...	3	
6.	DG26	Blogi	2013	8	Akateeminen	Degrowth ja kolme havaintoa	3	
7.	DG31	Blogi	2012	2	Poliittinen/kok.	Degrowth vai regrowth, ehdokas...	2	
8.	DG36	Verkko-sivu	2015	2	Kansalaisjärjestö /liike	Salon tasausKohtuus-Paja	3	
9.	DG41	Kirjasto-viite	2012	3	-	Degrowth ja heikot signaalit	0	Epärelevantti /kirjastoviite
10.	DG46	Ilmoitus	-	2	-	Ripella Oy	0	Epärelevantti /kirjamainos
11.	DG51	Verkko-lehti	2011	8	Akateeminen	Degrowth vastaan talousskasvu	1,3	Akateemisten paneelikeskustelu litteroituna (julkaisu kansalaisjärjestön)
12.	DG56	Blogi	2010	3	Kansalaisjärjestö /liike	Degrowth-liike rantautuu...	3	
13.	DG61	Verkko-lehti	2010	4	Poliittinen/vas.	Degrowthliike ei usko, että lisää...	3	
14.	DG66	Blogi	2010	6	Kansalaisjärjestö /liike	Talousskasvun on jatkuttava...	3	
15.	DG71	Verkko-lehti	2011	3	Poliittinen/SDP	Talousskasvu – vakaan yhteis...	1,3	Artikkeli seminaarista, useita näkökulmia

Haku-sana	Tunnus	Tyyppi	Vuosi	Sivua	Tausta-or-ganisaatio	Otsikko	Disk.	Huom.
16.	DG76	Blogi	2010	7	Poliitti-nen/vih-reät	Vihreät, VV ja de-growth osa 2	2	
17.	DG81	Verkko-lehti	2012	5	Siviili	Työnteon autuudesta – protest...	1	
18.	DG86	Kuva	2014	2	-	Pixabay	0	Epärelevantti /kuvapalvelun kuva
19.	DG91	Verkko-sivu	2011	2	Kansalais-järjestö /liike	Kohtuus vaarassa III	3	
20.	DG96	Blogi	2015	7	Siviili	Elämänhallinta raken-taa...	3	
21.	DG101	Ilmoitus	2013	1	-	Kohtuus/degrowth	0	Epärelevantti /elokuvan mainos
22.	DG106	Blogi	2010	2	Poliitti-nen/vih-reät	Degrowthkeskustelu ja...	2	
23.	DG111	Verkko-lehti	2011	1	Media	Degrowth-liike haluaa jarruttaa...	3	
24.	DG116	Keskus-telu-palsta	2013	1	Siviili	Vähennetään kulutusta - ...	3	
25.	DG121	Blogi	2010	2	Kansalais-järjestö /liike	Puhaltaako vastakult-tuurissa...	3	
26.	DG126	Wikisivu	-	4	Siviili	Wikipedia: degrowth	2,3	Kuka vain on voi-nut kirjoittaa
27.	DG131	Kirjasto-viite	-	1	-	Mikä ihmeen degrowth	0	Epärelevantti /kirjastoviite
28.	DG136	Ilmoitus	2011	2	Poliitti-nen/vih-reät	Kohtuutalous-minise-minaari	3	
29.	DG141	Verkko-lehti	2011	2	Kansalais-järjestö /liike	Ympäristötuho vai ta-louskasvu	3	
30.	DG146	Blogi	2014	4	Siviili	D-liike	3	
31.	DG151	Artikkeli	2011	4	Viran-omainen	Kestävän hyvinvoinnin mit...	3	
32.	DG156	Verkko-sivu	2013	2	Kansalais-järjestö /liike	Kohtuutalous	3	
33.	DG161	Ilmoitus	2011	4	Siviili	Onni ja Kohtuus	3	
34.	DG166	Blogi	2014	2	Siviili	Jos lopetan työn teon...	2	
35.	DG171	Verkko-sivu	-	11	Kansalais-järjestö /liike	Yritysvastuun sanasto	3	Degrowth määri-telmä sanastossa
36.	DG176	Blogi	2010	2	Poliitti-nen/vih-reät	Leppoistamalla nolla-kasvuun	3	
37.	DG181	Raportti	2012	144	Viran-omainen	Vihreä talous ja vihreät työt	2,3	
38.	DG186	Verkko-lehti	2010	32	Kansalais-järjestö /liike	Helmi	3	

Haku-sana	Tunnus	Tyyppi	Vuosi	Sivua	Tausta-or-ganisaatio	Otsikko	Disk.	Huom.
39.	DG191	Blogi	2010	3	Poliitti-nen/SDP	Voiko talouskasvua olla lop...	3	
40.	DG196	Blogi	2015	5	-	Kuvataiteilija Ville Rätty...	0	Epärelevantti /muu aihe
41.	DG201	Ilmoitus	-	1	-	Degrowth	0	Epärelevantti /kirjamainos
42.	DG206	Blogi	2014	5	Akatee-minen	Käyttäjän thomas taussi blogi	1	
43.	DG211	Blogi	2013	5	-	Kataja yhteistä elämää	0	Epärelevantti /muu aihe
44.	DG216	Kirja-ar-vio	-	4	Kansalais-järjestö /liike	Kirja-arvio: Näkyvä käsi-kohti...	3	
45.	DG221	Tiedote	2012	2	-	Vastaperustettu Pluralismisäätiö...	0	Epärelevantti
46.	DG226	Ilmoitus	-	1	-	Madventuresin maail-manselitys	0	Epärelevantti
47.	DG231	Ilmoitus	-	1	-	Viivan alle	0	Epärelevantti
48.	DG236	Blogi	2014	19	Siviili	Leppoistaminen- yksin-kertaista...	3	
49.	DG241	Verkko-sivu	2011	8	Poliitti-nen/pi-raattip.	Vaalikoneen tulos: Ös-terman...	3	
50.	DG246	Blogi	2013	23	-	Mieluummin tanssin kuin tiskaan	0	Epärelevantti /muu aihe

TALOUSKASVU JA LUONTO

51.	TL1	Artikkeli	2007	4	Akatee-minen	Kestävä kehitys ja ta-louskasvu...	2	
52.	TL6	Blogi	2010-2015	2	Kansalais-järjestö /liike	Saako talouskasvua toivoa	3	
KK	TL11	Verkko-lehti	2011	0	-	Ympäristötuho vai ta-louskasvu	0	Kaksoiskappale
53.	TL16	Keskus-telu-palsta	2009	5	Siviili	Markkinatalous tuhoaa luonnon?	1,2,3	Useita näkökul-mia
54.	TL21	Ilmoitus	2013	2	-	FI6 Ympäristöfilosofia	0	Epärelevantti
55.	TL26	Verkko-sivu	2015	5	Siviili	Avoin vaalikone	3	
56.	TL31	Blogi	2015	3	Poliittinen /vihreät	Talous	2	
57.	TL36	Blogi	2010	4	Poliitti-nen/kok.	Luonto haastaa talous-kasvun	2	
58.	TL41	Verkko-sivu	2013	5	Kansalais-järjestö /liike	Miksi talous kannustaa ymp...	3	
59.	TL46	Blogi	2010	8	Kansalais-järjestö /liike + Poliittinen /vihreät	Ikuinen talouskasvu vai degrowth...	3	
60.	TL51	Verkko-lehti	2014	7	Media	Taloustieteen selitys-voimassa...	1	

Haku-sana	Tunnus	Tyyppi	Vuosi	Sivua	Tausta-or-ganisaatio	Otsikko	Disk.	Huom.
61.	TL56	Blogi	2015	2	Poliittinen /keskusta	Maaseutu- yhteys luon-toon ja...	2	
62.	TL61	Tiedote	2014	3	Kansalais-järjestö /liike + Kaup.	WWF ja Outotec: Suo-men on...	2	
63.	TL66	Tiedote	2014	1	Etu-jär-jestö	IsoBritannia tukee pö-lyttäjiä...	1	
64.	TL71	Verkko-lehti	2015	3	Poliittinen /keskusta	HSvaalikone paljastaa...	3	
KK	TL76	Verkko-lehti	2011	0	-	Degrowth vastaan ta-louskasvu...	0	Kaksoiskappale
65.	TL81	Verkko-lehti	2010	2	Kansalais-järjestö /liike	Talouskasvu ei ratkaise kriisejä	3	
66.	TL86	Keskus-telu-palsta	2015	62	Akatee-minen + Sivili	Eroon ilmastopääs-töistä – ...	1,2,3	
67.	TL91	Keskus-telu-palsta	2009	7	Sivili	Luonto kiittää lamaa	3	
68.	TL96	Verkko-sivu	-	2	Viran-omainen	Biotalous pohjois-poh-janmaalla	2	
69.	TL101	Verkko-sivu	2014	2	Akatee-minen	Vihreä talous muuttaa rakenteita	2	
70.	TL106	Blogi	2015	11	Poliittinen /vihreät	Elsi kauppinen, blogi	2	
71.	TL111	Verkko-lehti	1997	5	Akateemi-nen	Jatkuva kasvu? (...)	2	
72.	TL116	Verkko-lehti	2012	3	Sivili	Tere vadenin maail-manloppu	3	
73.	TL121	Blogi	2015	4	Poliittinen /keskusta	Talouden moraali	1	
74.	TL126	Blogi	2012	28	Media	Bruttokansantuote ja talouskasvu	2	
75.	TL131	Blogi	-	7	Akatee-minen	Niukkuuden maail-massa	3	
76.	TL136	Blogi	2015	17	Poliittinen /vihreät	Sipilän hallitusohjelma, ...	2	
77.	TL141	Raportti	2012	144	Viran-omainen	Luonto- ja ympäristö-alan...	2	
78.	TL146	Verkko-sivu	2009	2	Kansalais-järjestö /liike	Ekologisen velan takai-sinmaksu	3	
79.	TL151	Opin-näyte	2014	94	Akatee-minen	Kasvun rajat -raportin poliittinen...	3	
80.	TL156	Ilmoitus	2015	7	Kansalais-järjestö /liike	Salon TasausKohtuus-Paja	3	
81.	TL161	Tiedote	2012	3	Viran-omainen	Luonnon kirjo uutiskirje 3/2012	2	Sivulla vain ing-ressi
82.	TL166	Verkko-lehti	2012	8	Viran-omainen	Ympäristö 1/2012	2	Sivulla vain ing-ressit
83.	TL171	Verkko-lehti	2015	4	-	Kokemäenjokea pitäisi kehittää...	0	Epärelevantti /muu aihe

Haku- sana	Tunnus	Tyyppi	Vuosi	Sivua	Tausta-or- ganisaatio	Otsikko	Disk.	Huom.
84.	TL176	Tiedote	2011	14	Kaupalli- nen	Taloustilanne	1	
85.	TL181	Verkko- lehti	2014	3	Media	Pysyvä taantuma: entä jos talous...	1	Mukava vain osa tekstistä
86.	TL186	Verkko- lehti	2014	2	-	Ympäristöjärjestö pel- kää...	0	Epärelevantti /muu aihe
87.	TL191	Verkko- sivu	-	2	Kansalais- järjestö /liike	Hyvinvoinnin mittarit	3	
88.	TL196	Blogi	2015	3	Siviili	Termiittikeko, liikenne- ruhkat...	3	
89.	TL201	Blogi	2013	4	Kaupalli- nen	Suomen talouskasvu voi kääntyä...	1	
KK	TL206	Verkko- lehti	1997	0	-	Jatkuva kasvu- (...)	0	Kaksoiskappale
90.	TL211	Tiedote	2015	2	Viran- omainen	LänsiAustralia; mine- raaliaitta...	1	
91.	TL216	Blogi	2010	6	Siviili	Talouskasvu ja tavoitte- lemisen...	3	
92.	TL221	Esitelmä	2013	27	Viran- omainen	Sanoista tekoihin...	2	
93.	TL226	Verkko- sivu	-	2	-	Ajatuskahvila	0	Epärelevantti /tapahtuma-il- moitus
94.	TL231	Verkko- sivu	2015	3	Poliittinen /vas.	Luontohenkiset myytit ja ...	3	
95.	TL236	Blogi	2013	3	Poliittinen /vihreät	Kasvaa, ei kasva: onnel- lisuus...	2,3	
96.	TL241	Blogi	2015	7	Siviili	Buen vivir hyvää elä- mää...	3	
97.	TL246	Blogi	2012	1	-	Hannes, ne pöpeliköt...	0	Epärelevantti /muu aihe
98.	TL251	Koulu- tehtävä	-	6	-	Muutosajurien ryhmä- työt	0	Epärelevantti /muu aihe
99.	TL256	Blogi	2015	13	-	Hyvinvoinnin suurlä- hettiläät	0	Epärelevantti /muu aihe
100.	TL261	Oppi- materi- aali	-	1	Viran- omainen	Kenia	1	
TALOUSKASVU JA YMPÄ- RISTÖ								
101.	TY1	Verkko- lehti	-	2	Kansalais- järjestö /liike	Ekologinen velka: ke- nelle kuuluu...	3	
102.	TY6	Raportti	2013	39	Akatee- minen	Talouskasvu ja kestävä kehitys	1,2	
103.	TY11	Blogi	2011	5	Kansalais- järjestö /liike	Idea 2011 – Keskiluo- kan unelma...	3	
104.	TY16	Blogi	2011	4	Akatee- minen	Timo Järvensivu: Ai- kamme suuri...	3	
105.	TY21	Verkko- lehti	2014	3	Media	Kiina on valmis tinki- mään...	2	

Haku-sana	Tunnus	Tyyppi	Vuosi	Sivua	Tausta-or-ganisaatio	Otsikko	Disk.	Huom.
106.	TY26	Verkko-lehti	2015	4	-	Talousakasvua vai ympäristöuhka?	0	Epärelevantti /muu aihe
107.	TY31	Verkko-sivu	2006	3	Viran-omainen	Kiinan talouskasvu on vertaansa...	1	
108.	TY36	Tiedote	2014	4	Akatee-minen	Ensimmäinen Yrjö Haila -palkinto...	3	
109.	TY41	Blogi	2012	4	Akatee-minen	Pitkän aikavälin talouskasvu	1	
110.	TY46	Verkko-sivu	-	6	Viran-omainen	Kestävät kuluttajavalinnat	2,3	
111.	TY51	Tiedote	2013	2	Akatee-minen	Talouskasvu herättää kysymyksiä...	1,2,3	Tiedote paneelikeskustelusta
112.	TY56	Blogi	-	3	Poliittinen /RKP	Yksityisyrityksistä kannattavampaa	1	
113.	TY61	Oppi-materiaali	-	5	Siviili	Väestönkasvu ja ympäristö...	2	
114.	TY66	Verkko-lehti	2015	7	Viran-omainen	Säilyykö hyvinvointimme ilman...	3	
115.	TY71	Blogi	2015	5	Poliittinen /RKP	Yhteen hiileen puhaltamatta	1	
116.	TY76	Blogi	2015	4	Kansalaisjärjestö /liike	Entä jos talous ei kasvakaan?	3	
117.	TY81	Verkko-sivu	-	2	Viran-omainen	Suomen kehitysyhteistyö Sambiassa	2	
KK	TY86	Blogi	2015	0	-	Sipilän hallitusohjelma...	0	Kaksoiskappale
118.	TY91	Blogi	2013	4	Kaupallinen	Pitkäaikainen rahoitus ja kestävä...	2	
119.	TY96	Kirja	2010	79	Siviili	Kaksijalkainen ympäristövallan...	3	
120.	TY101	Tiedote	-	1	Etu-järjestö	Talouspolitiikka ja verotus	1	
121.	TY106	Verkko-lehti	-	6	Kansalaisjärjestö /liike	Degrowthtalous: mitä se on ja...	3	
122.	TY111	Kirja	2005	348	Etu-järjestö	Mistä talouskasvu syntyy?	1	
123.	TY116	Blogi	2014	9	Poliittinen /vas.	Maabrändi lunastettava	3	
124.	TY121	Oppi-materiaali	2012	3	Viran-omainen	Tavoitteena kestävyys	2	
125.	TY126	Tiedote	2015?	2	Viran-omainen	Tekesin teesit talouskasvulle	1	
126.	TY131	Ilmoitus	-	1	-	Elinikäinen oppiminen	0	Epärelevantti /kirjamainos
127.	TY136	Tiedote	2014	1	Etu-järjestö	MTK kehottaa meppejä hakeutumaan...	1	
128.	TY141	Verkko-lehti	2011	4	-	Mätä omena	0	Epärelevantti /muu aihe
129.	TY146	Esitelmä	2012	30	Akatee-minen	Degrowth: hyvinvointia ilman kasvua?	3	

Haku- sana	Tunnus	Tyyppi	Vuosi	Sivua	Tausta-or- ganisaatio	Otsikko	Disk.	Huom.
130.	TY151	Oppi- materi- aali	-	1	Viran- omainen	Taloukasvu talouspoli- tiikan...	1	
131.	TY156	Mielipi- dekirjoi- tus	2009	2	Siviili	Hallitus: taloukasvu tärkeämpää...	3	
132.	TY161	Ilmoitus	2011	2	Kansalais- järjestö /liike	Trendikeskustelu: Hy- vinvoinnin mit...	3	
133.	TY166	Kirjelmä	2005	9	Akatee- minen	Taloukasvun ympäris- tövaikutukset	3	
134.	TY171	Verkko- sivu	-	2	Etujär- jestö	Taloukasvun ja elinkei- noelämän...	1	
135.	TY176	Ilmoitus	2015	3	Poliittinen /vas.	Ekologisesti kestävä ta- loukasvu	2	
136.	TY181	Tiedote	2015	3	Akatee- minen	Tieteelliset asiantunti- japaneelit esit...	2	
137.	TY186	Ilmoitus	2015	4	Akatee- minen	Martha C Nussbaum: Taloukasvua...	3	
138.	TY191	Verkko- sivu	-	1	Kaupalli- nen	Ympäristö	2	
139.	TY196	Verkko- lehti	2010	2	Kansalais- järjestö /liike	Kapitalismi tuo vau- rautta ja...	1	
140.	TY201	verkko- sivu	2011	2	Kaupalli- nen	Vastuu tavaksi	1	
141.	TY206	verkko- sivu	2011	4	Kansalais- järjestö /liike	Kohtuus vaarassa mani- festi 2011	3	
142.	TY211	Verkko- lehti	2015	1	Media	USA:n taloukasvu jäi odotuksista	1	
143.	TY216	Esitelmä	2013	5	Akatee- minen	Globaalisti oikeuden- mukainen ja...	3	
144.	TY221	Mielipi- dekirjoi- tus	2013	3	Siviili	Tom Henriksson: Hima- sen uusi...	3	
145.	TY226	Lausun- to	2013	3	Etujär- jestö	Elintarviketurvallisuus- selonteko	1	
146.	TY231	Mielipi- dekirjoi- tus	2014	6	Siviili	Uusiutuvilla kestävään taloukasvuun	1	
147.	TY236	Verkko- lehti	2012	1	Akatee- minen	Suomalaisen hyvinvoin- nin tarina	3	Vain tiivistelmä tekstistä mukana
KK	TY241	Verkko- sivu	-	0	-	Yritysvastuun sanasto	0	Kaksoiskappale
148.	TY246	Esite	2014	12	Kaupalli- nen	Liiketoiminnan terä- vöittäminen...	1	
149.	TY251	Verkko- sivu	2015	11	Poliittinen /vas.	Vasemmisto: Jälleenra- kennetaan...	2	
150.	TY256	Verkko- sivu	2015	1	-	OP:n toinen vuosinel- jännés	0	Epärelevantti /liian vähän teks- tiä
1655								

9.2 Esimerkki epärelevantista näytteestä

Kuvassa on kuvakaappaus yhdestä epärelevantiksi luokittelemastani näytteestä. Näytteessä on verkkokirjakaupan mainos ”Mikä ihmeen Degrowth?” -nimisestä kirjasta, ja se on siksi osunut Talous ja ympäristö -tietokannan materiaaliin hakusanalla ”degrowth”. Näytteessä ei kuitenkaan ole riittävästi tekstiä talouden ja ympäristön suhdetta koskevaa diskurssianalyysejä varten.

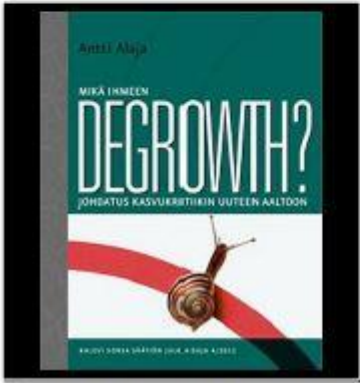
16.8.2015

Mikä ihmeen Degrowth? - Ripellä Oy verkkokaupasta

Etusivu | Ripellän etusivu | Asiakaspalvelu 010 520 7140 | INFO

Tuotehaku Rekisteröidy / Kirjaudu sisään Ostoskori on tyhjä

Tuoteryhmittiin Olet täällä: Etusivu > Kalevi Sorsa -äättiö > Julkaisut > Mikä ihmeen degrowth?



Mikä ihmeen Degrowth?
Tuotekoodi: 701000016
Kirjoite arvostelu: Kikkaa matla testi >
Suosittele
10,00 €
Heti varastosta
Toimitusaika n. 1-5 arkipäivää
Määrä: 1


Vie tili kuvan päälle tai klikkaa kuvaa suurennaksesi

Mikä ihmeen Degrowth? -johdattaa kasvukritiikin toiseen aaltoon. Kalevi Sorsa -äättiön julkaisussa 4/2011, Antti Alajan raportissa luodaan katsaus degrowth-generin ajatteluun, kekseliäin hahmoihin sekä kasvudebatin kiistakysymyksiin.

Tämän tuotteen ostaneet ostivat myös



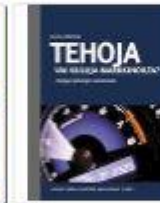
Yritysvastuun umpikuja, Teuvo Teininen
10,00 €



Kirjallisuudesta hyvään kehoon
10,00 €



Mielenrenteytyskuntoutus ja työhön paluu
10,00 €



Tehoja vai kuluja markkinoilla?
10,00 €

Lisätiedot:

- Paino: 0,35 kg
- Kaikille tuotteillemme on ilmainen 14 päivän vaihto- ja palautusoikeus sekä 100% tyytyväisyystakuu

Toimituskulut

Kirjalahetus	5,00 €
Maksuhuoltoon	5,00 €
Lahikauppaan	5,00 €
Nouto postista	5,00 €

Jaa tämä tuote!

Facebook
 Twitter

9.3 Kuvakaappaus Talous ja ympäristö -tietokannasta

Kuvassa on tietokannan ensimmäinen sivu ilman lainausmerkkejä tehdyn Google-haun tuloksista hakusanalla "Talouskasvu ja ympäristö". Sivulla on kuvassa näkyvien dokumenttien lisäksi kaksi alakansiota, joissa on dokumentteja (alakansioiden dokumentit on laskettu mukaan otantaan). Sivulla viidentenä dokumenttina näkyvää koostetta hakutuloksista ei ole laskettu mukaan otantaan. Myöskään vahingossa kahtena kappaleena peräkkäin tallentuneiden sivujen toisia kappaleita ei ole laskettu mukaan otantaan.

